

Ayuntamiento de Madrid

Par

448

Prouerbiorū

LIBER,

PETRO GODO-
fredo, Carcaſonenſi Iuriſ-
conſulto, Procuratore Re-
gio in fide, autore.

PARISIIS.

Apud Carolum Stephanum,
Typographum Regium.

M. D. LV.

Prouerbiorũ

LIBER,

PETRO GODO-
fredo, Carcafonensi Iurif-
consulto, Procuratore Re-
gio in fide, autore.

PARISIIS.

Apud Carolum Stephanum,
Typographum Regium.

M. D. LV.

V I D E R V N T hoc opus, nec improbauerunt quidam magni nominis doctores Theologi Sorbonici : ex iisque generalis Quæstor hæreseon, pontificia ac regia delegatione insignis, nihil impium continere, scripto testatur.

PETRVS GODOFREDVS

Carcaſonenſis τῶς ἀποδαλῶν.

Nemo veſtrūm (opinor) mirabitur candidiſſimi Lectores, nos haud leue, vtpote vel Iuriſconſulti munus profitētes, ad Proverbiorū rei ſpecie minimè grauis tractationem deſcendiſſe. Non deerunt tamen ἀποδαλῶν atque ἄμουςοι, qui hoc admirentur: quos ego ſcire cupio, grauiſſimos quoſque omnium gentium autores olim proverbia tractaſſe, eorūmque frequentiſſimè meminiſſe: qui ne ea quidem, quæ tantum in ruſticorū ore verſabantur, contempſerunt. quorum nōnulli ſententiam, acumen, ornatum, vim, ſonum, magnificentiam, breuitatē adeò admirati ſunt, vt nihil melius, nihil ſapiētius, nihil elegantius etiā ab erudiſſimis & diſertiſſimis dici poſſe cēſuerint. Alii dixerūt eadē ſimilia legibus, quarū ſcriptū elegans & auguſtū eſt, interpretatio verò latiſſima. Tametiſi certè nonnulla ſunt inſulſiora & abſurdiora, quàm vt quis eorū debeat meminiſſe. Adhæc in legibus ipſiſ ſæpe, ac quocunq; humano, ſed & diuino iure proverbia citari videm⁹: atque nominatim nobis cōmendantur in

ipsis sacris proueria quæque nõ improba:
 ea nõ auersanda, imò verò expetèda, ac ex-
 quirèda eorũ occulta: & cõuerfandũ in eis
 admonet Hebræus fili⁹ Syrach. Itaque quod
 nos sæpe obseruauimus in libris & collo-
 quiis familiaribus vel specie prouerbiũ, hoc
 est (vt simplicius describã) protritũ & cõmu-
 ne verbũ, sententiã, locutionẽ, vocẽ (diuer-
 bium quoque quibusdã, adagiũ verò item
 & adagio nobis omnibus, Græcis *παροιμία*,
 Hebræis, *משל* & *משננה* dicitur) id par-
 tim aliis operib⁹ nostris, vt opportunũ fuit,
 inseruim⁹, partim seorsum aliorũ studiorũ
 assiduitate defessi collegimus, atque inter-
 pretati sumus. Id verò ita, vt nihil à cæteris
 prouerbiorũ enarratorib⁹ cõpilatũ, sed quic
 quid est prorsus derelictũ ab aliis, vel aliã
 recẽs & ingenuẽ elaboratum, facile cõperiat
 studiosus Lector. Cæterum ea est dispositio
 operis, vt cõstet duabus cõturiis ordine al-
 phabetico digestis, & lógẽ plura omnis ge-
 neris proueria cõplectëtibus. Quæ omnia
 tandem vobis solis hoc honore dignis de-
 dicamus, & publicamus tam beneuolo in
 omnes animo, quàm æquo & benigno ea-
 dem excipi auemus. Valete. Lutetiæ. Ca-
 lend. Ianua. M. D. LV.

Petri Godofredi

C A R C A S O N E N S I S
 Iurisconsulti, Procuratoris
 Regii in fide, Prouerbio-
 rum liber.

Prouerbiū primum.

B I M P I I S E G R E -
 D I E T V R I M P I E -
 T A S. Hoc prouerbiū est
 antiquū dictū à Dauide
 in sacris Biblijs Regum libro
 1. cap. 24. cū exprobraret
 Sauli regem sibi inimicū & infestū: se
 autem (etsi potuisset occidere) pepercisse illi:
 unde & de pijs per contrariū sensum dici-
 tur, quibus planè concinit illud non minus ele-
 gās, quàm doctrinæ plenum, & ipsum speciem
 a. iij.

proverbij habens D. Gregorij uerbum, relatum à Gratiano inter sacros canones 7. q. 1. Abel esse reuult, quem Cain malitia non exercet. quo docet, ut ab impiis impietas uenit, à piis pietatem manare: eosdémque piè agere, dum impiè in se agi æquo animo ferunt, et eo magis in ipsa pietate roborantur, quo magis impietate torquentur. Dicit hoc item uetus proverbium potest, quod impij in causa sint sæpe, ut multò plures pijs, quasi impij impiè plectantur. quod in seditionibus perturbatis uindicatis euenit: ut aliquando Theodosio principi, alioquin pio, cum apud Thessalonicam quidam ex militaribus impetu populi fuisset occisus, ut retulit ille quoque 11. q. 3. et similiter contigisset Dauidi, cum exasperatus responso Nabalus ingrati et pessimi hominis, iurauit se deleturum omnem domum eius, nisi occursu prudentissimæ Abigail prohibuisset ipsum Deus, ne id mali faceret, ut prædicto Regum lib. continetur. idque nimirum habet pulcherrimus Hesiodi uersiculus: —

πολλάκι κ' ἔξυμ' ἅσα πόλεις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ.
 Porro idem ab Hebræis exponitur, quod desituri sunt impij impiè agere. Agere impiè dicitur, non impij esse, ut intelligatur (quod scitè Iustinianus noster ait) πάντα λύων θάνατος. qua

femel excepti, iam nihil mereri possunt, ut nimium theologis traditionibus constat, doceturque in c. tempus. 13. q. 2. Sic alibi dicitur: Eter impiorum peribit. Ac nihilominus alibi: Eter ibunt hi in supplicium æternum. nec abludit, quòd in impietate morientes, aut cum iam amplius hinc impiè agere nequeunt, relinqui ab impietate dicuntur, non relinquere impietatem, c. si quis positus, &c. de pœnit. dis. 7. Itaque maxime cõuenit, quod dicitur egredi impietatem. etsi quoque dici potest egredi impietas, cum impius emendatur fidei dilectione, quæ καλύπτει πλῆθος ἀμωρλιῶν תַּיִן תַּיִן דִּיכִי dicitur. nullis- que miser de quantacunque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia præuenitur, sicut dicit Psalmista: Citò anticipet nos misericordia tua domine. Et illud: Deus meus misericordia eius. & ipse dominus testatur neminem ad se posse uenire, nisi quem pater attraxerit, ut & nobis probat sacrum Arausicanum concilium.

Prouerb. 2.

ABSENS HAERES NON ERIT.
Vulgo frequens prouerbiū est, de iis qui
a. iiij.

absentia sua quapiam utilitate frustrantur. Tractū est ab illis, qui cum propinquitate quadam legitimam alterius successionem sperare possint, eadem, dum absunt, opportunis obsequiis & delinimentis alienis priuantur. unde & Salomoni melior dicitur uicinus iuxta, quam frater procul. Sicque dum abest Esau, iure primogeniti priuatur, benedicto à patre Isaac Iacob iuniore, cibos adferente huic, & impo-
nente utrisque. Dicitur hoc aliter, & plenius uulgo: Absentibus nihil. quod absentiam non necessariam uel probabilem, & negligentiam imprimis notat, iuxta ueteris iuris ciuiliſ scita, principum constituta, pontificum præcepta, commenta interpretum, responsa prudentum, Digest. lib. 4. tracta. ex quibus causis maiores restituan-
tur, cap. Sed etsi, &c. Codicis iustiniæ. lib. 3. tracta. 1. cap. 13. Bonifaciani uoluminis tertij tractatu de clericis non residentibus, Eleazar. in cap. finem. de dolo. Barbatia consil. 90. tome 4. addere licet cum alia, tum nobis concordata dicta tracta. de collatio. Opportunissimè quoque Demosthenes philipp. 1. æstatur, usu uenire, ut absentium res intercipiatur à presentibus, & uigilantibus torpentes cedant. Item hūc pertinet quod indicat Xenophon œconom. cap. 21.

Absentia domini omnes eius res peius agi: quandoquidem nemo est qui aliena perinde ut sua curet. quod exprimit Aristoteles, & admonet Cassitæ apologus à Gellio relatus. ac satis abundeque sufficit, si cui uel in prauis amici labore consulatur, ut habet rescriptum imperatorum tracta. de negotiis gestis.

Prouerb. 3.

A CALVO AD CALVVM. Verbum fuit Caligulae imperatoris pessimi, cum omnes reos postulatos in custodia, tum forte duobus caluis extremis existentes, ita & duci ad supplicium citra discrimen ullum iuberet. quo inde notatum est indiscriminatum quodq; iudiciũ, ut causa quorũdam clericorum nunc malè uiuentium (quod peculiare semper hæreticis fuit) omnium odium. sicque usurpauit Budæus extremis uerbis alterius uoluminis trāsitus hellenismi. Equidem, ut à caluo ad caluum (quod dicitur) iniquus est iudicis & præcipitis, eodem iure censere: ita à raso ad rasum damnare, uel nota mulctare ignominia tum a: ratos, tum albatos, præcipitis utique famæ præiudicium sequentes, non satis æquorũ esse arbitror hominũ,

*sed censuram subiratam, offensamque exercen-
tium, de re tot seculorum, taliumque consensu
comprobata. Huc et nimum notum ius spe-
ctat, quod variis delictis varias poenas consti-
tuit, et pro modo culpae animaduerti iubet: nec
mult quenquam alterius odio prægravari, quo
pignerationes et bella odiosiora sunt, singularia
certamina propiora.*

Prouerb. 4.

AD MOLENDVM. Prouerbiū est
de iis qui grauissimo cuiquam operi et labori
sunt dati uel destinati, usurpatum ab Hieremia
(ut censeat Munsterus) ubi is lamentatur, et ha-
bet interpretatio communis, hostes populi Dei
adoleſcentibus impudicè abusos, idque per trās-
lationem: cum uerbum sic וְיִמְלֹךְ positum pro
וְיִמְלֹךְ, ut docuit Rabbi David: unde et Aben
Efra exposuit, ad molendum. quod et intelli-
gere licuit ad cōiundum, ut fuit usus gentium
pessimus atque modestia, et pudor honestissimus
scripturæ et linguæ sanctæ in turpissimis ex-
primendis. Sicque Iob cap. 31, Molat alteri uxor
mea. hoc est, scortum alterius sit, alteri subii-
ciatur in actu uenerco, ut mola inferior supe-

rioni : uel , seruat aliis , sic aliorum ancilla , cuius erat molere : ut nunc est mercede nobis deseruentium & ministrarum criticum moli curare , & nonnunquam eò ferre , & referre molitum . Erat autem illud magis seruorum robustiorum , præcipuè malè meritorum de dominis opus , pistrini dictum , ut sæpe docet Comicus , & indicat Vlpianus Digestorum tractatu depositi cap. 1. idque necessariis impensis adnumerat alio loco . Itaque meminit molaë manuariæ Iabolenus , eandem cum iumentaria instrumenti non supellectilis esse asseuerans . Ea , quæ uento agitur , in usu fuisse non uidetur : nec quæ aquæ decurrentis impetu rotatur . Cuius nec nomen , nec inuentorem proditum antiquis reperit Urbinas . Molas uerò aquarias tantum apud Iustinianum se legisse facetur Nebrissensis . Quarum tamè rationem multiplicè dudum antea docuit Vitruuius lib. 10. cap. 10. quod cum manu agere imprimis suctum esset , & utique ingentis sit laboris , de eiusmodi dici potuit : non secis , quam nunc etiam uulgò dicitur , quodcunque laboriosissimum est , fossio . Quæ & ualens robustaque exercitatio dicitur à Galeno sanitatis tuendæ lib. 2. unde & si quem mendicantem ualidum , uel aliàs robustum ignauius degentem

*uidemus, deliciis affluentem, & opibus abuten-
tem, quæ tandem decoctis omnibus, aut alio turpi
casu egēs torpeat, & ut ille in parabolis Evan-
gelicis ait, Fodere non ualeo, mendicare eru-
besco: ad nonemus fossionis, aut certe triremem
optamus.*

Prouerb. 5.

AD NEMINEM. Frequens locutio est
patronis forensibus, cum narrant quempiam
frustrà quicquam ad alterius uerba egisse,
malè illi fidisse, ab eo tãdem deceptum esse, quasi
ad nenuem locutum esse, & ne ad hominem
quidem uenisse, unde Nenuis uox ipsa dedu-
citur: uulgoque hominem dicunt, qui non im-
memor sui uel grauitatis humanæ, cordatus, &
propositi tenax usque adeò est, ut quodcunque
promissum sine noxa possit præstare, paratus
sit: subindeque bestiam uocant, qui inconstans
& leuis temerè uerba sua facit irrita, deditit,
recantat, *παλιωδῆι*. Insuper uidebitur hoc allu-
dere ad uasfrè dictū ac factum Ulyssis, qui cum
teneretur in antro Polyphemi, & rogaretur ab
eo, quodnam sibi nomen esset, respondit se ne-
minem appellari. tum cum ipsum Polyphemum
dormientem, præuistam sudem in oculo uolueris,

cæcasset, & clamaret ille, Cyclopas uocans, hi-
que iam circa anurum proximi essent, & quæ-
rerent quid graue pateretur, num fortè quis-
piam oues abigeret, aut ipsum interficeret dolo,
non ui, respondit Polyphemus, à nemine se per-
emptum dolo, non ui. Sicque asta Vlyssis, stupidi-
tate Polyphemi, opportunam uocis intelligentiã
minimè affecuti Cyclopæ, rati iam ad neminẽ
ulciscendum sua opera opus, & frustra ex per-
rectos accurrisse Polyphemo, cum suo nemine
uale dixerunt. Itaque neminis causa, ad nemi-
nem omnes Polyphemo defuerunt. Lepida est
fal·ella: quam inter errores Vlysseos, ceu ueram
historiam ponit Homerus.

Prouerb. 6.

AD TELESTAGORAM. Telestago-
ram Naxium pro eius nobilitate, opulentiã, co-
mitate & gratitudine conciuēs munusculus hono-
rare solebant, ac subinde cum opsonatores a-
liquid uilius emerent uel licitarentur, uendito-
res prouerbij loco dicebant, ad Telestagoram po-
tius mittendum. Id quod retulit ex Athenæo
Thomæus uariæ·historiæ lib. 3. cap. 7. ubi uide-
ne Telegoram legere satius sit, ut alij habent.
Hoc poterimus uti, cum significabimus satius

esse liberalitate, & quapiam honesta ratione dispendium aliquod pati, quàm abiectiùs compendium aliquod adipisci. Quod eos uel maximè deat qui in dignitate positi splendoris publici gratia honestatem utilitati præferre debet. Ex quo, uitio datur, laudabili aduocationis officio deseruētibus uiris, procurationis onus assumere. quod minimè uile uix tantum in principali functione putatur Fabro interpreti tracta. de exceptionibus institutionū Iustinianarum. Et qui ea rapitur cupiditate, ut pro uili stipendio tanquam degener postulet, infamis fieri dicitur à Gul. Duranto, speculi iudicialis tractatu de aduocato. Etsi aliàs quoque haud uanum est uulgare illud quod dicitur, Melius esse aliquid lucrari, quàm nihil. Sed & lucrum in tempore negligere (quod ait Comicus) maximū est lucrū. Cæterum, huc facit uulgare adagiū quod habet, Bonum esse donare, quod uendi non potest: quod non eò dictum accipiendum est, quod pessima tantum danda sint, sed quæ possis absumere, etiam sint communicanda.

Prouerb. 7.

AGAS ASELLVM. Inter prouerbia illud est scipionis, cum Asellus omnes provin-

cias stipendia merentem se peragrassse gloria-
retur, Agas asellum, &c. ut retulit Cicerò de
oratore lib. 2. Asellio autem sub P. Scipione Afri-
cano tribunus militum ad Numantiam fuisse
dicitur Gellio lib. 2. cap. 13. unde suspicamur ex
amphibologia uel allusione uocabuli tale ortum
prouerbiu, Agas asellum: quasi inde dicas, uel
intelligendum denotes, & iam asellus non erit,
uel quid simile: quod planè notet hominem
naturâ stupidum & ignauum, eoque pusilla-
nimem: uel aliàs obscurum, alterius curâ &
operâ ut utilem & clarum reddi, ita insoleſcæ-
re. Porro asinorum quidem genus ut natura
tardissimum est, ita uerecundissimum quadru-
pedum omnium testatur Xenophon. si tamen
agatur, impellatur, & stimuletur, multiplici uti-
litate commendabile fit, interea quoque (si quid
creditur fabulosis narrationibus quibusdam
non omnino nec æquè absurdis, uel creditis
difficilibus) arrogantia & uanitate tangitur. ut
cùm narratur ab AEsopo, leone ob galli cantum
fugiente, asinus ratus timore sui fugere, illum
insecutus, & iam cùm eo loci esset, ad quem
uox galli non perueniebat, à leone peremptus
timoris pœnas dedisse. Cùmque à Gabria dicitur
asinus gestans simulachrum (quod unus-

quisque occurrens adorabat) intumuisse: tum audiuisse (quod in plerisque dignitate inflatos commodum dixerit) οὐ θεός οὐ, τὸν θεὸν οὐ ἄλλος. ad quod etiā specialius adluisse uideri potest Scipio. quando quidē ut uel ipse Apuleianus asinus per quā lepide docet, asinus Syrius statuam decæ circumferens, multas ministris ipsius colligebat pecunias, tum alia, quæ dorso eius congrebant, ut duplici scilicet sarcinæ pondere grauiatus, & horreum simul & templum incederet. Adhæc non ualde absimile est, quod uulgo dicitur, Honores mutant mores: adde sensus, ut uisum auditūque adeo ut pridem notissimos amicos statim non agnoscant qui honoribus amplificatur, ut nimium ue: a est fabella Abstemiij.

Prouerb. 8.

ALIVS EST QVI SEMINAT,
& alius est qui metit. Verba sunt Christi in euangelio Ioan. cap. 4. ubi & Theophilactus exprimit sermonē, uerum dici prouerbiū uulgo iactatū hoc. quod quidē in hoc probauit Christus, ut qui seminat, simul gaudeat & qui metit. quo nobis commendauit modestiam & diligentiam: monuit agnosceremus uenerādam antiquitatem, & maiorum in rebus omnibus pro-

batis laborem & industriã imprimis sibi meruisse coronam : deinde posteritati disposuisse & commonstrasse uiam, quam prosequens ad metam perueniat, in qua sibi hæc similem lauream nanciscatur . Conemur omnino quantum poterimus, ne frustra nobis illi præluserint: præcipuè ne quantum illos ingenio superare dicimur, tantum benè uiuendo superemur, & (quod pessimum est) ueritatis callem non tenentes, perpetuò erremus, & audiamus illud in impios Iudeos haud ab re dictum ab eòdem Christo uerbum: Cecinimus uobis, & non saltastis: lamentauimus, & non planxistis. quod parùm aduertit cætos malo suo tam nimium multos hæreticos, qui uerè uiam Dei scire nolentes, ambulant in desiderijs suis per solitudinem inaquosam, ubi dum nihil est à ueneranda antiquitate seminatum quod metant, ut & congaudeat, ipsi sua seminant : aut ab eiusmodi antea seminata, talia sibi metunt, ut & ipsi crucientur. sitque ita uerum uerbum, ut alius sit qui seminet, & alius qui metat, & ambo tristentur. Potest quoque dici alium seminare & gaudere, & alium metere & cruciari. & cõtrà, ut cum à bonis quicquam prodit, quo prauis abutuntur, aut malorũ quapiam re boni sibi profunt:

b.i.

*quandoquidem mundis omnia munda sunt:
immundis nihil est mundum.*

Prouerb. 9.

AMANTEM REDAMA. *Vulgare uerbum est, quod ita effert Petrarcha, Prouerbio ama chit'ama, è fatto antico: defluxisse uidetur ab illo antiquo non solum Ethnicorum, uerum etiam magistrorum Hebræorum errore, quo amici quidem dicebantur amandi, inimici uerò habendi odio. eo uerò nos utemur, intelligentes quidem omnes propter deum, quemadmodum ipse iubet, amandos etiam nobis inimicissimos. Cæterum, in artius et longè speciale amicitiae et familiaritatis uinculum et officium admittendos, quos ad id satis nos amare iudicauerimus, probatos tempore et consuetudine, iuxta prouerbium, quod perhibet oportere quandam salis mensuram edere simul, antequam se mutuo ad amicitiam cognoscant homines, ut tradunt Aristoteles ac Cicero. Huc uerò etiam usurpatur illud Christi in euangelio Ioannis: Eum qui uenit ad me, non eiiciam foras. Spectat maximè quod et sic exprimit Hesiodus, τὸν φιλέοντα φιλεῖν, ἔ τῷ ἀπορίῳ ἀπορίῳ. Pertinet quoque id quod ait Aristoteles Echi-*

corum lib. 8. cap. 8. laudari, qui amant amicos.
 Et ita lib. 9. cap. 8, φασι γὰρ δεῖν φιλεῖν μάλιστα τὸν
 μάλιστα φίλον. Subinde quoque, eodem frequen-
 tissimo teste, cum circumspecta scilicet commu-
 nio ad amorem idonea sit, et amicitia commu-
 nicatione constet, prodeunt illa, μία ψυχὴ καὶ
 κοινὰ τὰ τῶν φίλων καὶ ἰσότης φιλότις.

Prouerb. 10.

AMYRIS FVRIT. Hoc prouerbiū re-
 fere Thomæus uariæ historiæ li. 2. ca. ult. natū ex
 eo, quòd cum Amyris Sybarita, unus ex legatis à
 suis de futura felicitate quæretibus, ad Apollinē
 missis, accepisset ruituros Sybaritas, cum pluris
 facerent homines, quàm deos, et uideret ser-
 uum à domino uerberatum, ad aras quidem
 profugientem, nihil sibi profuisse: sed tandem
 cum ad paternum domini sepulchrum con-
 fugisset, res omnes suas confestim uendidit, et
 locum mutauit: tumque primū à Sybaritis
 tanquam insaniens risus: demum uerò cum
 non multò post à Crotoniatis cladem acci-
 perent, prudentiæ nomine commendatus est.
 Docet quemque sua grauius curare, et sibi
 circumspectè prospicere, ne quicquam uereri
 insanum et stultum uideri et subsanari, dum

b.ij.

quicquam honestè & utiliter agit: talémque solum sapere uideri & admirandum, cæteros desipere planè, & ridiculos esse. nec minoris facienda est doctrina, quòd à falsa narratione desumi uideri possit. Quandoquidem & dæmones multò magis quàm homines, scientia rerum & peritia præditi, probabilibus coniecturis prædicere possunt futura, præcipuè mala quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem à Deo, qua morbos & alias calamitates mortalibus immittunt. Perversis amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadent, ut multis scripturæ locis constat, & traditur in rhapsodia Gratiani, 26. q. 4. c. sciendum: nec mirum est Sybaritas subuersos, cum religionem qualem qualem negligerent: quando ob eandem & similem diuinum cultum, etsi non uerum, quem uerum putabant, iidem & cæteri Ethnici florentes, bonis terrenis donati essent, ut disertè adnotat D. Hieronymus in Daniele, cap. 4. Porro eiusdem prudentiæ & constantiæ admonet factum Loth. qui cum doctus ab angelis Sodomam subuertendam, moneret generos suos, ut secum inde recederent, illi uerò quasi ludentem parus facerent: nihilominus ipse aufugiens illæsus permansit: illos uerò serò pœnituit

suae leuitatis : quemadmodum & omnibus impiis mortuis eueniet. Quorum peropportuna est huic tractationi cantilena illa , qua sic dicentes facit sapiens uidentes iustos , Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum , & in similitudinem improperij . Insensati uitam illorum aestimabamus insaniam , & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei , & inter sanctos fors illorum est. Nec desunt exempla summorum uirorum , qui etiam desipere simularunt , ut sibi cauerent . In quibus est apud Hebraeos Dauid , qui timens sibi ab Achirege Geth , immutauit se coram eo , ita ut ueluti insani salua deflueret in barbam , & collaberetur idem inter manus seruorum , impingeretque in ostia . Apud Graecos etiam inter ceteros memoratur ab AELIANO Meton : qui ut immunis fieret ab expeditione periculi plenissima , quam parabant Athenienses , nauigationem instituentes in Siciliam , etiam domum propria incendit . Latinis est Romanorum consulum primus inde dictus Brutus , quod ut tutus esset , a suorum insidiis stultitiam finxerit . Quam ita simulare loco , summam prudentiam esse , denique etiam perhibet notissimus uersiculus .

b. ij.

Prouerb. II.

AMVSSIS ALBA IN ALBO LAPIDE. Hoc prouerbiū (quod et docet Budæus in Pandec. tract. si mensor falsum modū dixerit) notare uidetur rudem, confusam et incertam curam, industriam et diligentiam. ut illa, quæ sacer Paræmiographus ignorare se profitetur, uiam scilicet aquilæ in aëre, serpentis in petra, nauis in mari, uiri in adolescentula. Est enim in Hebræo אִלְבָּנִים וְאֵלֶּבֶטֶן et utique uox אִלְבָּנִים ubique uirginem adolescentulam significat, ut nostri defendunt aduersus Iudæos recentiores, et optimè docuit Pagninus. Cæterum, hac uia intelligi opinor capti amore puellæ ineptias: qualem uaniloquentiam notat Homerus, ubi ait:

Γάρθενος ἠΐθεός τ' ἀπίζετον ἀλλήλοισιν.

Prouerb. 12.

ANIMAM DEBET. De eo dictum uidetur, qui mutuo ac debito soluendo obnoxius, et inidoneus, uitam deberet creditori, tandem capite poenas dans quasi perfidiæ et fraudis: qualis inter Mimos Publianos dicitur, Acti-

pere quod deim solvere nequeas. quam tamen
 pœnam ut niniùm acerbam, neminem passum
 testatur Cæcilius iuriconsultus apud A. Gellium
 lib. 20. Aut de eo similiter hoc dictum uideri
 potest, qui soluendi debiti impotens, nihil ha-
 bens reliqui, quàm uitam ipsam, miseram ser-
 uitudinem seruire creditori cogeretur, quàm mor-
 talitati ferè comparari, ait Vlpianus. nec mu-
 rum: & hanc sustulit στωχθία (quam di-
 cunt) Atheniensibus Solon. sicque rescripse-
 runt imperatores, ob æs alienum seruire libe-
 ros creditoribus cōpelli, iura non pati. Aut cœ-
 tē de eo idem dictum accipi posse dicēs, cuius
 fortitudo (ut simili prouerbio habetur) in neruū
 erumpere possit, qui supra uires facultatum sua-
 rum ausit mutuum sumere, aut pro alio spon-
 dere, sperati cuiuspiam ingentis commodi gra-
 tia. Quod si fefellerit, futurum sit æris alieni
 ac debiti iudicati causa, ut detrahatur in carce-
 rem, aut communionē interdicator: excommu-
 nicetur inquam, quod magis tenet animam. In
 quo tamē etiam legitima cessione bonorū succur-
 ritur. Quin de eo hoc uidebitur intelligi, Qui-
 cunque pauper est, mutuum accepit & debes,
 præsertim usuras ea de causa pendens. Quan-
 doquidem ut quidam poëtarum ait,

b.iiij.

Τὰ δάνεια δ' ἄλλοις τοῖς ἐλθεῖσιν ποιῶ. . .
 Et sacer Patemiographus, ut nos vulgati habemus, diues pauperibus imperat, et qui accipit mutuum, seruus est foenerantis. ubi obserua uocem ultimam **הַלֵּךְ**, qua non solum foenerator, uerum etiam omnis mutui dator dicitur. Sic et hic debitor sua, uel alterius causa ut fideiussor obnoxius alij animam dedisse legitur in ecclesiastico libro filij Syrach cap. 29. quoniam etiam assidue angitur, aut in continuo periculo est ob repetitionem crediti. Id quod uel de uita debitoris necessariis cogi solet, ad id que auferri etiam stramentum de cubili, illo quoque testate. Huius uero etiam misereri uult creditor summus legislator et iudex Deus, uetans eum quasi exactorem urgere, aut usurus opprimere debitorem, aut retinere quod ei fuerit necessarium. Sed uel miserrimum omnium debitum est illius, qui se deuouit, et dedit Plutoni principi inferorum, diuitiarum deo huius ab re dicto, **πλεποδοτη, καὶ μεγαλοδωρω**, et operibus eius, quocitas et infelicis consequeretur diuitias ipsas, **πλεπον** et **Νῆμῆ** iniquitatis utique dictas, iuxta quoque horrendum, et per se indignum memoratu impiorum adagium habes, oportere

eum qui diues fieri uult, annis aliquot faciem à Deo auertere, scilicet quod faciebant senes capti impudico amore Susannæ, euertere sensum suum, & declinare oculos suos ut non uideat cœlum, nec recordetur iudiciorum iustorum. Cui malo unquam uix ullum inuenias remedium: cum ut dimittatur peccatum, restitutio integra faciendâ sit iis, quibus abstulerit, quam uel nolit, nec possit. Vnde (prô malum) de eo maximè dici possit, Animam debet.

Prouerb. 13.

ARDORIS PEPLVM. Prouerbiū in corruptentes & criminantes (ut Baptista Pius adnotauit in Sidonij Apollinaris Felici inscriptum panegyricum) ab eo deductum est, quod prolixius narratur, & uulgò notum est satis, de peplo, Nessi ueneno quasi philtro infecto, misso à Deianira sacrificaturo Herculi, qui eo incensus arsit. quo certè imprimis in Nesso prauitas eorum notatur, qui amicorum uel coniugum, uel aliàs coniunctorum alterum subornant, alterum criminantes, & in suspicionem quantamcunque possunt rapientes uolatæ aut ledendæ fidei, & cuiuspiam fraudis. quod genus est hominum planè diabolicum. quandoquidem

ex eo dicitur diabolus Græco uocabulo: & is serpens antiquus primum genus aduersus Deum subornauit, & ipsum Deum criminatus est, quasi ob id pomi esum uetisset, quòd inuideret homini meliora. dein accusatur inimicis credentium facilitas, & maximè mulierum propria credulitas, & nimia omnibus in rebus securitas, & perniciosa ferè sedulitas, quæ iam olim ipsos protoplastos perdidit. Nil mirum, si & nostræ leges testantur ipsas contra propria comoda laborare: unde & meritò nil ipsis ciuilibus administrationis creditur. Denique docetur insperatissimus ferè scælestorum, ut adulterorum exitus, quibus nihil est tuti, & conueniens est ardor, qui calent ut clibanus succensus à coquente, ut Oseas inquit. Quare & dum dignum malum optaueris, tolen pro Deianira, hoc est pellicem, pro uxore fouenti cuiquam, elegantissimè dixeris., αἴθης πέπλος.

Prouerb. 14.

ARDVVM EST ADVERSVS DVO,
 contrariâque pugnare. Tam olim critum uerbum hoc, rectè se habere scribit Plato, legum-
 lationis suæ uolumine undecimo. respicit au-
 tem alia duo per se celeberrima. Primum est il-

Iud, cuius idem meminit in Euthydemo & Phe- done, Ne unus uel Hercules quidem contra duo. Quod & ita legitur Ecclesiastici cap. 33, Duo contra duo, & unum contra unum. quo imbecillitatis humanæ, & modestiæ admonemur, ut intelligamus nos nihil esse: & si quid sumus, aliud qualibet in re tantum esse posse, quantos nos esse arbitramur. Timeamus igitur plures, nisi in manifesta causa Dei certò speremus eius auxilium adfuturum, ut nos probè inter alia docet prioris Machabæorū libri caput tertium. Postremum autem hîc significatum documentū est, quod dicimus, Difficile esse omnino tenendum uirtutis inter duo extrema positum assequi medium, ut in circulo centrum attingere: id- que cum ex aliis, tum ex Aristotele Ethicorū Nicomachiæ lib. 2. cap. ult. & sine Richardo, siue Cydonio eius interprete Græco (quem tantum nobis legere cōtigit) consutationis Muhamedicæ legis cap. 5. sicque quàm prudentissimè & attentissimè semper omnibus in rebus uirtuti inuigilandum docemur: ne, quod & notat poëta, stultè uitantes uitia, in contraria curramus.

Prouerb. 15.

ASINI CLAMOR. Hocce nîmium

noto vulgi prouerbio arguuntur nulla uel iniusta de causa indignabundi & clamosi, qui inter ea nihil sibi prosint, nec obsint alius, sed & ridiculi fiant, uel appareant improbi. ita qui conuiciis, aut diris imprecationibus aliquem iniuste uexant, & anathema dicunt, potius sibi nocent, quam ei qui patitur iniuriam, ut docet B. Augustinus à Gratiano relatus 11. q. 3. cap. illud. unde & prolixius dicitur. Clamor asini, & clamor uetulae non ascendunt in caelum. ubi & uetulam exprimi opinor, quod mulierularum & anicularum genus leuis de causa & uel qualibet offensus uel statim tangitur, temere irascatur, & ad uindicandum se se profiliat: promde uociferentur, & maledicant, opprobria loquantur ualde multa,

-ὅδ' αἰ νῦν εἰς τὸν ζυγὸς ἄχθος ἄποιο:

hoc est, ut ne nauis centiremis pondus ferat, ut commodissime, & hoc ipsum prouerbialiter dixit AENEAS Homericus Iliad. libro 20. Sicque de pueris mane ad literas excitis SATYRICUS ait, -Arcadiae pecuariae rudere credas.

ubi & rudium asinorum uix alibi lectum adnotatum à Nebrissensi reperies. Sanè uerò rudere ipsum apud authores frequentissimum est: illud uerò etiam rarissimum. quod cum hoc ha-

bet author Philomelæ tributæ Ouidio inquit:
-tardus rudit, oncat a fellus.

nos rudere hîc uulgò bramare dicimus, Græcis
orta uoce, quibus idē est βραμῆσαι ἢ βραμῆν,
siue βραμῆν ἢ βρωμῆσαι propemodum.

Prouerb. 16.

ASINI LABOS. Vulgare hoc quo-
que prouerbiū est, quo significantur imprimis
rudes ἔ ingenio perexiguo, etsi uel maximo
corpore, ἔ labori ferēdo aptissimo: quales etiā
dicuntur asini Antronij, prouerbio memorato
ab Herm. Barbaro in Pomp. Melam, lib. 2. Ma-
gis uerò tandem hoc prouerbio cōmendātur uel
deplorantur tales, aut aliij quapiam necessitate
adacti, quanto possunt, assiduoque labore quo-
dam abiectiore, suis uel aliorum rebus cōsulen-
tes. unde ἔ alio prouerbio, ipso etiam uulgari,
Asellæ domini nostri dicuntur. quandoquidem
asina creditur gestasse Mariam Christi matrem
cum illo: tum eūdem solum omnium dominum,
iuxta Propheticas uoces, ἔ euangelica testimo-
nia, tum piē tradita longè notissima, cum inte-
rim sibi tantum laborem non insumeret: sed sci-
licet homini, soli beatitudinis æternæ capaci,
sicque fructus passionis redemptionisque san-

narē lib. 2. Epist. 2. quos etiam si pœniteat improbatæ audaciæ, & sperari possit eorū beatitudo, iisdē tamen ecclesiasticā sepulturam sacrū concilium denegavit. Præterea similiter Iason, qui strage facta civium suorum insepultos multos abiecerat, ipse est illamentatus & insepultus abiectus, ut sacris Machabæorū libris continetur. Et, quod maximè ad rem facit, de Ioachimo rege Iuda per Hieremiam sic dicitur: Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Hierusalem.

Prouerb. 18.

ASINI VELLERA QVAERIS. Memorat Alexander ab Alexandro genialium lib. 5. cap. 15. ueteres dixisse operam danti, ubi laborando nihil proficeret. certè competere uideatur in naniūm delicatæ & futilis curiositatis & auaritatis homines, quærentes quod nusquā est, aut etiam si est, uel nullius momenti est, uel haberi nequit: sicque uel ludificari malentes, quàm animo modum ponere, & sistere desiderium in iis quæ communia sunt & plana. ut iam dudum omnibus ægris ferè contingit, quibus extera, ac ne peritissimus cognitæ sæpe medicinæ, atque ita supposititiæ magis placent,

quàm remedia uera, quæ quotidie pauperri-
 mus quisque cœnat, ut Plinius scripsit. sic etiam
 pluribus nulla necessitate frequentatum, rana-
 rum cibum, etsi laudatum Aloisio Müdellæ me-
 dico, improbat Steph. Aquæus melioribus ratio-
 nibus: quibus nil obest ille malè auidorum &
 horrèdarum deliciarum patronus. Etenim sæ-
 pe cognitum, obrusos pro ranis bufones, aut
 etiam pro aquatilibus ranis terrestres, ipsas
 etiam, quia cum bufonibus cœunt, perniciosas
 prudentissimis quoque haud diu dilato exitio
 fuisse. hos ita quoque dixeris, setas pro lanis in-
 cidere, & cum possint capram primiparam,
 canem malam mulgere, quod est apud Theocri-
 tum in Hodæporis. Simuliter eosdem dixeris a-
 uiuum gallinarum uel lac quærere, etiãnum vulgus
 antiquo eruditorum prouerbio, quod adno-
 tat Fran. Picus in hymnum suum ad Virgi-
 nem deiparam. Dixeris eosdem quærere oleum
 petrae, aut diaboli sterqus. quibus tamen nomi-
 nibus naphtha uocatur; bituminis genus; quod è
 petrosis locis & saxosis montibus defluat, &
 malè oleat, ut docent auctores censuræ Messuæ.
 Insuper hæc facillè traxeris in tyrannos, do-
 minos auaros & rixosos, exquisitis, quæsitis, &
 petitis occasionem quærentes extorquendi quæ-

cunque uolunt à subditis: atque eos, si non pareant, etsi collibuerit, malè mulctandi & uerberandi. quos item nodum in scirpo quærere, uetere prouerbio dixeris, pilos in ouo, & quinque pedes ouis quærere uulgus ait. Hûc & faciunt illa sapientis inter prouerbia scripta, & nobis prouerbialiter frequentata, Semper iurgia quærit malus: occasiones quærit qui uult recedere ab amico. Tum illud: Canem cedere uolens, facillè inuenit baculum, quod memorat Hadamarius in ænigmatis, & commodiùs Adria. Barlandus in galli & cati fabula.

Prouerb. 19.

AVREIS AEREA. Hoc prouerbio notabitur stultitia illorum, qui dignioribus uiliora sibi comparant: ut Glauci apud Homerû Iliados 6. permutantis aurea æreis Diomedis armis. Eodem quoque notatur ingratitudo & illiberalitas eorum, summorum maxime (quos tanquàm deos & imagines animatas Dei datoris honorum magis decet liberalitas) qui pro ingentis pretij donis parua retribuunt, aut nihil nisi magno cuiquam concedunt. sic principes, magistratus & beneficia uedentes, aut ob eiusmodi, diplomatum cera uel plûbo obsignatorum

gratia, immodicum pretium accipientes, aut emungi sinentes, ceram & plumbum pro argento & auro dare dicuntur interpretibus pontificij iuris, codice Gregoriano, tractatu, de rescriptis, cap. Sedes. Contra etiam commendatur gratitudo & beneficentia eorū, qui magna pro exiguis tribuunt. ut Darij, qui cum priuatus ueste donatus esset à Sylofonte, postea rex effectus, et patriæ Sami potestatem dedit, aureis ferrea (si pretium spectes) cōpensans, ut AELIANUS habet uariæ historiæ lib. 4. simulque hōc præsentis temporis felicitas in quibusdam, facta præteritorum collatione, æstimatur. ut à IUSTINIANO in proæmio digesti à se iuris Romani, ea compositio, longè utilior antiquorum confusa & infinita prolixitate, si non contra eius præcepta denuò uerbosissimis, confusis, & infinitis commentariis, peioribus etiam ob fœdam barbariem & inscitiam ac temeritatis frequentissima deliria, infecta & propemodum confecta fuisset. sicque Deus ecclesiæ suæ nouæ maiorem gratiam & præcellentia dona futura, per Esaiam prædicauit: Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum, & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum. quæ omnia meras paræmiologas sapiunt. Hoc item con-

erâ, temporis huius conditio eleuabitur, natura quodammodo & mores hominum senescere & degenerare, quòdque, ait Poëta, omnia in peius ruere, substitui deteriora prioribus uariè significabitur, quomodo apud Hesiodum aureo & argenteo generi hominum succedit æreũ, tum heroum generi ferreum. Et in sacris, Rex Roboam pro clypeis aureis, quos fecerat Salomon, fecit ipse æncos. clamatq; Hieremias, Quomodo obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus. filij Sion inclyti, & anucti auro, quomodo reputati sunt in uasa testea, opus manuum figuli. quæ licet historiam excidij Hierosolymitanæ urbis respiciant, quo omnis decor eius dissipatus est: tamen altiori sensu templi mystici deiectiones significant, quod quotidie in reproborum uita & moribus obfuscatur atque destruitur. Et filij ecclesiæ qui inclyti fuerunt christiana religione, & ornati sapientiæ fulgore, & decore uirtutum, nunc emolliti carnalibus desideriis, & terrenis cupiditatibus tabefacti, uasis testeis comparantur, ut adnotauit D. Hieronymus. ita (quod idem alibi ait) Ecclesia postquam ad christianos principes uenit, potentia quidem & diuitiis maior, sed uirtutibus minor facta est: & ut æcinit Albius Tibullus,

*Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus æde deus.*

nunc enim (ut intelligimus nos) primitiæ ec-
clesiæ Christi & sanctorum imaginibus ligneis,
catholicæ religionis ergo (quicquid garriant il-
lius uerbotenus restauratores hæretici) substitu-
tas aureas etiam, uehementer probamus: sed pro
conscientiâ & moribus aureis, lineam & ter-
renam uitam multis esse dolemus, & omnino e-
mendari optamus, quò & tandem in minimo
fideles, inutiles serui, super multa constituamur
à domino, & hæc uerorum simulachra bono-
rum concedant solidis diuinitatis thesauris. di-
uina utique, ceu aurea catena cælo demissa,
omnia ad se trahunt, humanis omnibus præ-
stantiora multò, quàm (quod ille dixit)
χρυσέα χαλκείων, ἑκατόμβοι, ἑννεαβοίων.

Prouerb. 20.

AVRVM TOLOSANVM. Prouerbiū
est in sacrilegos, inde calamitosos: ut illud, Sam-
bico grauiora pati. Et illud similiter, Equum
Sciannum habere, quæ simul retulit Alexāder ab
Alexandro genialium lib. 5. cap. 15 Meminit
huius etiam Ioannes Textor in Cornucopiæ, ex
Gellio utique, malè tamen legens quæ is, ubi de

c. iij.

equo Seiano præcipuè agit, ita interficit. Eadem sententia est illius quoque ueteris prouerbij, quod ita dictum accepimus, Aurum Tolosanum. nam cum oppidum Tolosanum in terra Gallia, Q. Cepio consul diripuisset, multumque auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cruciabilique exitu periit. quæ et contestantes longius repetunt et latius explicant Scrabo lib. 4. Iustinus lib. 32. Orasius lib. 5. nec ab re erit ex sacris bibliis animaduertere, Hebræis etiam idolorum donaria sibi accepta exitio fuisse: tum Menelaum rapinæ sacri deo ærarij autorem de turri precipitatum: Heliodorum templum Dei spoliare conatam, grauissimè cæsum: Antiochum ablati ipsis uasis sacris, diro dolore uiscerum tortum, accidisse, et compuruisse: Balthasarem eiusmodi profanatis uasis nocte una regnum cum uita perdidisse. nec meliora sperare licebit horum similibus nostri temporis, uel religionis peruersæ prætextu sacrorum uiolatoribus, quibus δεξίωμα κάλλιστον est undecunque compilatum aurum, ipsum quodcumque tamen etiam κακῶν ἀρχὴ dictum, multò magis Tolosanum, hoc est malè et impiè quæsitum: qui et licet in labore hominum non uideantur, et cum homi-

nibus non flagellentur, in diem perditionis seruantur, & ad diem furoris ducentur, certissimo diuinarum literarum testimonio. Inde quoque hoc dicitur in eos qui quocūque modo malè parta habent, aut aliàs scelerati sunt, & calamitosi iam intus utique, aliquando tandem extrinsecus etiam futuri. tum de piis & bonis idem dicitur, eos quasi malos assiduis malis & infortunis hinc uexari dolendo quidē, non etiam ob id ipsos malos suspicādo, aut deum iniquitatis accusando, cuius iudicia semper iusta, etsi incognita sæpe nobis sunt.

Prouerb. 21.

BELLE OMNIA DICIS. Prouerbiū hoc est Platoni in Euthydemo, etiamnum vulgo frequens in eum, qui argutulè & ingeniosè, & pulchra & suauia quidem ait: ac suspecta ne non uera sint, aut quæ planè falsa sunt, uel inefficacia. cuiusmodi omnia reiciuntur à sacris, ecclesiasticis, iudiciis, & seriis omnibus. Hinc accedit & mythologema murium: quibus consultantibus qua arte felis insidias uitare possent, pretium curæ uisum est illius collo suspendere tintinnabulū, cuius sonitu opportunè aduentus hostis admonerentur, tum senior mus de-

*nique eandem quidem sententiam probans
infit: sed quis collo felis tintinnabulum suspēde-
re audeat? idque inferuit altero hecatomy-
thiorum suorum abstemius, & passim usur-
pari uidemus.*

Prouerb. 22.

BELLEROPONTES LITERAS.

*Prouerbiū hoc adnotatum à Baptista Pio in
Sidonij Panegyricum Maioriano dictum: ortum
est ab eo quod de Bellerophonte refert, genus suū
recensens Diomedī Glaucus apud Homerum
Iliados 6. eum ad Prætum profugum, & eius
hospitem, ab eiusdem uxore ad adulterium so-
licitatum renuisse turpitudinem operari, tum ab
eadem marito delatum quasi ipsi nolēti miseri-
tentasset, ad Lyciæ regem missum, cum literis
continentibus pernicioſa multa: quorum igna-
rus ipsas literas regi dedit, & ab eo multis peri-
culis expositus est. quibus tamen demum pe-
riculis gloriosior euasit: unde & filia regis cū
regni dimidio donatus est. Similis quidam eue-
tus narratur in sacris fuisse magno illi Ioseph
Hebræo. nec dissimilis Vriæ historia, etsi dispar
exitus. cui quippe ipsæ literæ, quas ipse tulit, non
tantum periculo, uerum etiam exitio fuere. unde*

Et in proverbium vulgo uenit, quale hoc. Vtrunque de eo dicitur, qui literas alterius, eius uel sua causa perferendas accepit: cumque eadem contineant perniciofa, sibi imprudens nocet, periclitatur, et grauias patitur. Quod si quispiam ex iis, et similibus inimicorum technis tandem (ut fit saepe) emerferit, et euaserit clarior, de eo (ipsius uirtutem et imprimis Dei bonitatem admirando) nimirum perscite dici poterit, βελλεροφόντης τὰ γράμματα.

Prouerb. 23.

BYZENA TEMERITAS. Dicitur à Bizeno, Neptuni filio, procace admodum et insolente, ut habet Alexander ab Alexandro genialium lib. 5. cap. 15. et si, inter Neptuni filios, quos recenset Plato in Critia, tum Gellius lib. 15. uel alij (quod meminerim) is non est. Prouerbiuum est in eiusmodi homines, quibus βυζωνή σπασούτης inest, qualis etiam adposite narratur ab Homero Iliados 2. fuisse Σεπίτη: qui pessimus et turpissimus omnium Graecorum, quotquot ad Troiam uenerant, et omnibus odiosus, solus tumultuabatur, nugabatur, conuiciabatur omnibus, praecipue optimis cumulatissime: calumnias serebat, et clamabat insolent-

tissime. Quod genus est seditiosorum, in quo sunt heretici, qui tertio quoque uerbo ecclesiasticos ordines & magistratus conuiciis proscindunt, & criminatur effusius. quos etiam malos, dum tolerantur, honorari debere constat. unde & Paulum apostolum pœnitet maledixisse Ananiae impio Hebræorum summo sacerdoti, postquam intelligit summum esse sacerdotem.

Prouerb. 24.

CAEREMONIOSVS. Cæremoniis quibusdam ad diuini cultus decus & decentis affectus auctum, usa est semper quæcunque, hoc est, seu uera, seu falsa religio, ut Ethnicorum & Muhamediorum semper falsa, & Hebræorum olim uera, nunc reprobata, & Christianorū catholicorum unice probanda ecclesia. unde hac uoce uulgo prouerbialiter notatur fastus, affectatio, & curiositas inepta & fastidiosa eius, qui quæcunque agat, aut agi imperet, quasi diuina cælo & immortalitate digna sint, certis & exquisitissimis modis omnino agi curet. ad quod pertinet illud Sartyrici, - nec minimo sanè discrimine refert

Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.
Quod ipsum ignorans, etiamnum rideberis à

pluribus, & habebis indoctior, æu Themistocles solus uti lyra nesciens in conuiuio.

Prouerb. 25.

CAPRA GLADIUM. Ortum est prouerbiū à capra, quæ scalpturiens, in terra defossū gladium quo sacrificaretur, eruit & manifestauit. diciturque in eos, qui sibi met necem & damnum moliuntur, ut adnotauit Baptista Pius in Sidonium lib. 7. Epist. ult. Competet in quemcunque, qui sibi malum incumbens arripuit, uel accersiuit, uel reperit: qui suapte cura & opera, peruersa curiositate, & stultitia insolente, & solertia nimia, uel etiam iusta industria sibi malū aliquod præparauit. qualis Zaleucus rex Locrensiū, decernens in furto (ut Heraclides habet) uel in adulterio (ut ab aliis proditur) deprehensum, oculis priuandum: postea uerò in filio reo, & ob eum in seipso illam pœnam sustinens: tum Lycurgus statuens mulieres, quæ in festo mysteriorum curru ueherentur, mulctandas, mox in uxore legem transgressa & damnata pœnam subiens. Ex Atheniensibus item duos eiusmodi sortis uideas, Periclem & Clisthenem. quorum ille legem tulit, ne quis ex utroque parente ciue non natus,

cius esset: deinde autem amissis duobus genuinis liberis, nothum tantum superstitem reliquit, qui talis non erat. hic uerò auctor exilij, primus eodem supplicio est damnatus. quid per illum commemorem, & ipsum Atheniensem, ærariū nimum decantatum? qui Phalaridi tyranno aurum fecit, mugitus hominis pollicatus igne subdito, & primus eum expertus est cruciatum, iustiore sæuitia. qualia sæpius contingunt consiliariis principum, affectantibus illis placere in diuexandis subditis, & ab his emungendis extorquendisque pecuniis, quas habent & non habent, ut uulgo queruntur. quoniam uel tandem circumdant eos adinventiones suæ, quibus in malitia sua lætificauerunt regem, & in mendaciis suis principes, iuxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinent. Quia nudauerunt pauperis domum, nihil permanet de bonis eorum (ut sacra habent) iustissimo utique Dei iudicio. ita iam uerè sentiunt, quod & simile ominatur uulgi prouerbium, Se reperisse uirgas, quibus cæsi sunt.

Prouerb. 26.

CARNIS CASTELLO NE FIDITO, quo nihil imbecillius. Rudium est nimum

eruditum prouerbiū , quo admonemur minimè
 fidendū uel nostris uel alienis uirib⁹ humanis,
 ut non maius omnino & necessariū speretur de
 diuina potētia & bonitate subsidium. est enim
 homo paruus mundus omniū particeps, huma-
 norūmq; dominus, & uel industria fortissimus.
 idem corpus habet , quo ueluti castello quodam
 præcipua sui pars anima cingitur & quadan-
 tenus astringitur : idque adeo imbecille & ca-
 ducum, ut bullæ , celebri quoque prouerbio , ac
 foliis, sacris & profanis eloquiis cōparetur. un-
 de eodem fortitudo debilissima notatur . itaque
 pronuntiatur per prophetam , Maledictus qui
 confidit in homine, & ponit carnem brachium
 suum, & à domino recedit cor eius. diciturque
 à Christo , Caro ipsa infirma . tum testificatur
 Apostolus , Sufficientiam nostram ex Deo esse.
 promde sic etiam commodū scripsit Origenes
 in Mathæi euangelium homelia 35: Non est ali-
 quando confidendum in carne , sed semper ti-
 mendum de ea: quia incauta confidentia ad ia-
 ctantiam ducit , iactantia scilicet ad ruinam:
 timor autem infirmitatis , ad auxilium Dei re-
 currere adhortatur. ita nec timédum brachium
 carneum probè admonet Ezechias rex, ut ha-
 bent sacri libri Paralipomenon.

Prouerb. 27.

C A T E L L A E M E L I T A E A E.

Fuere iam olim in abusu diuatum, otiosorū & delicatiorum hominum catellæ, melitææ dictæ, ἀπὸ τῆς μέλιτος, seu à Melitta insula, & ipsa inde nomen trahere uisa quibusdam. nec dubiè Adrianū, Poliarchū, Xenophontis filium, Glaucom item citharistram canes adamasse aiunt, teneriusculè quidē, adeoque ut illi eisdem animantibus mortuis, æu amicis & honoratis hominibus, funus splendidū, & sepulturam egregiam fecerint. mirum & pudendum omnino, etiamnum christianos homines reperiri, non tantūm mulieres, uerūm etiam uiros, & ipsos nomine & professione peculiari religiosos, & ingentibus pietatis negotiis addictos, quibus uel uacet, uel etiam dulcè sit catellis melitæis exerceari, qui ad nihil aliud cōducunt, quàm ut sæpe pedendo suffitum dominis faciāt, ut probè Hadamarius inquit. Prouerbij uerò etiā meminisse Philippus enarrator operū & dierum Hesiodi, in delicatos. cōuenitque illis, qui delicatis inseruiunt, quique modo quocunque in deliciis sunt, quos mignonos dicimus, uoce uulgarī, ducta primūm (opinor) à Græco uerbo μignonώ. quod

Et in bonam partem acceperis: quando etiam numen cum hominibus misceri gaudet, et delicia eius sunt cum filiis hominum. unde Chanaanæ Christo supplicans, convenientissimè comparat se catellis edentibus de micis mensæ dominorum: atque ita aliùs cogitantes admonemur, ne simus ingrati Deo, simus et quàm similes eius, ut fieri poterit. Poterit autè plurimàm, si uerè eius catelli fuerimus, hoc est, sectatores indefessi eius, et sponsæ suæ uenerabilis ecclesiæ catholice mirè cõuenientium placitorũ. nam et catellæ perinde ac heræ sunt, ut commodùm habet alterũ prouerbiũ à Platone citatum.

Prouerb. 28.

CAVE A' THORACE. Dicitur est à Casu Daphitæ grāmatici, qui eo in monte cruci fixus est, quòd reges carmine incesse-
ret, autoribus Strabone et Pio secũdo, eius nominis pontificæ maximo. admonet modestiæ et prudentiæ, quas uel loquendo omnimodo amplecti nos oportet, et cauendo indignationem principum unam, multorũ indicem malorum, et (quod ait Hebræus sapiens) nuntios mortis. Eoq̃dem pertinet illud Pythagoricũ, colendos deos

terrestres, ne noceant: hoc est, obseruandos potētes (quos Ioues humanos Comicus dicit) saltem ne nobis inimici fiāt, uel quo pacto nos lædant. E re quoque Pollio dicebat, non esse tutum in eum scribere, qui potest proscribere. Simuliter Cato Saccus, Homerus iuriconsultorū sui temporis sæpe Philelpho dictus, in ore habebat, Timidè loquendum de principibus. nec ab re Suidæ prouerbiū est: βῆς ἐπὶ γλώττης. etsi omnino ubi opus est, fidei & religionis causa, ueritatis & iustitiæ negotium, ac denique nostrū officium ubi hoc à nobis exigit, intrepidè loquendum de quibusque: ita ne hilum metuendo quantumuis lædant homines, sed peritus qui potest & animam perdere, magis obediendum Deo, quàm hominibus, abundè sacra præcipiunt.

Prouerb. 29.

CAVE TIBI A CANE MUTO, & ab aqua silente. Vulgare prouerbiū est, quo docemur timendos esse taciturnos hostes, non perinde iactabundos & loquaces: periculosissima enim esse quæ latent. Verendūmque semper, ne quid tacitis & lenibus, graue & asperū insit: solere quippe magni esse momenti, quæ

parum habent ostentationis, non secus quàm aqua est profundior & purior, quæ vadit cum silentio, ut est B. Hieronymo. & nobiles ad uenandum canes in regno Sophitis, latratu abstinere dicuntur, cum uiderent feram, leonibus maximè infesti, prodente Q. Curtio. apud quem etiam hoc refertur dixisse Cobares magus, quod apud Bactrianos uulgò usurpabant, canem timidum uehementiùs latrare, quàm mordere: altissima quæque flumina minimo sono labi. idque ut ostenderet Besso principi, inter epulas multa iactanti, & quasi super mensam debellaturo Alexandrum ferocienti, ipsum minimè timendum Alexandro, consilio non impetu opus esse: obsequio mitigandum, quem uis superare nequeas, aut etiam fuga iam nisi periculosissima eludere nõ possis. In quo & Iubellij Tauræ campani fortissimi alioquin equitis notatur timida ferocitas, & periculosa temeritas. qui cum Claudium Asellum Romanum equitem prouocasset ad singulare certamen, & diu concertantem libero campo nil læderet, iamque subdubitarer, ne diutius protractum certamen in se rueret: affectaret tamen gloriosior aliquo pacto euadere, è campo in cauam uiam equos demitti censeret, arbitratus fortè detrectaturum Clau-

d.i.

dium, causaturum in fossa peditum non equitū esse certamen. Ast ille mox equum in cauum egit, & cum longè perequitasset nullo obuiō hoste, in campum rursus euectus, increpans ignauiā hostis, uictor in castra redit. Iubellius enim uerbis ferocior quàm re, quasi tamen irridens, imbellem paruifacitum, elusum, & impeditum hostem: tum refugiens inquit, Minime sis cantherium in fossa: & ipsum prouerbiū inde rusticis proditum, teste Lilio, memoratum ab Alexandro Neapolitano in eum qui temerè prouocat, timidè refugit, ubi scilicet eò perductus est, ubi parum ualeat, perinde ac habens cantherium in fossa, uel ipse in decliui & cauo loco castratus equus.

Prouerb. 30.:

CERCOPVM FORVM. Prodiit adagiū ex latronibus insignibus, qui Cercopes dicti sunt, non Cecropes (ut habet Thomæi uaria historia lib. 3. cap. 8.) in scelestos & improbos homines, fraudulentos consultores, insidiatores, aggressores, spoliatores uel peremptores hominum. Dixeris uulpes densas caudas habentes, qui ad uesperam oues comedunt, ex Theocrito: lupos uespertinos, qui nihil relinquunt

in mane, cum Sophonia: canes curiarum & devoratores hominum communium, cum Bartolodominoros, qui per mala iura defraudant alios, obliquas in foro iudicant iustitias, Σεῶν ὄπι ἔκ ἀλέγορτες, cum Hesiodo & Homero. Subinde etiã intellexeris cœvntes quoquo pacto improbè, ut in alienam litem, quo condemnationis euentus inter ipsos communicetur, uel ad falsas testationes faciendas testimoniãue dolo malo dicenda, aut ut annona carior fiat, legibus ciuilibus damnatos. in quos & eiusmodi competunt item plures biblicæ eadem ferè prouerbiales locutiones illæ, Synagoga sathanæ, synagoga superborum, synagoga peccantium, ecclesia malignantium, spelunca latronum. nec dissimilis notæ sunt uoces, conuenticulum, conciliabulum, monopolium, ferè in hæreticos, scismaticos, seditiosos, fœneratores dardanarios usurpatæ.

Prouerb. 31.

COLOPHONIVM SVFFRAGIVM. Hoc ueluti prouerbiũ, finemque gloriosissimum denotans, scripsit M. Ficinus, interpres Platonis, altera ipsius epistola ad Dionysium Siciliae tyrannum: idque ex eo, quòd colophonem, hoc est, finem & robur imponere & add. ij.

uicere imprimis prouerbialiter dictum est, à colophonis uirtute & autoritate præstantibus, ut amplè docet Budæus in annotationibus in pãdectas, tum in Græcæ linguae Commētariis. Idem dici potest maximè, cùm quis summum uirtutis gradum, & hunc consequentem dignũ uitæ scopum attigerit: ut cùm multis præditus uirtutibus, denique etiam calcata ex his surgente gloria, seipsum uicerit, sicque in charitate decesserit: iuxta illa, quæ commodissimè canunt

Baptista & Petrarca. Ita ille,

Dignior est qui se, quàm qui fortissima uincit

Oppida: nec uirtus altius ire potest.

Tum hic sic,

che bel fin fa, chi ben amando muore.

Quanquam ipsis colophonis aliquando intolerandam luxuriam, mensæ intemperantiam, uestium superbiam, perniciem & interitum attulisse memorat Aelianus.

Prouerb. 32.

C O R N U S A L V T I S. *Abiit hoc in prouerbiū apud Hebræos, usurpatúrque pro salute & insigni uictoria. ut enim cornu, corona est cornuti animalis, ita diuina & summa liberatio, cornu uocatur salutis, ut scripsit*

Sebast. Munsterus in Samuelem lib. 2. cap. 22. ubi
 Dauid dicit Deum cornu salutis suæ. Eicitur
 & Lucæ euangelij cap. 1. in cantico Zachariæ,
 Deus erexisse cornu salutis nobis, in domo Da-
 uid pueri sui. quo designatum uidetur, Christi
 genere humano filij Dauid, spiritu sancto uncti
 sacerdotium & regnum: fortè etiam quia sa-
 cerdotes & reges ungi solerent oleo, sæpe quod
 esset in cornu. Vnde & dictum ab Isaia, Cor-
 nu filium olei, putaueris. sicque cornu sæpe di-
 ctum regnum, potestatem, splendorem, fortitudi-
 nem, haud à uero prorsus absonum apparet.
 tamen si quoque Dauidi Chimbi Hebræo inter-
 preti fortitudo appellatur cornu, quòd id sit
 pars altior & fortitudo animalis cornuti. eo-
 que caput in Iobo significatum, & radij collo-
 quij diuini in facie Mosis, ideo cornuta dicta.
 quemadmodum nunc uulgo cornuta insigniri
 dicuntur, qui in studiis literarum, & togæ offi-
 ciis, quapiã dignitate seu potestate donati sunt:
 quæ quidem fascia serica est, in modum cornu
 torta & flexa summo ipsius talaris uestis loco,
 humeris scilicet & collo circumimposita, & de-
 pendens antè, in utroque latere. at secus utique
 quàm cornuti illi uulgo uocantur, quorum mu-
 lieres sunt adulteræ, uel quòd tales fieri contin-

d. iij.

gat insigni maritorū ipsorum, quasi carniūm
 cassarum mente & brutorum cornutorum stul-
 titia, aut consequente omnino certè magna in-
 famia, tanquàm si cornua haberent, bestiarum
 propria scilicet, & à natura hominum aliena,
 uel teste Cicerone Tusculanarum quæstionum
 lib. 1. ac Plinio lib. 11. Actæonem enim & Cip-
 pum etiam in Latina historia fabulosos rato.
 Cæterùm haud absimile est illud quod passim
 legitur, Cornucopiæ, & ipsum prouerbium, fe-
 licitatis copiam significans, ut adnotat Fran.
 Picus, eiusdem & uariam originem referens, in
 commentariis hymni sui Christo cantati. Ad fine
 etiam illud adagium, cuius idem iisdem in com-
 mentariis meminit, quo bona cum multa, tum
 magna significari ait, Pontus bonorum. quod
 etiamnum uulgus frequenter usurpat.

Prouerb. 33.

**CVI BONVS EST VICI-
 nus, felix illucet dies.** Vulgare prouerbium est,
 quod & contrà effertur, cui bonus non est, aut
 malus est uicinus, infelix contingere mane, ut
 habet Mathæus Afflictus, interpretis constitutio-
 nis inscriptæ, de iure protomiseos. docet singu-
 larem commoditatem esse uicini boni, & inde

ipsum plurimi faciendū, humanitate & liberalitate præcipua prosequendū: contraque, ingentem incommoditatem esse vicinum malum, itaque ipsum ut proximum inimicum, & nimirū impendens malum observandū continuo, summoperèque cauendum. Quod omne multis & magnis omnino testimoniis probabile, & nimirū verum, Hesiodus etiam cōplexus, aut indicasse videtur uno illo pulcherrimo versiculo: Γῆμα κακὸς γείτων, ὅσποντ' ἀγαθὸς μὲν ὄνειρα. eum vel illo,

ἔδ' αὖ βῆς ἀπόλοιτ', εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.
quem uersum Spartano cuidam laudibus effe-
renti, Diogenes ostendit & in populis obtinere,
illi dicens: Verūm Messeniū cum bobus suis pe-
rierunt, quorum nos vicini estis, ut retulit AE-
lianus historiae uariæ lib. 9. hoc sentiunt hodie,
qui deploratis & perditis hæreticorū & scis-
maticorum regionibus & urbibus proximi sunt:
qui licet ipsi sub catholicis præfectis degant, tur-
piter dissident quantum licet à pietate, nimirum
infecti uicina labe, fornicati cum filiis Aegypti
uicinis suis, quod iam pridem dixit Ezechiel.
Porro Hesiodus hoc celebri uersu respexisse ui-
detur ad eam communionem & ciuilem sym-
pathiam, qualis fuit in Cymensium republica,

quibus nempe moris erat ad illa, quæ furto fu-
 issent ablata, omnes uicinos conferre, unde pau-
 cissima perdebant. quippe cum omnia omnes
 simili diligentia custodirent, ut habet Heracli-
 des in politijs, illum ipsum uersiculum inde u-
 deri profectum censens, quo Hesiodus canit, ne
 bouem quidem periturum, nisi uicinus malus
 adsit. quod maxime tangit legibus diuinis im-
 butos, & ueram religionem professos. quibus o-
 mnes non deplorati impij, sunt uicini & proxi-
 mi habendi & adiuuandi: curandū ut si uel bos
 alterius ceciderit, seu aberrauerit, subleuetur,
 & reducatur ei: & ne quicquam cuiusquam
 pereat, ut præclare nos docuit Moses Deuteron.
 cap. 22. tum Lucas euangel. cap. 10. & 14.
 Paulus prioris epistolæ ad Corinthios cap. 12.

Prouerb. 34.

CURIOSVS PERINDE AC
 delator. Notatur hîc curiositas improba, qua
 præcipuè infames sunt delatores, qui omnia
 curiosè inquirunt & perscrutantur, & intro-
 spiciunt oculis curiosis, ut nihil eos lateat, nisi
 quo musca penetrare nequit: quare uulgo muscæ
 uocantur. unde & uerbū Emuscare factum, pro
 latitantem & fugitantem inuestigare. indè que

curiositas delatoria in prouerbiū uenit, quem-
admodum scripsit Budæus in Græcæ linguae
commentariis. Et certè sunt delatores (ut nos
etiamnum experimur) sæpius concitati non uin-
dictæ publicæ zelo, sed privato odio, quo nihil
non mouent, ut alium uexent: utinam etiam
non falsa componerent, & iudicia deciperent.
ex quo prudentissimè apud nos usitatum est,
ut unus in quoque foro accusator publicus, au-
toritate principis constitutus, delationes omnes
inibi audiat, qui ut etiam inimicas, sed ueras,
quantū apparet, admittere debet: tamè etiã cu-
rare debet enixè puniri, qui quoquomodo ca-
lūnias fecerint. ita memor quoque opportunis-
simè illius dignæ principe uocis, Delatores qui
non castigat, irritat. Admonetur hoc quoque uer-
bo unusquisque quodammodo taciturnitatis, &
prudentissimæ uitæ, ut moderetur uerba & fa-
cta sua omnia ita, ut quamminimè ullus esse
possit calūniandi locus, & ne quicquam apud
illos ullibi tutum existimet, quo abstinere possit,
dicto uel facto (inquam) liberiore. quando &
sacer ecclesiastes ait, In cogitatione tua regi non
decrahas, & in secreto cubiculi tui non male-
dixeris diuiti: quia & aues cæli portabunt uo-
cæm tuam, & qui habent pennas, annuncia-

būt sententiā. Nimirūm ueteri uerbō, cuius Xenophō meminit. Multæ sūt regis aures, & multi oculi: & uulgari adagione, parietibus sunt aures, ac dumis oculi. unde & illud æbre apud Græcos adagiū, Hoc Corycæus inaudiuit: cūm occulta quæpiam & latentia in uulgus proferruntur, & quæ incognita putabantur, & latere sperabantur, non ignorari uel oculi iam uidentur. de cuius quidem prouerbij origine complura Thomæus uariæ historiæ lib. 3. cap. 37.

Prouerb. 35.

CURRENTEM MONES.

Hoc solet dicere qui rogatur ut faciat, quod facturus fuerat etiam non rogatus, ut scribit Sidorius Apollinaris lib. 4. epist. ad Simplicium. ita quis sciū, memorem, & præptum ad ea quæ præstare debet, uel ab eo desiderantur, se significat. commendatur hōc etiam opportuna & honesta sollicitudo ac diligentia alterius, alterum ad ipsum bonum quod sectatur, cohortantis: ut si fieri possit, adhuc melior euadat, secundum illud sacrorum prouerbiorum, Da sapienti occasionem, & sapientior erit. contrariæ, eādē utuperatur peruersa & improba sedulitas illius, qui cuiquam in malo occupato

quo quomodo fauet, iuxta illud Psalmographi, Si uidebas furē, currebas cū eo, & cū adulteris portionem tuam ponebas. quod & dicitur igni oleū addere, ipso etiā prouerbio frequētissimo.

Prouerb. 36.

D A B O M E R V L V M A L B V M.
 Dicimus hoc, uulgari prouerbio, arrogantes fidem eius, quod narramus aut promittimus: aut abrogantes fidem eius, quod alius narrat aut promittit, ita: Dabo merulum album, nisi hoc uerum est, uel fuerit: seu, Dabo merulum album, si hoc uerum est, uel fuerit. aut aliās quoquomodo iocose & ironicè de re impossibili, seu longè rarissima, & pro impossibili habita: etsi aliquando fortè contigerit, & adhuc euenire posse quodāmodo uideatur. ut merulū & merulā natura atros scimus, nec nisi nigrū hoc genus auis uidemus. quāquam legimus alicubi albū esse, nempe circa Cyllenem Archadiæ apud Aristotelem, Plinium, & Dionysij interpretem Rhemniū, & huius adnotatorem Maciochum: sicut & hirundo candida nec perdix minor in Samiis uisa proditur ab Heraclide. & coruum albū à se uisum haud pridem Perottus scripsit. sicque prouerbiale illud iuuenalis saty. 7:

-coruo quoque rarior albo.

Et illud satyræ 6,

-nigroque simillima cycno.

Et apud iuriconsultos Celsum & Paulum Digestorum lib. 45. tractatu, de uerborum obligationibus illa stipulationis formula, Te sisti: Et nisi stiteris Hippocentaurum dari, quidue eiusmodi utique, quod promittenti impossibile est. de quo multa lectu iucunda Floridus Sabinus in suavisius lectionibus, & noster Forcatulus in cupidine iurisperitos. ex quo & illud vulgò iactatur in hominem inconstantem: Nec homo nec bestia. Ac illud expressius, Nec homo nec equus. sicut dixit S. Isidorus, sæpe relatus in sacris conciliis, de clericis ad militiã uel dignitatem profanam uenientibus, similes esse Hippocentauris, qui nec equi nec homines sunt, ex utrisque tamen compositi uidentur.

Prouerb. 37.

D A E ' M O N E M D A E M O N E
pellit. Huiusmodi fuisse prouerbium iam pridem indicat Eusebius Cæsariensis in consuetudine quarti libri Philostrati de uita Apollonij, ex euangelio (ut apparet) Marci cap. 3. Christo dicente, Quomodo potest Sathanas Sathanam

eiicere? ita hoc ironice primùm in eum, qui prauo uel imprudens utitur, ad prauos corrigendos: ut hodie qui hæreticos uel latentes magistratus præficit, uel assessores adsciscit, ad diiudicandos et coërcendos tales. Quæ in re præ cæteris quibusque, uigilem esse principem pretium est curæ, cum sit caput humanæ politiæ quoque maximè ueram religionem tenere: qua amissa, ruat status publicæ rei oportet. In hoc et plura prouerbia sunt, quæ nos similiter huius piæ prudentiæ admonent: ut illud, quod legitur Varronis de lingua Latina librorum qui extant tertio, *Canis caninam non est*. Et illud memoratum ab Annonio, rerum à Francis gestarum libro tertio cap. 26, *Coruus corus oculum non eruet*. Et illud Hebræorum, adnotatum à plerisque in Iob cap. 24, *Lupus alterius lupi carnem non edit*: tametsi quoque, ut planè docet Eusebius in consutatione libri sexti illius Philostrati operis, permittente utique deo, nonniquam dæmon pellitur dæmone, minore concedente maiori ac potentiori. Et prauus prauis insidiis circunuenitur: idemque simulum insidiis perit, ut Mædoniæ tyrannis euenisse refert Plato in Alcibiade altero, et Aelianus historiæ lib. 8. *Nimirum, et cum deo uidetur, ipse pessimos casti-*

gat pessimis, qui inde dicti sunt flagella Dei. Es primū Assyrius rex ab ipso Deo, baculus & uirga furoris eius dictus, apud Esaiam cap. 10. tandēque futurum scimus diuinis doctrinis imbuti, ut demones omnes in barathrum ignis demersi, torti simul torqueant asseclas suos, ut nunc iam quosdam torquent uariē. quos & demones dicere licet, ut adhuc uiuens Iudas Scariothes dictus est diabolus à Christo. Illudque iustitia humana quodammodo imitatur, dum reis mortis & nihili hominibus ad hoc parcat, ut ceteros torqueant & puniant: iuxta quæ hoc etiam simpliciter acceperis. Tum hoc significabis improbos maleficiis aptos: ad quod subiungit Aristoteles Politicorū lib. 5, Clauum clauo elidi, alio prouerbio. Item hoc notabis flagitiū flagitio tegi, culpā culpa exigi, malitiā malitia trudi, quod dixit Comicus, & adnotauit Budæus in Pădectas, tractatu de pignoratitia actione, cap. ult. sic nec diuina, nec humana iura excusari peccata peccatis, uel relatione criminis crimen purgari sinunt. Denique hoc intelliges, quod habet pueris decantatus uersiculus, & multis legum scitis multi probāt, artem deludi arte. & pariter dicunt, cornicum oculos configere, & os sublinere, prouerbialibus locutionibus adno-

tatis à Budæo in *Pandectas*, tractatu de origine iuris, cap. 2. Similitérq; iactatur proverbio Græco: *πρὸς κριτὰ κριπίζεν*, ut adnotat Baptista Pius in *Sidonium* lib. 4. epistola prima: iuxtaque cantat lepidus poëta in triumpho amoris, che chi prende diletto di far frode non si dé lamentar, f'altri l'inganna.

Prouerb. 38.

DE FUMO AD FLAMMAM. Ita loquitur proverbiū uetus, teste *Ammiano* lib. 14. scribente Gallum Cæsarem de fumo ad flammam, hoc est, de lethaliū insidiarum timore & periculo ad ipsam planè necem tetēdisse. Nimirum respexit *Ammianus* uel ad *Platonem* qui extrema parte lib. 8. de iusto idem sic dixisse legitur, *Ficino* interprete: atque, ut uidetur, hæc propriè est tyrannis, utque fertur, populus seruitutis, liberorum hominum fugiens fumum, in flammam seruilis dominationis incidit, loco ingentis illius & importunæ libertatis, durissimam acerbissimamque seruorum subiens seruitutem. Itaque hōc notatur & deploratur stultitia temeritas & calamitas eorum, qui à similitate, uel dubio, uel minimo cœu nullo malo, & bono, in certum &

ingens odium & malū prouinc. Quemadmodum inquit Lodouicus Viuis quadam tractatione inscripta, de conditione uitæ Christianorum sub Turca, in eos, qui pertæsi Christianorum principum dominatum, ob frequentes tributorum exactiões, & uaria onera, alios sibi principes uel Muhamedicæ impietatis desiderant: inde fieri, ut in apertos malorum gurgites se immergant, & quò lenticulam aut intertriginem sanent, uenenū hauriant, & quia parum acutè cernunt, utrunque sibi lumen extinguant. Similitèrque quondam Hebræi, iudices diuinitus dispositos, ob corruptelam filiorū Samuelis, continuo abiicientes, regem petierunt & acceperunt magis incommodum & noxium. Sic uulgò dicitur, equo ephippia renuenti, Deo uolente, clitellas imponi: cum quem temerè cædet suæ, quanuis parum commodæ sortis, de malo in peius ruere. & ita canit Hetruscus,
Per bene star si scende molte miglia.

Prouerb. 39.

DE LETHEO FONTE POTAVIT. Prouerbialis locutio est in obliuiosum, uel eum qui plura aut quicquam oblitus est. à nota fabula, qua aiunt apud inferos fluum

esse, nomine I. echen, Latine obliuionem, de quo bibens, præteritarum rerum obliuiscitur. quòd utique morientes humana fragilitate, morti scq; ipsius præcipue cogitatione perturbatos plurimum rerum capiat obliuio, ut nos quoque lege Iustini principis testatum habemus. Ita graui quoq; iam casu, metu, aut morbo uexati, uel senio præpediti, quasi morti proximi, sæpe memoriam amiserunt. Alius enim lapide ictus, oblitus dicitur literarum: alius post ægritudinem, quam pertulerat, haud nonnisi proprii meminisse. Refertur etiam inter recentiores, Ioannes Suifferus, cognomine Calculator, ualde senex fleuisse, quòd antè à se inuenta non caperet: tum Georgius Trapezuntius, itidem senior, literarum omnium rudis effectus: quin prorsus mortui & inferno dediti, haud salubriter recordari possunt antè contempti Dei: Quoniam non est in morte, qui memor sit illius, & in inferno nulla est redemptio, ut nobis sacra canunt. Porro hac ipsa prouerbiali locutione suggillauit Iustinianum, quasi iuris immemorè. Placentinus in summa codicis illius, lib. 2. tit. 40. tum Lactantius lib. 3. cap. 18. ita irridet Pythagoram, in priori uita Euphorbū se fuisse mentitū: ô mirā & singularem Pythagoræ memoriā. ô muse-

e. i.

ram obliuionē nostrum omniū, qui nesciamus, quid antè fuerimus: sed fortasse uel errore aliquo, uel gratiâ sit effectū, ut ille solus Letheū gurgitē non attigerit, nec obliuionis aquam gustauerit. Insuper dicitur à Fran. Pico in hymno ad Christū, Cypria Venus numen fictum & emortuum, appulisse ad Lethen, quòd obliuioni mādata sint sacra eius, perinde scilicet ac mortuus obliuioni datur. & certè nomen impiorū in æternum deletur, ut Psalmographus habet.

Prouerb. 40.

DENTIVM TENVS. Hac pro-
uerbiali locutione uulgo denotatur insigne bonū
aut malum, cūm dicitur, Probus, doctus, diues,
felix: aut prauus, rudis, inops, miser, dentium
tenus: & sic de similibus. quasi dicatur plenus
boni uel mali, & omnibus numeris absolu-
tus, & circumdatus, & mersus, ut illi Apo-
calypseos, In sanguine, usque ad frænos equo-
rum. quod ipsum exponere licet, ad os &
dentes hominum ipsorum, quos ut equos &
mulos ne fræno correptionis ullius satis coërci-
tos, ad extremum exundans demersurus est
sanguis iræ Dei. nimirum sunt dentes summo
loco, nempe in capite hominis, clausuræ, ueluti

muri ac portæ concavi ac profundi corporis humani. frequentius hac locutione utuntur in deridiculum & utuperium eorum, qui parum valent, & mutiles sunt: interea tamen indignantur, & gravant, dentibus fremunt, & fruges consumunt, supramodum elati & gulosi. quod genus hominum, alio etiam vulgi proverbio canum macelli dictorum, uel ex eo apparet deterrimum; quòd prioris dæmonis refert superbiam, & hominis ingluviē, & suam adiungit nequitiam. qualis inter multos recensitos ab Æliano fuit Erysichon Myrmidonis filius eadem de causa a sinu nuncupatus. nimirum quoque, a sinu mandibula, proverbio dicta, in edaces alioqui ignavos, teste Io. Rauisio in epithetis. denique etiam ita notatur uana cura eorum, qui plurimum cum laborent, & multa habeant, nihil ad effectum perducunt, nullisque fruuntur: quemadmodum canit Propertius,
Semper amantes, fructu semper amoris egentes.

Tum Horatius,
Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur. Fabula sanè huic loco aptissima, quam prius & latius retulit Homerus
Odiss. II.

Prouerb. 41.

DE TRIBU LEVI. Hæc prouerbialis locutio uulgo frequens, & memorata à nostro Rebufo in iuris Gallicorum sacerdotiorum commentariis, competens utique in inconstantes, ludit amphibologia uocis, leui, & adludit ad conditionem tribus Leui hominum, quibus non erat certa, ut cæteris tribubus deputata possessio, sed uaria decimarum portio. quanquam hoc ipsum fuit illis longè commodum, ita in ministerio diuino peculiariter existentibus, & cum domino ipso magis omnia possidentibus. sicut etiamnum multos optimos uiros uidemus, ita se componentes, quasi totius orbis, & nullius urbis incolæ sint, omniaque habeant, & nihil possideant, uirtutis & religionis catholice gratia. quos ita quidem etiam de tribu Leui dixeris, leues non dixeris.

Prouerb. 42.

DE UMBRA ASINI Dicit. Prouerbialis locutio, orta à ficta causa Demosthenis. qui quidem, ut attentos faceret auditores, inseruit fabulam locatoris & conductoris asini, contendentium cuiusnam esse

usus umbræ illius. Competit in futilis & ridiculæ rei narratorem : qualis tamen attentiores habere solet auditores, quàm gravis & seriæ cuiuscunque rei prædicator. quamobrem idem Demosthenes in Philippicâ de pace ait, Si non de reipublicæ salute, sed de asini, ut dicitur, umbra, dicendum fuisset, non ingrato animo se fuisse auditum.

Prouerb. 43.

DEVS OMNIA FACIT. Hoc prouerbialiter uulgo dicitur, non secus quàm ille prouerbialis dictus paraphrasti Hesiodi uersiculus,

ἐν τοῖς γὰρ τέλος ὅμοιως ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν τι.
 quibus significatur, diuinis bonitate & potentia uirtutibus omnia agi & perfici, non tantùm bona, uerùm etiam mala, scilicet dicta poenæ, non itidem culpæ, quæ tantùm permittuntur relictis suo arbitrio mortalibus, ne iustè queri possint puniri ob scælera, quæ à Deo esse dicant. quod & nedium catholici hæresum expugnatores, sed poeta quoque initio Odissæ per Iouë suum sic docet:

ὦ πόποι, οἷον δῆνυ θεὸς βροτοὶ ἀπὸ ὄντωνται.
 ἐξ ἡμέων γάρ φασι κακὰ ἔμμεναι • οἱ δὲ καὶ αὐταὶ

σφῆριν ἀταρταλίησιν ὑπὲρ μῶρον ἀλλ' ἔχουσιν.

Cæterùm ita monemur, bene quidem agentes, si bona suscipimus, agendas gratias Deo: si mala sustinemus, speranda meliora: tum malè agentes, corrigendos nos ipsos, & timendam vindictam diuinam, etiam si alioquin omnia tuta appareant. quandoquidem, ut commodè Hesiodus ait eo in loco, ex quo dependet prædictus versiculus, etiam opportunissimo navigationi tempore, mare ingressus, nauem frãges & perderis, si Deus uoluerit. Et ut uerè dicitur, Si deus pro nobis, quis contra nos? scilicet nullus qui ualeat superare. Ita quoque illud, Si deus contra nos, quis erit pro nobis? scilicet nullus qui possit tueri nos, quiue adsit nobis aduersus illum. quemadmodum canit & ille:

Che contra'l ciel non val difesa humana.
 ninurùmque armatur omnis creatura in Creatoris contemptores: clauduntur cæli, & luget terra: herba omnis regionis siccatur, propter malitiam habitantium in ea, quam ipsa etiam exhorrent elementa, ut sacra nobis & profana testificatur scriptura.

Prouerb. 44.

DIOSCVRI SALVATORES & *aduocati salutiferi.* Hoc cōmuni pro-
 uerbio uulgatum esse scribit AELianus uariæ
 historiæ lib. 1. de ipsis, Castore & Polluce gemi-
 nis Iouis filius. qui quidem crediti sunt peri-
 clitantibus in mari, tanquam dii, quibus insunt
 commiserationes æuinnosorum, aduenire au-
 xiliaturi, & seruaturi eosdem non scælestos,
 sed sanctæ iustæque uitæ homines. Proinde
 ne ulli iniuste agere libeat, neue unà cum per-
 iuris nauget, ab iisdem, ut ab uno Deo edicitur
 apud Euripidem. Quod uerè propriū est Dei,
 & Christi, Dei & hominis, solius natura filij
 Dei, & saluatoris & aduocati salutiferi, per
 oblationem corporis proprii, in redemptionem
 totius mundi. Tum hoc competit angelis & san-
 ctis, qui precibus suis, & ope de diuina bonitate
 manante, adiutant miseros mortales. Idem con-
 ueniet diuitibus & potentibus, liberalitate &
 magnificentia sua benignitatem diuinam imi-
 tantibus. qualis Galetes ille Ptolemæi regis de-
 licia: qui cū plurimū apud ipsum regem
 posset, nulli unquam nocuit, ac multis profuit.
 hucque respexit illud, Homo homini deus.

c. iij.

Et illud,

ὡς χερσὶν ἔσ' αὐτῶνος αὐτῶνος.

Prouerb. 45.

DIVIDE FICOS. Ironica locutio, prouerbialiter usurpata, in malignitatem uel sordem illius, qui cum debeat uniuersi cuiuspiam partem accipere aut dare, singula diuidi uelit, quæ tamen commodius omnino integra relinquere liceat; secundum quod et habent ueteres iurisperiti, et docent interpretes, Digestorum lib. 12. tractatu, si certum petatur, cap. 13. et lib. 30. tracta. de legatis, primo, cap. 26. et 27. tum alibi. Eadem notabis eius ruditatem, qui cum de re controuersa inter plures, singulos eam integram tanquam suam sibi uedicantes, cuiusnam sit decernere habeat, haud sollicitius ius disquirens, uel causas perpendens, quibus unius tantum uideri possit, et iustum ei adiudicari totam, omnibus diuidendam pronunciat. Quod minime sanè prudentis iuri, sed aniculæ potius iudiciū arbitratur Phraotes Indus rex, apud Philostratum de uita Apolloniū lib. 2. et uulgarem rusticorum opinionem legibus contrariam dicit Scholiastes Digestorum lib. 3. tracta. de negotiis gestis, cap. 36.

Prouerb. 46.

D O L I V M P E R F O R A T V M .

Hoc ueteri prouerbio dicitur, perinde ac, aquâ haurire colo (quod scilicet quoque liquori peruium est) & in doliũ pertusum: cùm quis frustra laborem insumit, & quæ magno conatu acquirit, facillè perdit. unde notatur inutilis & ridicula quærentium modò sedulitas: proindèque admonemur partorum conseruandorum curæ, quò aliquando tandem in tempore iis uti possimus, ut probè docet Aristoteles, ac Xenophon in œconomis. nimirumque habet Salomon inter prouerbia, Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est domini, glorificabitur. hoc uerò etiam infamantur, qui nihil quâuis secretum apud se continere possunt. quale & uulgo iactatur mulierum ingenium ac seruorum, ipsum & uas pertusum Petrarchæ dictum. Sicque notabis eos, qui uel debilitate memoriæ, uel contemptu prauo monitorum sanorum tenaces non sunt. quibus dicta, per unam aurem ingredi, altera egredi, dicuntur alio uulgari prouerbio. Et cõuenienter habet sacer filius Syrach, Cor fatui quasi uas confractum, & omnem sapientiam non tenebit. uerbum sapiens

quodcumque audierit luxuriosus, ægreferet, & proiciet illud post tergum suum.

Prouerb. 47.

DOMI HABET VNDE DISCAT. Hoc Afri comici uerbum, prouerbialiter frequentatum, testificatur Sidonius Apollinaris, in oratione habita de eligendo Simplicio Bituricæsi Metropolitano, relata lib. 7. epist. ad Perpetuum, sic quidem de illo habens, si ambigitur quo magistro rudimentis fidei fuerit imbutus, ut prouerbialiter loquar, domi habuit unde disceret. ac ita dicitur uulgari prouerbio, Egregiū domi magistrum habet, de eo qui sua uel suorum & domesticorum prudentia satis instruitur, nec opus habet ut ab alienis & extraneis doceatur.

Prouerb. 48.

DULCIS CUBITVS. Phædrus apud Platonem, dicens potentes in republica uiros uereri scripta relinquere, ne sophistæ fuisse uideantur, reprehenditur à Socrate, aiente illum ignorare, quòd sit dulcis cubitus à longo Nili cubitu dictus: tum eundem ignorare, præstantem quemque ciuem summopere la-

borare , ut scripta linquat posteritati , quibus æternùm celebretur . Ita hoc prouerbialiter dictum opinor , à longo Nili ambitu , quo clauditur , ut insula , inferior Aegypti pars , triquetra , & cubitali figura , specie aspera & rigida , sed ipso Nilo dulci mitis & amœna . idque de eo , quod specie quidem est amarum , asperum , rigidum : re uerò dulcæ , mite , remissum . Et in simulatores , recusantes quicquam aliquo prætextu tanquam indignum & ingratum , quod re uera præclarum sit , & ipsi minimè adipisci queant , etsi maximè aueant . Atque in amatores honorum & uoluptatum , in quibus sit periculum dedecoris & doloris , aut iam certum fel inelli admistum , ut fermè omnibus humanis euenit . quorum auribus dulcis , amara animæ adulatio . idcirco coæruant sibi magistros palpantes , quos & uulgus prouerbialiter ait , Doctores de placebo domino . & attentior ad fabulas factus , quin illis plus fidei tribuit , quàm ueritati quisque , quemadmodum Pindarus ait ,
 †δῶδός γλυκὺ μεδέπων αἰδρίσ ἀήρ.

Prouerb. 49.

D V M I V V E N I S E S . Vulgi uox est , iuuenem adhortantis , iam olim prouerbialiter

liter frequentata, ad malum reprobata, ad bonū quodque probatissima. ut apud Diuum Ephæm Syrū, sermone de timore Dei, Ambrosio Camaldulensi Latino interprete: sed subrepic tibi sæpius antiquus hostis, & dicit: Interim dum iuuenis es, fruiere concupiscentiis tuis, &c. Tum apud Fabium Quintilianum seniore, in declamatione 260. pro adolescente diuite, abdicato; libidinis & luxuriæ causa à patribus, humane & liberaliter receptante, ac de suo alente, ob id reipublicæ læsæ reo facto: non uultis in his causis, in hac criminum causa, misereatur hominum, qui dicunt, Dum iuuenis es? nimirum est natura iuuenum alacrior & uuiacior, atque ideo ad uoluptates & omnem humanitatē propensior, ad percipienda quæque facilior, perceptorum tenacior, & denique uirib⁹ ualidior, ut consilio debilior, propter scilicet nondum tēpore & experientia ratam prudentiam. Vnde & uulgi prouerbum habet, Si iuuenis sciret & senex posset. quasi subiungat, mortalium conditio felicior esset. Ad quod adludit Homerus Iliados 4. ubi Nestor senex optat se esse, qualis erat iuuenis, cum Erenthalionē interfecit: sed & consolatur se, quòd uel consilio & uerbis ualeat, adhortando iuniores, quorum in hastis ui-

brandis præualeat potētia. sicque Plato epistola
3. ad Dionysium, Illius potentis equidē tyranni
extremā iniquitatē in Dionem admissam ar-
tificiofissimē notās dicit, κολοφῶνα νεανιχότατων,
hoc est actum suffragiū, finem longē iuniorum
est validissimum. Quin è re est merito Theo-
criti Thyonicus ait, ποιῆν π δέϊ, οἷς γόνυ χλω-
ρόν. cui subiungas illud vulgi quoque prouer-
bium, Qui non laborat equalis, annosus la-
borat equus. nec dissimilis sententiæ illud est,
quod est adagū speciem habere adnotat Para-
phrastes Hesiodi,

ἕκ ἀεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιῆσθε καλιὰς.

Siquidem his omnibus denique admonemur ca-
ptandæ opportunitatis, est habendæ providentiæ
in omnibus optimæ: ut (quemadmodum scri-
psit etiam Apostolus) ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώ-
μεθα τὸ ἀγαθόν.

Prouerb. 30.

EQVVS MALE PABVLA-
tus, malè uadit. vulgi prouerbium est, in-
uens dominis curæ esse debere, ut benè nu-
triantur animantia, siue bestia, siue homines,
quorum opera utuntur. quandoquidem, ut
Christus apud Matthæum cap. 10. inquit, Di-

gnus est operarius cibo suo. nec potest animal, cibo & potu præcipue indigens, ieiunus, aut minus refectus, diutius, uel strenue laborare. Proinde iure soluantur præcepto ieiuniorum, sacris legibus indictorum, operarij & uatores, uti à Theologis catholicis traditum est. Nec ab re in sacris libris Regi mulier phitonissa Sauli profecturo dicit, Ponam coram te bucellam panis, ut comedens conualescas, & possis iter agere. Porro Florianus interpres Digest. lib. 10. tractatu familiae heriscundæ, cap. 20. haud illepidè trahit hoc ad iurum, qui opus habens reddere debitum (quod dicitur) uxori, inops ab ea diuite sat ali debet. in quo propius illud Comici prouerbiale quoque citaueris, Sine Cere re & Baccho friget Venus.

Prouerb. 51.

ESTO SORS TVA CVM homine bono. Sententia est Ben Syrae Hebraei Hieremiae prophetae nepotis, uulgo prouerbialiter usitata. ut cum probo negotiatori, uel peregrinaturò, uel aliàs cum ignotis acturo, uel ita benè precamur: tantum sic tibi res cum probis. quasi omnia tuta sint cum probis, nihil tutum cum improbis: & sola societas bonorum

prosit, ut malorum noccat. Quod & sæpe euenisse uidemus, & legimus, & plurimum utique suadetur doctrina prudētum. proinde quoque rectè se habet, Si Deo uero dirigatur precatio Tyanei, relata à Philostrato uicæ illius lib. 1. qua petit à sole, ut missus eo loci, quo profuturus sit, uiros bonos agnoscat, prauos non agnoscat, neque agnoscat ab eis.

Prouerb. 52.

EX PARVA FLAMMA MINIMÈ ingens lux prodit. Prouerbiale hoc, quod Etrusco sermone poëta sic habet:

Di poca fiamma gran luce non uene.
 significat exiguo & obscuro facto haud magnum imputari meritum, sed & ipsum exiguum parari præmiũ, gloriam, famam, exemplum. Sic olim imperatores, ob leuia prælia, quibus uel quinque milia hostium una acie non cecidisset, aut amissis tot antea ciuibus cecidisset, aut omnia recuperatum imperium, non etiam auctum fuisset, minimè triũphabant, ut Romanorum annalibus & historia uaria continetur. sic uariis locis scripsit Cicero, neminem sapientiæ laudem & eloquentiæ, quæ & ipsa nihil aliud est, quàm copiosè loquens sapientiæ,

et decoris hominis, ingenij uidelicet ipsius lumen, sine summo studio et labore et doctrina consequi posse. sic non nisi et animas dantibus, quibus nihil maius habent mortales, pro lege sacrosancta seruanda, manet gloria magna et nomen æternum, ut Matathias docebat filios suos, illos religionis iudices clarissimos. Demum, nec nisi pœnis ingentibus prauos ab impietate magnopere deterrebis. quæ uel maximè maleficium est, cuius supplicium exacerbetur, quoties nimùm multis grassantibus exemplo opus sit, ut noster Claudius ait. quod de innumeris nostri temporis hæreticis, et fautoribus eorum percommode accipies. quibus exiguus delinquendi metus est, pœnæ scilicet paruitate et raritate. cum uix millesimus quisque postulatorum damnetur, aut meritum ignem sentiat, nisi et aliàs sit deploratæ et abiectissimæ sortis, præsertim pecuniarum uersutiariùmque ope destitutus. unde maiorem talium flammam desiderantes, qua maior lux prodeat, quæ tenebras expellat, dolentes sæpe dicimus, Di poca fiamma gran luce non uene.

Prouerb. 53.

FAC DE NECESSITATE
uirtutem. Prouerbialis uox est, qua utitur B.
 Hieronymus in epistola ad Furiam, ipsam ui-
 duam factā recenti obitu uiri adhortans, ut quod
 ante nuptias non cœperat, iam casu uiri & ne-
 cessitate quadam uiduitatis adacta, amplectatur,
 & teneat propositum maioris castitatis. sic
 Homerus Iliados lib. 19. Agamemnonem & A-
 chillem dira contentione sibi etiam perniciosos,
 tandem seipsos ad mutuam concordiam adhor-
 tantes facit,

Συμὸν ἐνὶ σὴθεσι φίλον δαμάσαντες ἀνάγκη.

Huc accedit aliud, quod uulgo quoque prouer-
 bialiter dicitur, *Necessitas animum currere facit.*
 nec ab re Qu. Curtius lib. 5. opinari se dicit,
 ignauiam quoque necessitate acui, & sæpe de-
 sperationem spei causam esse.

Prouerb. 54.

FAMEM PELLERE SATIUS
est, quàm purpura indui. Vulgi prouerbi-
 um est, iactatum in eos, qui plus student ornatui,
 quàm uictui: & dum imprudentiùs superflua
 curant, non sufficiunt necessariis, ut Macedo-

f.i.

nes milites cum Alexandro mundum deuastantes: qui cum ad maritimam Indum peruenissent, & consumptis alimentis radices quoque palmarum deficerent, iumenta haberent autem pretiosis onusta sarcinis, tandem & ipsa cedere aggressi, ne equus quidem abstinuerunt. & cum deessent quæ sarcinas ueherent, spolia de hostibus, propter quæ ultima orientis peragrauerat, cremarunt incendio, ut retulit Q. Curtius lib. 9.

Prouerb. 55.

FAMEM PESTILENTIA
sequitur. Vulgò hoc dicitur, & obseruatur contingere sæpe, quemadmodum euenisse Macedonibus perhibet Curtius nuper citato loco, ita subiungens: Famem deinde pestilentia secuta est. quippe insalubrium ciborum noui succi, adhæc itineris labor & ægritudo animi uulgauerant morbos, & nec manere sine clade, nec progredi poterant. istud dixeris, quoties à malo malum oritur: de quo & illud, Abyssus abyssum inuocat. Et illud, Vnum inconueniens aliud sequitur.

Prouerb. 56.

FAMES, PRAETER SE IPSAM, EDULCAT OMNIA. Hoc dici solet, & referre

enarrator Hesiodi, ubi is uocat epitheto proprio, λιμὸν ἀπερπῆν, seu, ἀπερπὸν, hoc est ipsam famem iniucundam & molestam. quæ tamen iucundum & gratum reddit quantumuis alioquin asperum & inuisum cibum: usque adeo etiam, ut parentes aliquoties coctas liberorum carnes non horruerint. unde & illud primum manauit prouerbiū, Condimentum omnium est fames. Tum illud de famelico uulgo loquentium, Ille ederet tibi as sancti Petri. Et illud, Coctum ederet diabolum.

Prouerb. 57.

FAVORES CONVENIT ampliari. Canon est tam sacri, quàm profani iuris, quo seriò dicimus lata interpretatione extendenda esse fauorabilia constituta. quæ imprimis iusta & æqua esse debent, ut talia sint. quandoquidem ibi fauor ualere debet, ubi iustitiam & æquum obtinet. nimirumque, ut adagium uulgare habet, Bonum ius bono auxilio opus habet. Insuper hoc εἰρωνικῶς dicimus, notantes ampliorem, quàm deceat, uel peruersum fauorem, qualis fuit dæmonum asseclarum luciferi. quippe qui inuidentes meliori, imò soli bono creatori, malo & mendaci sathanæ adhæserunt.

f. 4.

*cuius inuidiæ nunc usque usitatum est prouer-
bium, Ob derogationem melioris semper fauere
peiori, ut docuit Rupertus de uictoria uerbi Dei
lib. 1. cap. 14.*

Prouerb. 58.

FELIX EST QUI NON LI-
tigat. Huius uulgaris prouerbij lögè singularis
& saluberrima est doctrina. qua quippe mo-
nemur, ut ab ecclesiastico sacro filio Syrach,
cap. 28. Abstinentium à lite, ut minuamus pec-
cata, & quamuis felicitatem adipiscamur, &
retineamus: quæ maximè lite perit, impedi-
tur, & fugatur. siquidem imprimis dæmon,
praua cōtentione & prælio facto in cælo, sum-
mam illam & ueram felicitatem, in qua erat,
perdidit. & huius imitatores mortales, infelici-
tatis eiusdem fiunt participes, dum non seruata
charitate & pace præcepta, cælo exclusi, mit-
tuntur in ignem deputatum Sathanæ & angelis
eius: aut aliàs læsa per litem concordia, quo-
quomodo delinquentes, & aduersarium ha-
bentes, exponunt se periculo & multiplici malo.
nanque ut Ausonius in monosyllabis canit,
Vexat amicitias, & fœdera dissociat lis.
tum eadem tranquillum animi statum pertur-

bat, & nunquam quiescere hominem sinit. unde & curia dicta est à cura, testibus Varro-
ne ac Nonio: cura autem utique, quasi cor eda,
quæ coquit & uersat sub pectore fixa, ut ha-
bēt uersus Ennū citati à Cicerone, in titio libri de
senectute. Porro, lis facultates exhaurit, patri-
monia destruit, & mortem inuehit, ut respon-
dit nostrorum interpretum æleberrimus Bar-
tolus consilio 101. nimirum pauper litigans ni-
hil agit: diues, si quicquam agit, multum etiam
expendit, plurimus plurima dando forensibus
doniuoris, ut docet Hesiodus in primo operum
& dierum uolumine. Cui concordat illud He-
braeorum relatum ab Elia Leuite in Thisbite,
Cui non est pecunia, non stet in foro. nonnun-
quam uerò etiam litigans uel de minima re cu-
rarum & laborum impatiens, uel de causa de-
sperans, uel uictam dolens, uel uetricis su-
bita & insperata lætitia oppressus, aut deni-
que insidiis aduersarij petitus, occidit. quorum
omnium exempla compertissima sunt. Et hūc
facit Homerus Iliad. lib. 4. dicens contentionem
insatiabiliter furentem, Martis homicidæ soro-
rem, sociamque, initio paruum attolli, & litem
magnam fieri, augentem suspirium uirorum.
Tum lib. 18. optās contentionē & irā ex omni-

f. iij.

bus perdi, quæ uirorum in pectoribus augetur, uelut fumus, tandem scilicet errumpens in flammam omnia consumentem, & planè adferentem quod præferebatur excidium. Eodem quoque pertinet quod habet ille filius Syrach, Certamen festinatum incendit ignem, & lis festinàs effundit sanguinem, & lingua testificans adducet mortem. Ex quo & illud postmodùm subiungit, Mors illius, mors nequissima: & utilis potiùs infernus, quàm illa. Atque è re laudatur ab AELIANO uariæ historiae lib. 9. dixisse Themistocles, Si quis sibi duas uias monstraret, quarum una ad infernum, altera ad tribunal tenderet, electurum utique, & multò libentiùs ingressurum se illam, quæ ad infernum, quàm quæ ad tribunal duceret. proindeque omnino laudandus, ac scilicet imitandus ille qui dixit, Cum iis qui oderant pacem, eram pacificus. Equidem iniuriam accipere, & fraudem pati præstat, quàm iudicio contendere, ut alius monuit. uerissimè dictum, satis lucrari, qui à lite recedit. optimè præceptum est, studendum episcopis, ut dissidètes fratres siue clericos, siue laicos ad pacem magis, quàm ad iudicium cohortentur. Tum quicumque odio aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem reuocari

diuturna obstinatione nequiverint, à sacerdotibus civitatis primitus arguantur. qui si inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint, de eccleſiæ coetu iuſtiſſima excommunicatione pellantur. Tales enim etſi occiſi in confeſſione nominis chriſtiani fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur. Ad regnum cœlorum nullo modo poteſt peruenire diſcordia, nec ad præmia Chriſti, qui dixit, Hoc eſt mandatum meum, ut diligatis inuicem, quemadmodum dilexi uos.

Prouerb. 59.

FERIS FERVS, HVMILIBUS HUMILIS ESTO. Hoc eſt, quod Comicus ait, *Par pari referto. Et planè alter, Bonus bonis, malus malis. tum Lyricus, Mollis bonis, aſper moleſtis. ita hoc docet id, ad quod unusquiſque per ſe fertur, ſcilicet ut ſit ſuperbis auſterus: ut manus omnium legitur fuiſſe contra ferum omnibus Iſmaëlem: tum ut ſit placidis maſuetus, benignis beneficus, qualem ſe Iudæis eſſe ſcribit Demetrius rex Laſtheni parèti ſuo, ut et referatur in ſacris. idque, niſi quis ſit admodum peruerſa natura, cuiuſmodi nature homines dicuntur uulgo Villani, altero prouerbio ita habente, Punge uillanum, unget te: unge uillanum,*

punget te. Verùm istud semper recta cum ratione admittit, omni sinceritate, honestate, & charitate condito, secundum illud Hebraei sapientis, Ne respõdeas stulto, secundum stultitiam suã, ne fortè & tu illi similis fias. Respõde stulto iuxta stultitiam suam, ne fortè sibi ipsi uideatur sapiens. Et illud Apostoli, Omnes unanimes, compatiens, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes.

Prouerb. 60.

F E R R U M E D I T. De eo dicitur, qui prænualidis uiribus & industria, sanguine & sudore suo quiduis, quantumuis durum ac forte, mollit & superat: ut ferrum duritiei & fortitudinis symbolũ, domat. & comminuit omnia: atque ipsum magnes flectit, ad se trahit & tenet, ac sanguis humanus rubiginẽ quasi edit, deterit, & consumit. quæ uel ex Daniele, Plinioque didiceris. Adludit etiam quod Oseæ cap. 7. legitur, Alienos comedisse robur Ephraim. nec minùs eleganter idem dixeris de uiuẽte mortali. ut si quis quærat, uiuãtne aliquis: respondetur, edit adhuc. quandoquidem uiuens huiusmodi,

quòd uiuit potest , ut uiuat opus habet edere.
 tum uiuens moritur , & licet crescat, decrescit,
 dum consumptioni humanæ appropinquat, &
 seu labore, seu torpeat, seipsum conficit. ut hyme
 Polypus proprios depascitur artus : ac ferrũ
 ipsum uel exercitum intertrimenta, uel otiosum
 rubigine sensim deficit. Quæ quidem uetus est
 similitudo Catonis relatâ ab A. Gellio lib. 11. ca. 2.

Prouerb. 61.

FIGULARIAM IN IP SO
 nase discere aggreditur. Prouerbiu est, quod
 & hoc modo dicitur, Figulariam in dolio expe-
 ritur. Verumque habet Plato : primum in Gor-
 gia, alterum in Lachete , ita planè significans
 notari stultitiam & temeritatem eorum, qui do-
 cere, uel discentes agere quicquam seriò & pu-
 blicè audent , nullis antea priuatim tentatis uel
 iactis præludiis. quam quidem audaciam uix
 ullum consequitur bonum, si non (quod Papinius
 ait) casus agit uirtutis opus. quod & nonnun-
 quam euenit. unde id ipsum prouerbio uulgari
 dicitur, ac in eum sensum illud , Audaces for-
 tuna iuuat. Atque illud omnino,
 ὡς θύτυχῆς εἰ μάλλον, ἢ καλῶς φρονεῖ.

Prouerb. 62.

FIGVLVS OLLIS ANSAS
pro uoluntate ponit. Græcum prouerbiū est, memoratum à Fran. Philelpho epistolarum lib. 12. indicat unumquemque suæ rei moderatorē esse ac arbitrum: sicque suo iure utentem minime facere alteri iniuriam, id quod legibus expressissimè cautum est. nec abluunt Hieremias & Paulus diuinitus ostendētes, ut figulus quod uult, è luto facit: ita deum ipsum utique uerum & absolutum omnium dominum, hominibus facere quod sibi placuerit, sine iniuria cuiuspiam.

Prouerb. 63.

FILIVS GALLINAE ALBÆ.
Prouerbialis irrisio, uulgo frequēs in eum, quem uel generis nobilitate, uel propria dignitate elatum, & licentiosius agentem, magistratus degeneres contingere non audent: quique seipsum adeo delicatum, & diuis charum censeat, ut nihil non sit ex humanis à se alienum, uel quod gallinæ albæ, atque adeo pulli ex ipsis nati in deliciis sint: uel quod Pythagoras iusserit abstinere cum ab omnibus animalibus, tum ab alba gallina, ut retulit AELianus uariæ

historiæ lib. 4. uel quòd gallina alba laurum detulerit, ex quo lauretum factum est, unde triumphaturi Cæsares laureas desumpserunt: tum ex ea magna pullorum soboles prouenit, unde & locus ad gallinas albas dictus, teste Tranquillo in Sergio Galba. & eius memoria agitur in rhapsodia Gratiani 12. q. 2. cap. ult. Sanè sic uel harum aliqua, uel alia causa, ex quaid dictum sit, iam olim prouerbialiter ita usurpatum constat apud Iuuenalem Satyra decimatertia dicentem:

Te nunc delicias, extra communia censes
Ponendum: quia tu gallinæ filius albæ.

Prouerb. 64.

FLUUIATILES AVES.

Prouerbialis locutio uidetur esse in nimium rusticitates, & aquarum delectatione captos, quales fuère Tarsenses: quorum ciuitatem præterlabitur Cydnus. iuxta quem ñ multo tempore confidentes, quietæ aquæ pulchritudine uelut ebrj facti, tanquam fluuiatiles aues ociabantur, ut quadam ad eos epistola scripsit Apollonius Tyanæus, & retulit Philostratus. quin hoc Arabum est præcipuum oblectamentum; deliciarum semper in hortis & aquis, atque ex-

pectatum legis Muhamedicae ultimum & maximum lucrum, paradisius amœna riuus, ut sæpe inculcat in Alcorano nequam autor eius.

Prouerb. 65.

FORVM BAIULI VICANI. Prouerbiale hoc est in contemptum, sugillationem, & notam iudicij cuiusque inepti, incompositi, & ridiculi. quale esse solet præfecti uicani, quem baiulum uocant: quasi ista omnia ferat, oneris plusquam honoris habeat, particeps sit ineptiarum, confusionis & deridiculi, ut rusticanus, magis, quam aptitudinis, ordinis, & uenerationis: quæ tamen utique omnino non solum urbanam & civilem honestatem, uerum ipsum iudicium, si iudicium sit, condecant. quandoquidem non solum rerum humanarum angustissima, grauissima; & dignissima pars est, uerum idem in primis diuinum est, Dei maiestatem, auctoritatem, potestatem proximè refert. unde ab ipso Deo magistratus dii dicuntur: & à Quintiliano seniore, forum, templum pacis: in quo uidelicet iura, concordie studentia, exercentur: propter quod leges ualent, & ipsæ per ora principum diuinitus promulgatae, ut Ioannes octauus, eius nominis

pontifex maximus scripſiſſe legitur in rhapsodia Gratiani.

Prouerb. 66.

FRANCISCANVS SVM. Ad hunc modum vulgi prouerbiu[m] frequentatur, quo quis ſuam paupertatem, uel ſe numos non habere, aut ſecum ferre ingenuè proficitur, tanquam ſit è diui Franciſci familia, fratrum minorum dicta. quos conſtat non ſolum à receptione, proprietate, dominio, ſiue uſu pecuniæ, uerùm etiam à contrectatione qualibet ipſius, & ab ea pecunia penitus alienos, ut expreſſum eſt in conſtitutione Nicolai quarti pontificis maximi, cui initium eſt, Exiit qui ſeminat. nec diſſimiliter dictũ in Vtopia Mori, à paraſito, quẽ nihil mendicis daret, quòd non liberet dare, aut ne liceret quidem: quoniam nihil haberet quod daret, mendicos tacitos prætermittere ipſum, ne quicquam magis ab eo ſperantes, quàm ſi eſſet ſacerdos.

Prouerb. 67.

FVNDVM ALIENVM A-
 rae. De eo dicitur, & notatur ſtupiditas illius, qui ſui oblitus, perperam ſtudet commodis alic-

nis, & quasi seruit libidini alienæ. qualis est frequentiori regum & potentum familiaritate utens: quorū consuetudinem spectatissimus quisque flammæ naturæ bene comparat, quæ sicut paululum à se remota illuminant, ita satis admota sibi comburunt, ut Sidonius scripsit. ita ueterum sapiētum Hebræorum doctrina habet, ne nimium familiaris fias magistratui: utque caueas ab iis qui sunt cōstituti in potestate, quippe qui haud sibi adiūgunt hominem, nisi cogat aliqua necessitas. tum quidem se exhibent tanquam amicos, idque propter commodum suum: nequaquam uerò adsunt homini tempore, quo premittit illum necessitas. hūcque pertinet illud Nicolai Papæ, ac uulgaris prouerbij, Fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis uerò lumen in tenebris administrat, & unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet. sicque facit illud filij Syrach, Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur. in quo & fabella extat Aniani nomine inscripta de duabus ollis, altera lutea, altera ærea: indicans periculosam & uitandam esse communionem cuique cum potentiori.

Prouerb. 68.

GLADIATOR IN ARENA
capit consilium. Prouerbiū est memoratum à Seneca in epistolis. Significat unumquemque in ipso agendarum rerum loco, & articulo, & actione ipsa plurimum ad ipsum quod agit pertinentium admoneri, quæ antè non uiderat. Adludit apud T. Lium qui ait, Multa quæ nunc ex intervallo non apparent, bellum aperiet. tum uulgare illud, Negotium ipsum se instruit.

Prouerb. 69.

GLADIUM PVERNE TENEAT.
Vulgi præceptum est prouerbialiter frequentatum, quo salubriter admonemur minimè committenda infirmis & inexercitatis periculosa & graua: ut regnum, seu iudicandi potestatem, seu consulendi auctoritatem iuuenibus. de quibus inter alia, insigne est illud ex Biblicis de promptum, licet uulgare adagium, Consilium iuuenum fecit Roboam egenum. Hùc etiam spectat quod & uulgo iactatum scribit Elias Leuita Hebræus in Thisbite, Gladius in manu stulti periculum est. sicque illud quod plerun-

que dicitur, *Eloquentia in ore improbi, gladius est in manu furiosi.*

Prouerb. 70.

GRATIA PVLCHRITVDINE melior. Hoc uulgari prouerbio comitas præ formositate laudatur, & longè amabilis denotatur, ut modus & ratio est in omnibus optima. siquidem quantumuis hominis pulchritudo, sine gestu prudenti, & concinna loquela, ac morum suauitate, tanquàm carnis cassæ mente & statuæ decor est; imò minor statuæ decore, in qua nihil amplius requiritur: atque ideo is parum gratus ut plurimum, uel efficax est: diciturque talium decor dormiens, & ipsi frustra carnis, & imagines. At deformitatem gratia obnubilat, & plurimum commendant prudentes festiuique mores quantumuis deformem corpore hominem.

Prouerb. 71.

HERBAM DO. Prouerbialis uox est cedentis cuiquam, uictum se aut uincendū, deteriorem & inferiorem illo profitentis, ut docet Plinius, Seruius, Festus, Marcellus. siquidem herbam dans, omne terrenū dare uidetur, quòd

per illam significatur, tum quòd terræ hæreat, quæ data est filiis hominum, ut habet Psalmista: tum quòd ipsa data sit in escam omnium animalium, ut sacra Genesis docet: Et cuius causa meum et non meum, de diuersis huiusmodi scilicet, ut Plato scripsit, à mortalibus dictum est, et certamen sæpe motum: quemadmodum cecinit Lucanus,

- certamen mouistis opes:

prohè utique subiiciens, - pars uilissima rerũ. Et ita sapiens filius Syrach, Non zeles gloriam et opes. unde hoc adagium quoque tanquam totius modestiæ symbolum acceperis.

Prouerb. 72.

HIC EST ALTER HERCULES. De longè robustis uiris, est prouerbialis uulgo nunc, et iam olim doctis usitata locutio, orta ab exclamatione Milonis Crotoniatæ: qui cum Titorum bubulci uideret ingentem lapidem in humeros sustulisse, et per octo orgyas tulisse, quem uix ipse moueret: tum illum in medio grege maximum ferissimumque taurum pede prehensisse, et mox alterum propius accedentem similiter attraxisse, sicque ambos inuitos tenuisse, manibus ad cælum subla-

g.i.

tis inquit, O Iuppiter, num hunc Herculem nobis alterum genuisti? autor Aelianus variae historiae lib. 12. Simile illud Hebraeorum quod habet Moses cap. 10. quasi Nemrod robustus uenator coram domino.

Prouerb. 73.

HOMINES SVMVS. *Sapienter admodum memoria repetentes & conficentes imbecillitatem suam mortales, etiamnum hoc prouerbialiter dicunt, quod dixit Plinius in prooemio naturalis historiae, his ipsis uerbis, Nec dubitamus multa esse, quae & nos praeterierint. Homines enim sumus, & occupati officiis, &c. cui adludit Ausonius in gryphum ternarij Numerij, ad Symmachum scribens: Alius enim alio plura inuenire potest, nemo omnia. nimirumque Philippus Macedo, ne belli quidem prosperrima fortuna insolentior factus, recordabatur imprimis se esse hominem, habebatque puerum, qui antequam prodiret, uel conueniretur, mane singulis diebus, hoc ei ter inclamaret, Philippe, homo es. Tum Simonides, iussus a Pausania quicquam ex sapientiae praecipis narrare, dixit, Memento te hominem esse. idque licet tum contempserit ille, demum tamen cala-*

*mitosus ter magna uoce exclamans, ingenuè
fessus est, magni momēti esse, ut retulit AElia-
nus in historia uaria. sicque sacer filius Sy-
rach habet, Quid superbis terra & cinis? me-
mento quoniam omnes in corruptione sumus:
omnia quæ de terra sunt, in terram conuer-
tentur. Et in ecclesia catholica, initio quadra-
gesimæ, ieiunio & pœnitentiæ scelerum desti-
natæ, capiti cinerem imponens sacerdos, nobis
ait, Memento homo, quia cinis es, & in cinerem
reuerteris.*

Prouerb. 74.

HOMO HYPOCRITA. Pro-
uerbialis uox est, ex sacris orta, qua notatur
quisquis praua simulatione Dei honori, aut suæ
uel alterius utilitati detrahit, ut docet Diuus
Thomas Aquinas in summa theologica, altera
parte alterius partis, quæstione 37. eaque ad
mendacium pertinet, de quo dicitur, Omnis
homo mendax. Tum illud, Nemo sine peccato.
Sanè Esaias Iudæis exprobrat, quòd unusquis-
que eorum est hypocrita. Eosdem deinceps Chri-
stus frequentissimè uocat hypocritas, & ad iucie
nonnunquam, tristes, ob malè consciū pectus,
ac ipsam facie tenus expressam scueritatem: sic-

que inuehitur Iuuenalis Satyra 2,
Frōti nulla fides. quis enim non uicus abundat
Tribus obscœnis?

Et planè scribit aduersus Pelagianos Hierony-
mus, quanuis aliis uitis carere possimus, hypo-
criseos maculam habere non posse, aut paucorū
est, aut nullorum. ait & Qu. Curtius lib. 5. hu-
manis ingenis paratā esse simulationem. hinc-
que dicit Esobæus Hebræus, Caueas mi fili à fu-
catis: nam osculum eorum est ueluti osculum su-
perfluum. tum Christus ipse, Cauete ab homi-
nibus: ut intelligamus hominē homini esse uul-
pem, nedum lupum, utique plurima hominis ex
homine nasci mala, eo magis timenda, quo minus
remota & aperta sunt.

Prouerb. 75.

IN CORYDI NIDO IN-
æquale absconsum est gramen. Scribit Con-
stantinus Pogonatus in præceptionibus agri-
culturæ lib. 15. cap. 1. gramen herbam utique
internodiis inæqualem & implanam poni à
corydo, hoc est, galerita aue in nido suo: ex eò-
que prouerbiū esse id, quod profert his uerbis,
ἐν κορύδῳ κοίτα σκολὴ κέκρυπται ἀγρωσίς:
significare uidetur, unumquodque eo loci pu-

tandum esse, in quo uel usu habetur. ut dictum illud, cuius meminit Ruellius de natura stirpium lib. 3. cap. 85. in retibus allium. utque nunc dicimus, uersus uiam semper uideri fores, in foro panem uendi, apud Pharmacopolas thus inueniri.

Prouerb. 76.

INCVDEM EANDEM TVN
 dēdo rem expedit. *Ammia. lib. 28. ita scripsit, Parte alia uxor, ut prouerbiū loquitur uetus, eandem incudem diu noctūque tundendo maritum testari compellit. significat hoc, conando nihil non perfici, ideoque siquid conatum & coeptum ab alio impediatur, quod punibile fuerit, perinde habendum esse, ac si perfectum sit. quod nedum ius Romanum, nobis usui, habet, uerū quoque Utopiæ illius Mori insulæ seu ueræ, seu fictæ, in hunc modum scribente illo, Sollicitasse ad stuprum, nihilominus quàm stuprasse periculi est: in omni siquidem flagitio certum destinatumque conatum æquant facto, neque enim id quod defuit ei, putant prodesse debere, per quem non stetit, quominus nihil defuerit. tum ita perhibet Theocritus Eidylio 15. in Troiam tentates iussisse Achiuos, tētatione iam*

g.ii.

omnia perfici. Et non paucis ostendit Fortius Rhingelbergius in ratione studij, laborem improbum omnia posse. nec ab re illud, Gutta cauant lapidem. quod vulgo dicitur, & retulit Paraphraſtes Heſiodi in primo operum, & habet imprimis Iob cap. 14. Lucretius lib. 4. Ouidius de arte amandi lib. 1. Tibullus lib. 1. Elegia 4. elegantiffimus utique uersibus, quos breuitatis causa non inſero, quibus & aſſiduitas multum ualere probatur, & multitudo ipſa. de qua nimirum è multis percommode dicta uidentur illa Anticlaud. lib. 1,

Nam quòd nulla ualet per ſe, ſupplebit in unum
Coniurata manus. ut quæ non ſingula profunt,
Multa iuuèt collecta ſimul. nã plurimus amnem
Riuulus excreſcens gignit, ſcintillaque flammã
Multa parit, multuſque lapis cõcludit æcerum.

Prouerb. 77.

INDUSTRIA ROBORE
preſtat. Manifefſtus eſt ſenſus huius prouer-
bii, & inſigne exemplũ in ſacris libris Regũ, ubi
narratur Dauid adoleſcens & inermis, ſingu-
lari certamine uiciſſe Goliath ingentem & ar-
matum bellatorem. Ac ſimile apud Qu. Curtiũ
lib. 9. narratur certamen, quo Horratas Macedo

*miles ferocissimus & perfectè armatus, à Di-
xipo Atheniensi pugile nudo superatus est.*

Prouerb. 78.

IN GENVA PROCUBUIT.

Prouerbialiter hoc dicimus, significantes quem-
quam grauiter lapsum animo, uel uiribus, uel
facultatibus, uel quacūque felicitate & bono. si-
quidē genua fessis labāt, & fatigatio maximè
in his sentitur, ut experimēto cōstat, & testatur
Philippus enarrator Hesiodi, ubi is ait, famulis
chara genua esse reficiēda. unde & multis cor
in genua decidere dicitur, & genua soluta Ho-
mero ac sapiētī filio Syrach dicūtur, tum eadem
ad se inuicē collidi, Danieli, debilia & infir-
mata, Esaiæ & Dauidi. Sic qui grauius ruit,
procubuisse in os dicitur. Verūque docet Aelia-
nus uariæ historiæ lib. 3. scribēs Aristotelē pa-
triam suam non in genua (quod dicitur) pro-
cidentem, sed in os prostratam erexisse atque
restituisse. Dixervis item pessimè ruisse, qui re-
trorsum corruit, ut Heli, de quo Regū lib. 1. ca. 4.

Prouerb. 79.

IN MARI MAGNI PI-
sces capiuntur. Mare utique magnum & spa-
g.iiij.

tiosum est. idémque magna (ut par est) animantia, homini commoda exhibet, magis quàm fluuius, quantumuis ingens, si mari compareretur exiguus . itaque mari magna comparantur, & eis, quæ in eo sunt . sentiturque hoc prouerbio, industriosis magna commoda quærenda magnis & amplis urbibus & conuentibus.

Prouerb. 80.

I N T E L L I G V N T S E M U T U O ut fures in nundinis. Dicitur de illis, qui dissimulantes inuicem curare quicquam, uerè tamè in idem cõspirant, & se mutuò instruunt. ut fures qui in nundinis ad compilandum conueniunt, quasi ignoti sibi inuicem discurrunt, interea tamen mente & signis consentiunt, & ita communi opera quod possunt, efficiunt.

Prouerb. 81.

I N T E M P E S T I V A B E N E U O L E N T I A. Et si nunquam intempestua, nunquã molesta est, uera scilicet, nihil dissonans, nihil peruersum, nihil fictum habens amicitia, ut docet Tullius: est tamen & quedam claudicans adumbrato & peruerso gradu nitens amicitia, & beneuolentia planè, importuna & inepta.

qua quidem fatagitur id quod magis odio dignum est. ut in literis, si doctissimo viro assignetur, indignum aliquod syntagma. quales commentarios in Columellam attributos Pomponio Laeto arguit, hoc ipso proverbio utens Baptista Pius in Sidonium lib. 5. epistola ad Aquilinum. Sic reprehendes inter multos similes, $\sigma\pi\alpha\delta\alpha\epsilon\lambda\omega$ apostoli Pauli, illum qui huius $\epsilon\tau$ Teclæ $\pi\pi\rho\acute{o}\delta\eta\varsigma$, $\epsilon\tau$ baptizati Leonis fabulã apocrypha, se Pauli amore confixisse perhibuit, teste D. Hieronymo in vita Lucae. quando $\epsilon\tau$ quantumvis in honorem Dei esse uideatur quodcunque mendaciũ, aduersus Deum esse testatur ipse Paulus, prioris epistolæ ad Corinthios, cap. 15. unde $\epsilon\tau$ cum Petrus abhorreret Christi passionem, audiuit ab eo, Abi retro Sathana. Tum hoc notabis eum, qui suo uel alterius peruerso amore ductus, suum uel alterius opus inelimatam publicat. quod de suo opere ab alio factum queritur Solinus initio ipsius Polyhistoros. atque hũc pertinet quod in Codice Iustiniani lib. II. tractatu 10. lege Iustini sancitur, nulli licere aliquid ex auro $\epsilon\tau$ gemmis, quod ad cultum $\epsilon\tau$ ornatum imperatorium pertinet, facere, neque illud sub hoc colore $\epsilon\tau$ pretextu præparare, quod uelie clementiæ principali uelut aliquod munus of-

ferre. quandoquidē pietas principalis eiusmodi dona non expetit, neque regum sibi offerri à privatis cultum requirit. Hincque Placcanus interpretis exprimit, Si rusticus uetitus sit aucupari coturnices aut perdices, tamen uenetur causa dādi principi, eū nihilominus teneri pœna non parētibus indicta. nec ab re est illud Regū lib. 1. cap. 15, Melior est obediētia, quàm uictimæ. tum illud uulgare, Stultus dū placere putat, displicet.

Prouerb. 82.

I N V I T V L A A L T E R I V S
 arauit. De eo dicitur, qui alterius ingenio & rebus, quasi suis, fraudulentè sibi fructum & decus parauit. quod ignauorum est & illibera-
 lium hominum, & sæpe parum durans, conti-
 nuoque ignominiosum, & nocuum fraude de-
 tecta bonum. Siquidem incommutabilis est iu-
 stitiæ, sua cuique assignare: & quicumque dicat
 aliquid nomine eius, qui prius dixit, nec dolo
 eius nomen subiciat, ut sibi inuētum tribuat, &
 quasi suum haberi uelit, adducit redemptio-
 nem in mundum, hoc est bonum opus facit, &
 boni causa est, modestiæ & benignitatis exem-
 plum præbens omnibus. iuxta id quod scilicet
 in sacris bibliis habetur, Nuntiauit Esther regi

ex nomine Mardochæi, qui ad se rem detulerat, ut tradunt Hebræi. Itaque quemadmodum huiusmodi sunt laudandi, sic contrà qui uel aliorum scripta furantes pro suis prædicant, utuperandi sunt: quique non propriis cogitationibus nituntur scriptorum, sed inuidis moribus aliena uiolantes gloriantur, non modò sunt reprehendendi, sed etiam quia impio more uixerunt, poena condemnandi, ut præclarè scriptum est à M. Victruuio, etiam memorabile subiiciente uindicti facinoris exemplum. Ptolemæus enim rex, Alexandriae ingente librorum multitudine comparata, et ludis literariis institutis, et præmiis uictoribus constitutis, aliquando in poetarum certamine doctus ab Aristophane ultimo iudicæ, unum tantum ex iis poetam, alios à cæteris probatos aliena recitauisse, cum his furti agi iussit, condemnatosque cum ignominia dimisit. nimirum et nostri uel occultatorè alienæ laudis furi parem esse pronuntiant. nec secus censeat Plinius in hoc scribens, Obnoxij profectò animi et infelicis ingenij esse, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere, cum præsertim sors fiat ex usura. huc et illud notissimum spectat Virgilij,

Hos ego uersiculos feci, tulit alter honores.

Et planissimè samsonis illud, quod habetur sacro libro Iudicum cap 14. si non arassetis in uirtula mea, non inuenissetis propositionem meam.

Prouerb. 83.

IRASCIMINI, ET NO-
lite peccare. Dauidis & Pauli sententia est dudum prouerbialiter frequentata. unde cum Diuus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, ab Henrico rege improbè commoto Anglia exactus in Galliam concessisset, & duos comites suos misisset ad Ludouicum regem, is tota re cognita dixit Henricum recordari debuisse per uulgatam sententiã, *Irascimini, & nolite peccare.* quod retulit nuper apologia in Molinæum edita Rufus noster. ita docemur ira, quam Deus nobis naturã indidit, benè ut cæteris in uniuersum utendum, eatenus illi indulgendum, quatenus non peccatur, sed magis peccato obstititur: ad quod non solùm cohibenda non est, uerùm etiam si iacet, excitanda est: quia malum cui non resistitur, approbatur, nec bonus est qui ne in malos quidem est æcerbus, minores scilicet, eos qui sunt in eius potestate, quos non maiori cum malo cœrcere potest. cæterùm aliter ira uti perniciosum & impium est. Deus irasci

quidem, sed tamen non peccare præcipit: Et licet non euellat iram radicibus, eam utique temperauit, ut in omni castigatione modum ac iustitiam teneamus, ut appositissimè docuit Firmianus.

Prouerb. 84.

LAPIS A CANE MORSVS.
Prouerbio sic dicitur, quicquid ad iracundiam, furorem, insaniam, discordiam et rixam prouocat, biliosum, furiosum, morosum et rixosum hominem reddit, ut uel ipse lapis à cane morsus contactu suo. Siquidem est canis natura calidus et siccus. unde accedente æstatis caliditate et siccitate, ampliori rabie corripitur. cibum auersatur, et siticulosus est, nec tamen bibit. ore hiat, et linguam exerit, ac saliuam largam et spumofam profundit. Cuius tanta uis est, ut quomodocunque corpus humanum contigerit, rabiem inducat. quin ulcero facto, et non planè ueneno illo uacuo, cataplasmate ex nucibus regis leuissimè tritis confecto, primùm imposito, deinde dempto, gallus aut gallina, si comederit, occiditur, teste A Etio. sicque Plinius, Tanta uis mali est, ut urina quoque calcata rabiosi canis noceat, maximè ulcus ha-

ventibus. minùs hoc miretur, qui cogitet, lapidem à cane morsum usque in prouerbiu[m] discordiæ uenisse. Dixeris similiter, Pomum autem: ex eo scilicet, quo magna et consequens orta cantatur discordia et contentio, cui inscriptum erat, ut Lucianus habet, ἡ καλὴ λαβέτω.

Prouerb. 85.

LATEREM LAVAT. De eo dicitur qui frustra quicquam agit, et dum melius habere satagit, deterius reddit. Siquidem later simpliciter dictus, nihil aliud est, quàm lutum sole siccatum, turbidum et subnigrum. quod si laues, non magis albescet, sed lutescet, ac denique in cœnum resoluetur, ut probè docet Petrus Nannius *miscellaneorum* lib. 2. Et certè Theocritus *δολερὰ πλινθὸν* habet, hoc est ad uerbum, turbidum laterem. sicque Eobanus interpres eius in hoc, uersus integros reddidit:

*Sed labor est, idem numero comprehendere uelle,
Quot uento rapidi ueniant ad littora fluctus,
Aut laterem liquido lutulentum fonte lauare.*

Prouerb. 86.

LEMNIUM MALVM. Hoc ueteri prouerbio utimur, dolentes & detestantes quodpiam magnum & miserandum malum, ac rarissimum scelus. quale fuit Lemniadum mulierum, quæ uiros suos grauiter dolentes occiderunt: aut ipsorum Lemniorum uirorum, qui uxores Atticas & liberos suos ex eis susceptos, mores Atticos referentes, unâ peremerunt, ut autor est Herodotus, & adnotat Baptista Pius in Sidonium epithalamio Dicti & Hiberiæ. idque subnotauit Orosius lib. 1. cap. 12. inter similia dicens, Taceo flagitia Lemniadû.

Prouerb. 87.

LONGVM HOC, VT PASSIO. Hoc uulgari prouerbio intelligimus Christi passionis historiam: eoque significamus nos fastidire cuiuspiam narrationis prolixitatem. tamen si utique nullo modo fastidienda est ipsa dominica passio, eiusue recitatio: perinde ac contra ad furum inopinatam grassationem, aduentus iudicij diuini fit comparatio. Intelligi quoque id potest de quauis uel breuissima passione, quæ, quia displicet & uexat, prolixa

uidetur. sicque interpretum quidam prouerbialiter dixerunt, prolixam quanque disquisitionem prolixiorē, paragrapho, Callimachus, parte scilicet eius inicitij, quæ est capituli 122. tracta. de uerborum obligatio. Digest. lib. 45. Sic item uulgo prouerbialiter dicitur cunctabundus quisque & seu uerbis seu factis prolixior, capitulo filii, hoc est sphaerula, quæ filo constat, si scilicet explicetur, longior.

Prouerb. 88.

LOQUELA TUA MANIFESTUM TE FACIT. Prouerbiale hoc, primum dictum est Petro occultare conanti se esse Christi discipulum. significat magnam uim omnino esse sermonis: quippe quo qualis sit homo, maxime innotescit: ac ipse animus qualis sit, uerba testantur. qui licet per se occultissimus sit, & item loquendo dissimulari possit, aliquandiu tamen duntaxat id fiet, & aliquando tandem ipsis uerbis prodetur. ut & uerum sit sacrum illud, uulgare quoque prouerbium, Ex uerbis tuis iustificaberis, & condemnaberis. hoc est, pro iusto uel iniquo iudicaberis, ut habet Sebast. Munsterus in ipsum Matthæi euangelium Hebraicum, cap. 12.

Prouerb. 89.

LOQVERIS EQVO INSI-
dens. Hoc vulgari prouerbio exprobratur igna-
uo audacia inepta, qua uideri uult magnani-
mus, fortis & patiens, ipse in tuto, & liber &
cōpos omnium existens, is, qui in periculo sunt,
inopia & miseria magna premuntur: non secus
quàm qui equo uehitur, ipsius admunculo fre-
tus, facile contemnit, uel admonet fortitudinis
alium, pedestri labore fatigatum. quemadmo-
dum Comicus habet, Facile omnes cū uale-
mus, recta consilia ægrotis damus.

Prouerb. 90.

LV●T V O S V M S A X V M. Pro-
uerbium hoc commemorat Baptista Pius in
quoddam propenticon sidonij, ortum à petra in
qua sedit Ceres, quæsitam nec inuentam deplo-
rans filiam, à Plutone raptam, quemadmodum
æcinit Ouidius Fastorum lib. 4,
Hic primum sedit gelido mæstissima saxo.

Illud Cecropidæ nunc quoque triste uocant.
Cōpetit in rem tristitudine afficientem: in mo-
rosū & iniucundum hominem, nunquam nō
mæstum & terricum uultum habentem. quam

h.i.

deuitantes, ut scopulum in mari, cæteri mortales uulgo dicere solent, ens quoddam triste, & nunquam ridens, uti hoc ipsum totum significatiuus habet Græcè prouerbiũ, ἀλέλατος πέτρα.

Prouerb. 91.

MALEDICTVM STVDIUM, propter quod prætermittitur officium diuinum. Prouerbialis est optima maiorum imprimis D. Bernardi sententia, admonens nos imprimis uenerandæ religionis, & seruandorum ecclesiæ catholicæ præceptorum: quorum est omnino uel missam diebus festis audire, cætera uerò religionis opera etiam non prætermittere, nisi fortè quis alio haud uulgarè literarum ad pietatem tendente, uel aliàs pio & pluribus profuturo studio occupetur. Ita fuit & prouerbiũ antiquorum, Scholastici qui obseruant festa, parum discunt codicem, minúsque digesta, ut referunt interpretes Digest. lib. 2. tractatu, de feriis, cap. 9. Húcque facit quod Fran. Picus in uita patru scripsit, magnum illum moribus & literis, studiosissimúmque Picum, exterioris latriæ cultus non multum diligentem fuisse, sed tamen illum præ oculis gestaſse, quem obseruandũ præcipit ecclesiæ.

Prouerb. 92.

MARIS ARENARES GRA-
uior. Prouerbialiter hoc uulgo dicitur, ut apud
Iob cap. 6. de re grauissimi ponderis. quoniam
utique ponderosissima est ipsa arena, unde et
grauiter arena ceditur. Et cedere arena dici-
tur, quisquis alium uehementer torquet et fa-
tigat. dicitur uero etiam graue quiduis, plumbo
ponderosius. hincque Exodi cap. 15, Submersi
sunt quasi plumbum.

Prouerb. 93.

MARIS ARENIS RES
ignotior. Dicitur à Platone in Theæteto, de re
imperceptibili et innumerabili, præ multitu-
dine nimia: sicque in sacra Apocalypsi cap. 20.
legimus, Quorum numerus est sicut arena ma-
ris. Tum in epistola Pauli ad Hebræos, cap. 11,
Tanquam sidera cœli in multitudinem, et sicut
arena, quæ est ad oram maris innumerabilis.
Atque Osee cap. 1, Numerus filiorum Israël
quasi arena maris, quæ sine mensura est, et nõ
numerabitur.

Prouerb. 94.

MENDACIA SIBI COHÆ-
 vere non possunt. Hoc uulgò dici scribit Chri-
 stophorus Longolius in altera sua defensione.
 sic de hæresibus quidam agens scribit, unisfor-
 mem rem esse ueritatem, mendacium autem in
 uaria distrahi. Sic mentitam iniquitatem sibi,
 habemus Psalmo 26. & non esse conuenientia
 testimonia falsitatis, docemur Danielis cap. 13.
 & Marci 14. Nec dissimule illud est, quod &
 uulgò dici, & uerū esse testatur Quintilianus
 lib. 4. cap. 2, Mendacem memorem esse oportere.
 ita idem quoque ualde compositus, attentus,
 & planè memor sit oportet, ne se ipsum prodar,
 qui mentitur: & scilicet non mentiri præstat
 omnino quantum malo bonum.

Prouerb. 95.

MENSA INSTRVCTA VE-
 nit. Hoc uulguri prouerbio exprobratur im-
 pudencia & insolentia, uel congratulatur felici-
 tati eius, qui nullo insumpto labore, seu sum-
 ptu facto in re quapiam, illius fructu parato u-
 surus est. Dicitur quoq; haud inconcinnè de eo,
 qui oblatam uel paratam tollendæ contentioni;

ansam & opportunitatem recepit uel reperit: quandoquidem mensa parata contentio tollitur, ut est sententia Ben Syrae Hebraei Hieremiae prophetae nepotis.

Prouerb. 96.

MENSURA CONTRA MENSURAM. Vetus prouerbium Hebraeorum est, teste Munstero in libello, quem ad intelligenda Rabbinorum commentaria grammaticae Chaldaicae addidit, quo & Christus usus est, ut saepe habetur in euangelio dicens, In qua mensura mensi fueritis, remetietur uobis. hocque est quod dicitur Deuteronomij cap. 25, Iuxta mensuram peccati, erit & plagarum modus. Tum Esaiae 27, Nunquid iuxta plagam percutientis se, percussit eum? aut sicut interfecit, sic occisus est? in mensura contra mensuram, cum abiecta fuerit, iudicabit eam. Matth. 26, Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Apocalyp. 13, Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem uadet: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Imppp. Valentinianus Theodos. & Archad. Neoterico p. p. homicida & parricida, quod fecit semper expectet. sic & ad mensuram uirtutis praemium erit: & qui bene ager,

b. iij.

bonum inueniet, ut uulgo dicitur. quemadmodum etiam inter Salomonis prouerbia legitur, Peccatores persequetur malum, & iustis retribuentur bona.

Prouerb. 97.

MITTE TEMPLVM, VBI est. Patrium prouerbum est, tractum à quibusdam rusticis, proximæ regionis, quæ saltus dicitur, incolis, adeò stolidis, ut templum extra uicum longius situm laneo fune ad se trahere tentarent. qui tandem se ludere operam uidentes, dimittamus templum ubi est, inquit. unde hoc usurpatur in eum, qui frustrà uel inutiliter & noxiè quicquam loco mouere & mutare conatur. Etenim omnis mutatio periculosa est, & nisi euidentem habeat utilitatem, uitanda, cauendâq; omnino in sacris diuino nutu ordinatis. De quibus etiam percommode expresseris illam Hebræorum sententiã, de benedictionibus & orationibus, quas sapientes ordinauerunt, ab iisdem intellectam: Non mutet homo monetam, quam impresserunt sapientes.

Prouerb. 98.

MONTES CADITE SVPER
nos. Hoc dicunt prouerbialiter quicūque sum-
ma premuntur angustia, ex sacris uel Lucae e-
uangelij cap. 23. ut adnotat Scoliaſtes Alcorani
Muhamedici azoara 88. ubi ſimiliter habetur,
Et incredulus optabit, ut tellus efficiatur. ſic-
que Maro,
Sed mihi uel tellus optem, prius ima dehiſcat.
Etiamnūmque uulguſ queritans & indolēs ait,
Vtinam operiret me terra.

Prouerb. 99.

MONTES TRANSFERT.
Prouerbialiter hoc de eo dicitur, qui diuina
quapiam & ſingulari uirtute ac poteſtate præ-
ditus eſt, & longè maxima agit, & aliis im-
poſſibilia perficit. quemadmodum ille qui mon-
tem loco moueret, & alio transferret. quod fi-
dei diuinæ tribuitur, ubi in euangelio Chriſtus
dixiſſe legitur, Si habueritis fidem ſicut gra-
num ſinapis, dicetis mōti huic, Transfer te hinc,
& fiet. Et Paulus, Si habuero omnem fidem,
ita ut montes transferam. quod tamen haud
unquam effectum adnotat Sebaſtianus Müſte-
h.iiij.

rus in Hebræum euangelium Matthei cap. 17. nec facturum antichristum, etsi mali quoque faciant miracula, et uidebitur illis id ille facere, scribit Diuus Ephræm Syrus. At id ipsum impleri posse ab homine fide prædico exprimit B. Hieronymus in Hilarione: quin impletum à D. Gregorio ponti episcopo, testatur Eucherius Lugdunensis præsul ad Valerianum cognatum suum epistola parænetica. Et similiter docet Paulus Venetus lib. 1. de oriëntalibus regionibus, cap. 18. nec dissimili prouerbiali locutione dicitur quis potens opere et sermone.

Prouerb. 100.

M V L I E R R I D I B V N D A
sui copiam facere solet. Hoc uulgari prouerbio notatur nimius, aut frequens, et facilis mulieris risus, ut leuitatis et impudiciæ comes et proditor. ad quod pertinet ipsum Veneris epitheton, quo dicitur ab Homero Iliados lib. 5. φιλομειδής ἀφροδίτη: tum illud Ouidij Faistorum lib. 2, Lachrymæ decuere pudicam.

Prouerb. 101.

M V L T A C A D V N T I N T E R
calycem, supremaque labra. Prouerbialis uersus

est apud Græcos, teste Apollinari apud Gellium lib. 13. cap. 16. Manavit, ut docet Heraclides in politis, ab Anaco, qui, ut inquit, expectato dudum vini haustu ex vite, quam seuerat, et iam proximo licet poculum eius plenum manu tenens potitus non est. Cùm interea nuntiatum aprū uastare uineā, persequi instituens, poculū deposuerit, atque insequens aprū, perierit. Nec dissimile exemplū est, quod retulit Philostratus de uita Apollonij lib. 4, Accubante enim in conuiuio Nerone, decidēs fulgur, calycem, quē manu tenebat, et ori propiūs admouerat, excussit. quod et dictum est ænigmate Tyanei, magnum aliquid et non magnum. Hūc uerò etiam accedit illud Ben Syræ Hebræi, Sponsa ascendit in thalamum, neque nouit quid euenturum esset sibi. quibus admonemur omnia humana tenui filo pendere, ne quicquam unquam satis certum et firmum, quod non Deus iugiter adiuerit.

Proverb. 102.

MULTI SACERDOTES,
 et pauci sacerdotes. Hoc est, multi in nomine,
 et pauci in opere, ut habet D. Chrysostomus in
 rhapsodia Gratiani 40. dist. quod prouerbiali-
 ter dicitur, et ad cuiusque ordinis homines re-

fertur: cum re uera in omni genere uitæ pauci existant, qui sint quod dicuntur, et uideri uolunt. præclare Iustinianus in nouell. de referendariis: τὸ γὰρ κατ' ἀρίθμὸν πλῆθος ἔδεν αἰ ἔχει σερμὸν, ἐπειδή τῶν ἐν ὀλίγοις ἐκ πολλῶν ὁ κατ' ἀρετῶν σώζεται βίος.

Prouerb. 103.

NEMO VNQVAM BENE-
factori bouem immolauit præter Pariam. Pro-
uerbium est, teste Heraclide in politiis, ortum à
Paria, qui cum senem quendam captiuum à La-
tronibus redemisset, et ab eo repente ditatus es-
set, eidem bouem immolauit. Competet in eum,
qui de se bene meritum inuisitato incompetente
et nimio honore adficiat: ut qui homini non dico
iam diuo facto, sed adhuc mortali et peccatori di-
uinos honores tribuit. cuiusmodi sunt multi etiã-
num alumni, stipendiarij, et beneficiarij prin-
cipum cum poëta dicentes,
Deus nobis hæc otia fecit.

Prouerb. 104.

NEOPTOLEMEA VLTIO.
Prouerbio dicitur hoc, cum quis pati uidetur,
cum minimè putaret, simile ei quod fecit aliis.

ut quondam Neoptolemus, qui Priamum Troianum regem occiderat: postea domum rediens, similiter occisus est, ut retulit Thomæus varice historiæ lib. 1. cap. 55. Vulgus idem prouerbialiter dicit vindictam diuinam, iuxta illud,
 -έχει θεός εκδίκον ὄμμα.

Prouerb. 105.

NE SPECTES CUI GRATIFICERIS, sed cui ingratus facias. Hoc vulgari senû prouerbio admonemur haud curiosius scrutâdos quibus mites & benefici simus, sed quibus immites & noxij. omnibus, quâtu fieri potest, gratificandû, nemini ingratum faciendû. præstare malè merito benè facere, quàm benè meritum malè tractare. præstare item nemini gratificari, quàm gratificando alicui alterum lædere, ne quoque in nos tandem faba cadatur, quod altero prouerbio dicitur, quo commodissimè utitur Demosthenes philippica de pace.

Prouerb. 106.

NIHIL CVM FIDIBVS GRACULO, nihil cum amaracino suis. Prouerbiu est, autoribus Gellio ad finem noctium Atticarû, & Alexandro Neapolitano genialium dierum

lib. 5. cap. 15. *usurpatum*, cum aliqua ita sunt dissociata, ut non facile conuentura putentur: aut omnino ita disconuenientia sunt, perinde ac graculus obstrepera et tempestuosa auis cum sonoris ac placidis fidibus, uel sus lutulentus et putidus cum nitido et odorifero amaraci unguento nihil commune habent. Competit utique in rudes, obtusos, sordidos, prauos, qui doctis, acutis, elegantibus et probis, quasi tales ipsi quoque sint, sociari uolunt, et in locum eorum cooptari. nec ab re dicit Apostolus 2. ad Corinth. 6, Nullam esse conuentionem Christo cum Belial. tum imperatores lege, quæ est in codice Iustiniani, tit. de spectaculis, nequaquam licere in loco honesto inhonestas adnotare personas.

Prouerb. 107.

NIHIL, NE CANEM VEL
 catum reliquit. Vulgus hoc prouerbialiter dicit de eo qui cuiusquam omnia diripuit uel uastauit et perdidit, per catum nimirum felem intelligens, per canem exponens, quod similiter in sacris bibliorum historiis exprimitur, *Mingentem ad parietem.*

Prouerb. 108.

N I H I L S I N E L A B O R E.

Vulgare prouerbium est, planè doctus, quod experimur omnes passim, & sacrae profanaeque literae saepenumero testantur, nihil citra puluerem & sudorem mortalibus comparari: laborem ante omnia positum à Deo, ipso etiam quantumvis aliàs agnito & laudato, ne quicquam dante otiosis hominibus, ut inter alios perpulchrè Euripides habet,

ἄργος γὰρ ὁ θεός, θεὸς ἔχων αἰεὶ σῶμα,
βίον δὲ δάματ' αἰεὶ ξυλλέγειν αἰεὶ πόνον.

Prouerb. 109.

N O C T V A S A T H E N A S

portat. Græcorum prouerbium est, quo utitur Lucianus in præfatione libri de moribus philosophi ad Nigrum, ridiculum illum notans, qui aliquò quicquam defert, ubi plurima sunt eiusmodi, uel altari quicquam mittit & donat, qui talibus abundat: perinde ac qui noctuas Athenas ferret, ubi plurimæ sunt noctuæ. simulitérque dicit Hericus Cornelius in quadam epistola, Non minoris stultitiæ, impietatis autem maximè esse dæmonem inferno addere,

Prouerb. 110.

NON EST ABBAS PRUDENTIOR, QUAM QUI MONACHUS FUIT. Hoc vulgari prouerbio admonemur eius, quod in omni gubernatione ut optimè habeat imprimis præcipitur, ut scilicet unusquisque ad munera & honores gradatim ascendat, ac nemo ut præsit & imperet constituatur, qui subiici & parere non didicerit. nanque benè imperatorum subiici aiunt oportere primùm, ut habet Aristoteles Politicorum lib. 7. cap. 14.

Prouerb. 111.

NON EST BONUM quod non sit malum, & malum quod non sit bonum. Vulgare prouerbium est, cuius prima pars respicit illum Mimum Publij, Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala. Postrema pars respicit illud Apostoli, Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

Prouerb. 112.

NON EST CORAM FRANCISCANIS Latine loquendum. Vulgare prouerbium est in eorum temerariam & pericu-

losam ostentationem, qui nulla necessitate co-
acti, & rudiores licet, aliquid agere adfectant,
uel de re parum sibi nota loqui audent, uel eo
sermone utuntur qui illis parum est notus co-
ram peritissimis, à quibus redargui possunt.
quales habiti sunt, nempe uulgo Latini ser-
monis scientissimi Diui Francisci familie re-
ligiosi, quòd frequentiori literarum studio de-
diti uiderentur. etsi re uera iidem ut eiusmodi
primùm, nihil studuerunt eloquentiæ, ut scien-
tiæ facerent satis.

Prouerb. 113.

NON EST FORI TVI.
Prouerbio utitur Elias Leuita Hebræus tracta-
tu inscripto, Capitulum specierum, in decima
specie nominum. Competit in eum, qui extra
rem, professionem & munus suum aliquid a-
gere tentat: perinde ac magistratus, iudex uel
arbiter, qui de re non suæ iurisdictionis uel no-
tionis cognoscere uult & iudicare. quod & di-
citur iniicere falæm in messem alienam.

Prouerb. 114

NON EST FRVSTVM LI-
gni, uel lapideus, uel mulier. Vulgus hac pro-

uerbali locutione significat hominem haud contemptibilem, nunquam bardum et superatum facilem. sicque dicit Hector de Achille Graecorum fortissimo apud Homerum Iliad. 22,

ὅ μὲν πως νῦν ἔσιν ἀπὸ δρυὸς, ὅδ' ἀπὸ πέτρης
τῶ ὀαρίζεμεναι ἅ τε παρθένης ἠΐθεός τε,
παρθένης ἠΐθεός τ' ὀαρίζετον ἀλλήλοισιν.

Prouerb. 115.

NON EST TAM BONVS,
qui non caespitet equus. Vulgare prouerbiū est, nos admonens fragilitatis humanae, atque ideo commiserationis eorum, quantum equum et bonum est, quos poenitentia peccasse. sic commodissima scripsit Coelius Lactantius diuinarum institutionum lib. 6. cap. 24. nemo enim potest esse tam prudens, tam circumspectus, ut non aliquando labatur. Et igitur Deus imbecillitatem nostram sciens, pro sua pietate aperuit homini portum salutis, ut huic necessitati, cui fragilitas nostra subiecta est, medicina poenitentiae subueniret.

Prouerb. 116.

NON EST TRITICVM
sine purgamentis. Vulgare prouerbiū est, si-

gnificans non esse quicquam adeò commodum, quod non & aliquam secum erabat incommunitatem; nec esse hominem omni carentem uitiis. quemadmodum ille ait, Nemo sine crimine uiuit. sicque Archytæ philosophi dictum habet apud Aelianum lib. 10. Ut licet summoperè cures, piscem tamen sine spinis non inuenies: ita nec hominem repereris, cui non spinosum ac dolosum quidpiam sit admixtum.

Prouerb. 117.

NON GLORIETUR QVIS-
piam ante uictoriam partam. Hoc est, quod dicitur in sacris libris Regum, Non glorietur accingens se, ut discinctus. Et ita alibi, Ante mortem ne laudes hominum quenquam. siquidem uita hominis est militiæ super terram. & qui ad mortem perseuerauerit, & uicerit, coronabitur.

Prouerb. 118.

NON OMNIS MARTINVS
est sanctus. Vulgare prouerbiū dicit Lucas Pennensis, interpres Iustiniani Codicis lib. 11. tit. de agricolis & censitis, lege cui initium est, Litibus. significat nomini parum fidendum, nec ideo quenquam bonum putandum omnino;

i. i.

quòd nomen optimi uiri gerat. nomen utique, ut locum minime hominem sanctificare, sed ab ipso potius homine sanctificari. ita non qui maior fuerit in honore inter homines, illum esse iustior, sed qui fuerit iustior, illum maiorem esse. unde & illud prouerbiale pariter exprimitur, Non omnis sacerdos sanctus.

Prouerb. 119.

NON OMNIS QUI MORITUR, est Ioannes euangelista. Prouerbij meminit Baldus interpres clientelarij iuris, tractatu, de pace constantiae, docens eo significari non oportere credi uerbis hominis, qui etiam sacrae synaxis particeps, dum moritur illa, tamquam uera protulit. non enim omnem eiusmodi hominem, uerum dicere, ut D. Ioannes in euangelio. quod etiam ita in prouerbium uenit, Verum hoc, ut Ioannis euangelium. quod tamen insolenter à plerisque usurpatur de profanis & incertis.

Prouerb. 120.

NON OMNIVM EST Olerè moschum. Hoc est, quod Plautus ait, Non omnes olerè possunt unguenta exotica. significant non omnes iis praeditos facultatibus, aut in-

genij acumine, aut morum dignatione, ut quomodo uel iure possint delicate uiuere, docti & elegantes euadere, & magnopere honorari.

Prouerb. 121.

NON PRODEST RATIO,
ubi uis imperat. Manifestus est sensus huius prouerbij, quod Hetruscus poëta in triumpho amoris ita effert,

Ma ragion contra forza non ha loco.

huc pertinet quod dixit pro Milone M. Tullius, Silent enim leges inter arma. & ita quod relatum est in Chalædonēsi synodo, Vbi gladij & fustes, qualis synodus est?

Prouerb. 122.

NON SIC VECTES EIVS.
Prouerbiū fuisse uidetur Munstero Esaiæ cap. 16. de eo cuius uires non respondent præsumptioni, qui minus possit quàm uelit & clamitet. perinde ac qui hostem non timer, imbecilli tamen muro nec satis firme ostio munitur & seruatur: quique super mensam multa de inimico loquitur, & quasi inibi debellaturus eum conuiciis proscindit, dein uero manu conferta succumbit & subruatur, ut de Besso p. rodie

Q. Curtius lib. 7. & de Baal sacer liber Iudicum cap. 9.

Prouerb. 123.

NON SVM DIGNVS, VT
soluam corrigiam calciamenti tui. Vox est humilis & insigniter modesti hominis, prouerbialiter usurpata. qua imprimus usus est Ioannes Baptista, ut habet D. Lucas euangelij cap. 3. & ita omnino Edoardus Lecus quadam epistola ad Lupsetum, Nec unquam arrogans mihi, ut possem Græcè aut Latine soluere (quod aiunt) corrigiam calciamenti tui.

Prouerb. 124.

NON SVNT HEBRAEAE,
sicut Aegyptiæ mulieres. Verbum est obstetricum, quæ correptæ ab Aegypto rege, quòd non occiderent, sicut ille iusserat, dum obstetricarent mulieribus Hebræorum masculos, responderunt, non esse sicut Aegyptias mulieres, ipsas Hebræas, quippe quæ obstetricandi haberent scientiam, & priusquam uenirent ad eas, parerent. sic Daniel obiurgans iudices illos peruersos, Susannæ accusatores, seorsum alteri dixit, semen Chanaan & non Iuda, spe-

cies decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum: sic faciebatis filiabus Israël, & illæ timentes loquebantur uobis: sed filia Iuda non sustinuit iniquitatem uestram. Ita significabimus, non omnes etiam mulieres pariter esse stolidas. Esse quasdam adeò generosi pectoris, ut decipi nequeant: & quæ scælestos sollicitatores dum securè contemnunt, dicere queant percommode quod & uulgari prouerbio decantatur, Fatuis illud fit.

Prouerb. 125.

N V L L V S F A T V V S T I-
met peccatum. Dicitur hoc ab Hebræis, de homine, qui neque in lege Dei, neque in ciuilibus rebus uersatus est, qui quasi bestia, & quasi omnia æquè se habeant, nihil agere ueretur. nec ab Iudæo Terentiū, Homine imperito nunquam quicquàm iniustus.

Prouerb. 126.

N O N E T S A V L I N T E R
prophetas? De Saulo primo rege Hebræorum dicitur, qui obuium habens gregem prophetarū repente prophetauit quasi unus ex illis: & ita de quocunque præter spem & subito ad præ-

i.ij.

clarum quicquam emergente. atque cum uideris indoctos quosque in ecclesia docendi sibi cathedram præsumere, & sub persona fidelis magistri peruersos, non mandata Dei, sed suas traditiones seruandas, sua dogmata sectanda auditoribus imponere deceptis, dicit hoc ipsum, ut Beda præcipit in Samuelem lib. 3. cap. 6.

Prouerb. 127.

NVN DINIS DISSOLVTIS,
non est negotiationis commercium. Prouerbialiter hoc dixisse uidetur D. Ioanes Damascenus in sermone de defunctis, ita intelligens in altero Christi aduentu, terribilique iudicio, & mundi huius consummatione, nullum futurum auxilij tempus, nullam profuturam aduocationem. sicque paulò post ait, superaturam misericordiam Dei, donec ultima retributio fiat, & soluantur hæ mundinæ. tum non futurum tempus auxilij: mansurum hominem cum onere suo. nunc tempus esse adiutorij, negotiationis, reconciliationis, sollicitudinis, & laboris. si quem igitur nimis securum, desidem, & procrastinantem admoneas captandæ in rebus agendis opportunitatis, ne si non agat, cum possit, non

possit cum uolet, perscitè dixeris: τῆς πανηγύρεως
 γὰρ διαλυθείσης, ὅκ ἐστὶ περὶ αἰματείας ἐμπόρυμα.

Prouerb. 128.

NVNQVAM PONAS LAGENAM supra craterem potantium. Speciem prouerbij habet hoc symbolum, quo quid uoluerit significare Hesiodus, non satis constare ait enarrator illius. dixeris utique doceri, non simul omnia effundenda, & aliorum libidini prodigenda, quæ habeas, ne hinc ipse egenus & famelicus miserè uiuas, & denique pereas. addit enim Hesiodus,

ὄλον γὰρ ἐὼς αὐτὰς μοῖ ἐξείπικται.

& ita prius admonens parsimoniam, dum plurimum bonorum adest, subiicit:

-δεινὴ δ' ἐνὶ πύρρῳ φειδῶ.

Conuenit uulgare prouerbiuum, quod habet: Nunquam exuas te, antequam cubitum eas. hoc est, ne bona tua cuiquam planè concedas, priusquam moriaris. legitur autem aliter Hesiodus, aut certè exponitur, ut à Franelzerensi Frisio ita: Nec cratera super potantium pone lagenam. Et planius à Nicolao Valla his ipsis uerbis, Scelus est cyathos imponere uasi, in quo uina latent. quod licet non respondeat Hesiodi uerbis,

contra ut diximus habētibus, Græcè sic quidem
 μὴ δὲ ποτ' οἰνοχόλω πιδέμεν χριστῆρος ὕψος πει-
 νόντων. tamen idipsum haud absurdè respiciat
 uulgare prouerbiū, quo quis iratus minatur
 læscenti, se paratum, & si is ad rem ueniat,
 promptissimum futurum grauissimo cuique ær-
 tamini, in hunc modum: inuenies poculum su-
 pra dolium. quasi dicat, ne me irrites, & æu po-
 culum supra dolium ponas: ne quemadmodum
 præsto est poculum supra uas positum bibere
 uolenti, ita rixam mouens, & malum quærens,
 citò inuenias & sentias, id quod etiam uul-
 gus prouerbialiter sic dicit: Qui malum quæ-
 ret, ipsum citò inueniet.

Prouerb. 129.

N V X, A S I N V S, M V L I E R,
 uerberare opus habent. Prouerbiū est rela-
 tum in primo hecatomythio Abstemij. admonet
 nos naturæ nucis, quæ utiliùs saxo aut peritica
 decutitur, quàm decerpitur. sicut & crocum, li-
 num, fœnumgræcum, cuminum, ocymum feli-
 ciùs prouenire dicuntur ob illatam iniuriam.
 Porro hoc nos admonet tarditatis & cerebrosi-
 tatis asini, quem uix tandem multi pueri bacu-
 lis uerberantes de prato pellunt, etiam satura-

tum pabulo, ut & perhibet Homerus Iliad. II. denique hoc proverbio similis ignavia & pertinacia malitiâque in muliere notatur: propter quæ excitanda est & domanda commodissimis uel linguæ uerberibus: nec sinenda est unquam suæ potestati: & multò minus danda est illi potestas animæ tuæ, ut præcipit Ecclesiasticus cap. 9.

Prouerb. 130.

NVX ET VXOR PRIMA iuuat, secunda nocet, tertia mors est. Vulgare proverbum est, admonens nos incommoditatis iuglandium, uel plurium fermè in cibis cerebro grauium, & stomacho inutitium, ut docet Plinius lib. 23. cap. 8. Pariterque uxorum, uix primum suauium, & non semper molestarum. unde & dicitur, γυναικα δάμλειν κρείσσον ὄσιν, ἢ γαμῆιν.

Prouerb. 131.

OCCASIONE PECCATVR. Vulgare proverbum est, cui respondet Hebræorum illud, Occasio facit furem. docet nos ansam delinquēdi uitandā, iuxta id quod scripsit ad Ephesios Apostolus, Nolite loci dare diabolo.

Prouerb. 132.

OLEVM IN ORE GESTAT.

De eo dicitur, cui loqui inhibitum est, neque uerbum fari licet, ut retulit Alexander Neapolitanus genialium dierum lib. 5. cap. 15. quem uidelicet muneribus ligatum & diuitiis fartum, Græci etiam prouerbialiter dicunt bouem in lingua habere, & uulgus uocat *incrassatum*.

Prouerb. 133.

OMNES EFFUGIUNT

quod difficile est. Prouerbio utitur Plato in *sophista*. id est, quod ait Plinius in præfatione naturalis historię, magna pars studiorum amœnitates quærimus. nemo sanè non doctissimus & argutissimus uult uideri. interea uerò delectabilia quisque legit, auersatur difficilia: & si in his interrogetur, non satisfacit, sed prudenter eludit, quod & prouerbialiter dicitur ex *Originis* fragmento relato apud *Gratianum*, dist. 43.

Prouerb. 134.

OMNES OMNIA, ET

non omnes omnia. Verbum est *Aristotelis Politicorum* lib. 7. cap. 9. significans multos posse

quod singuli nequeunt. ita nos admonet unitatis
 & concordiae, nec non prudentiæ in discernendo
 & adaptando commoda cuique.

Prouerb. 135.

OPVS LAVDAT ARTI-
 ficem. Prouerbiū est, memoratum à Gu-
 lielmo Duranto in s̄culo iudiciali, tractatu, de
 aduocato, capite, cui initium est, iam nunc ui-
 dendum. tum à Guliel. Postello de orbis terræ
 concordia lib. 1. cap. 3. quintam demonstratio-
 nem trinitatis sic ordiente, Res singulæ seu à
 natura deoue, seu ab arte sint factæ, autorem
 (quod dici consuevit) testari solent, eiusque re-
 ferre uestigia. hinc peritia & imperitia arti-
 ficum dignosci ab operibus solet. præterea sa-
 crarum apodixew lib. 1. ita: Quod omnia ef-
 facta referant imaginem causæ non uulgarem,
 sed perfectissimam, illud uel prouerbiū uulgare,
 nullibi gentium non probatum ostendit. re enim
 quauis conspecta (benè uel malè facta sit) id di-
 citur, Opus declarat autorem: aut, In opere ui-
 detur artifex: aut, Tale opus qualis autor. huc
 item respicit illud Homeri Odiss. lib. 8,
 ἔμ' ἄρ' ἔμειζον κλέος ἀνέρος ὄφρα κεν ἦσιν,
 ἢ ὅτι πρῶτον τε ρέζει καὶ χέρσιν ἐῆσιν.

tum illud Ecclesiastici cap. 9, *In manu artificum opera laudabuntur, et princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu uero seniorum uerbum.* Ex quib⁹ collige sensum prouerbij, imprimis ex opere quocunque operarium uel auctore qualis sit agnosci: deinde si decens sit opus, magisque si ingenio et industria præstet, artificem reddere gloriosum.

Prouerb. 136.

ORATIO CANDIDA.

Prouerbialiter dicitur candida oratio, perspicua, clara, et manifesta, ut docet Elias Leuites Hebræus in Thisbite. itaque Iustinianus in lege edita super emendatione sui codicis, ipsum conseruatis et superfluis repurgatum, iustæ compositioni redditum, et noua eliminationis luce illustratum dicit factum candidum.

Prouerb. 137.

OSCVLVM VACVVM EST.

Legitur hoc ita apud Theocritum eidyll. 36,

-κενὸν τὸ φίλαμα λέγουσιν.

quod etiam nunc uulgò usurpatur de osculis, quæ non sequitur res ueneræ, dum dicitur, Tantum-

dem fert aura. quibus uerò inngitur res ipsa, oscula muscæ dicuntur.

Prouerb. 138.

OS IMPVDENS. Prouerbia-
liter dicitur de impudenti facie, uultus improbi
& perfrictæ frontis homine, cuiusque mens im-
pudica & praua meditat, forma pudorem &
grauitatem simulat, nõ quòd eum improbitatis
pudeat, sed ut perficiat simulationem, quem &
ita non pudet esse impudentem. de hoc Hebræi
dicunt, Qui est impudenti facie, dignus est ge-
henna. Item sic deum precantur: Libera nos ab
hominibus, qui sunt impudenti facie. Hûc per-
tinet illud quod ait Antipho Chereæ apud Te-
rentium in Eunucho, actus 3. scena 5, Tuon e-
quidem istuc os tuum impudens uidere ni-
miùm uellem.

Prouerb. 139.

PALPAT IN MERIDIE.
De eo dicitur qui clarissima & apertissima
non uidet & intelligit, de que certissimis dubi-
tat, quod euenit uel naturæ uitio & ingenti
quapiam stupiditate, uel certè impietate, prauit-
ate & malitia. quæ sæpe mentem excæcat, ut

non secùs habeat se ad manifestissima, quàm orbatus oculis corporeis ad lucem meridianam, Deo utique omnium illustratore irato, & subtrahente lucem suam ingratis mortalibus. itaque Deuteròn. cap. 28. dicitur iis qui noluerint audire uocem domini, Percutiet te dominus amentia & cæcitate ac stupore cordis, & palpabis in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non diriges uias tuas.

Prouerb. 140.

PANICVS PAVOR. Prouerbialiter sic dicitur metus repentinus, & cuius causa ignoratur, ut docet Thomæus uariæ historiæ lib. 1. cap. 29. quasi à dæmone quopiam, uel Deo (qui & πᾶσι, hoc est totum, siue uniuersum uerè dicitur, teste D. Iustino in euerfione falsorum dogmatum Aristotelis) sit immensus. de quo Iob cap. 13. ait: Statim ut se commouerit, turbabit uos: & terror eius irruet super uos.

Prouerb. 141.

PARVA PLUVIA MAGNUM uentum cessare fecit. Significat, ut uentis, etsi nihil uolētius est, tamen iidem imbribus sopiuntur, teste Plinio: ita factò uel modi-

*co cordati uiri & uerberibus, superari minas
uani hominis & uerba quantumuis tumida.*

Prouerb. 142.

PARVVLVS FACIT VT
paruulus. Hoc nos admonet indulgendum
esse paruulis per aetatem innoxie ludentibus,
& compatiendum imbecillis & rudibus pa-
rum strenue, & scite quicquam agentibus. ni-
hilomagus tamen nobis uiris permittendū, quasi
paruulos ineptire, & quicquam non serium
agere, sed iam ut uiros sapere, & plane uiris
digna præstare. ut quondam Plato & Picus
patrius amatoria, quæ tenera aetate acine-
rant, uiri facti de medio sustulerunt, & toti
se philosophiæ dederunt. sic Telemachus apud
Homerum Odyssæ lib. 2. prociæ res ipsius consu-
mentibus denuntiat, se id illis siuisse, cum erat
paruus: cæterum iam magnum factū, nil am-
plius permissurum. Paulus quoque Corinthiis
contestatur, cum esset paruulus, locutum ut par-
uulum, sapiuisse ut paruulum, cogitasse ut par-
uulum: postquam autem factus est uir, eua-
cuasse quæ erant paruuli. Idem cohortatur Ephes-
ios, ut iam non sint paruuli fluctuantes, &
circunferantur omni uento doctrine. ita huc:

*accommodum est etiam illud vulgo iactatum,
Qui plus mentis habet, plus illius impendat.*

Prouerb. 143.

P A S C I T V R V E N T O .

*Prouerbialis locutio est in sacris quoque lecta
de eo, qui ostentatione quapiam & furo mēda-
ciis & promissis uanis deluditur, ut qui fumum
emere dicitur.*

Prouerb. 144.

P A S E T I S S E M I O B O L V S .

*Dictum uidetur de immensis, inexhaustis, &
penè miraculo semper durantibus cuiuspiam
assiduos sumptus facientis diuitiis & pecuniis.
erat enim Pases, magus, semiobolū habens, quo
semper omnibus in rebus cōmendis utebatur,
nec unquam eo carebat, quippe qui traditus
uenditori continuo ad ipsum Pasetem reuertebatur, ut retulit Thomæus uariæ historiae lib. 3.
cap. 24.*

Prouerb. 145.

P A V P E R E S T D I V E S ,

*qui suis non utitur. Vulgè prouerbiū est,
idem quod Arabum illud, cuius meminī enar-*

rator sententiarum Ben Syrae Hebraei in hunc modum, Nemo est pauperior diuite, qui non audeat uti diuitiis suis. pariterque habet uetus id, quod refertur à Paraphraſte operum & dierum Heſiodi, paupertatem certiffimam eſſe, cum alicuius indigeas uti eo non poſſe, quia ignoretur ubi proiectum iaceat quod deſideratur. ita hoc unum ſcitè nos admonet liberalitatis & ordinis.

Prouerb. 146.

PAUPERITAS, ALTERA mors eſt. Commodum ſcripſit Cicero in officialibus, Nihil eſt tam contra naturam, quam mors, quam paupertas. ita proximè morti malum hominum paupertatem, & ſimilem, mortemque quandam eſſe indicat. Huc etiam ſpectat quod nobis dicitur ſecundus ſanguis eſſe pecunia, & miſeris anima dirum mortalibus aurum, & poſſeſſiones multæ, quas deſiderat quicumque indigens, ut nobiliſſimi poëtae teſtantur. atque Hebræis celebriſſima ſententia eſt, pauperem reputari tanquam mortuum.

Prouerb. 147.

PAXILLVS NVLLVS, quam eiusdem ligni deterior. Paxillus dicitur.

tur hîc, qui uel ligno arrecto in pariete figitur, quo aliquid suspendatur. unde illud Varronis apud Nonium, Zeno nouam hâeresim nouo paxillo suspendit. Et illud, Nouum cribrum paxillo nouo appendit. tum apud Ezechielem cap. 15, Nunquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcunque uas? ad quæ adludit Pasquilli uox & usus Romæ notissimus. solet autem Paxillus huiusmodi, generis eiusdem ligno segnîus hærere & incommodior esse. ut in omni genere & glutinum abdicât quædam, & inter se, & cum aliis insociabili glutino sunt, sicut robur. sed nec ferè cohærent nisi quodammodo similia natura, ut lapis ligno minimè coniungitur. cornum autem maximè audie sorbus, carpinus, buxus, postea tilia. cæterùm amiciores & benigniores propinquos propinquis esse conuenit: at extraneos tales magis esse plerunque uidemus. unde & pro- uerbialiter haud abre illud ex sacris celebra- tur, Inimici hominis domestici eius.

Prouerb. 148.

PEDES IN STRIPEDIO
habet. Stripedium est quod alij stapedem uo-

ant. utrunque nomen novum est instrumenti nimirum olim incogniti, quo infidentis equo pedes utrinque componuntur & sustentantur. dicitur de eo qui recessurus est, & paratus ad fugam: ut illud, Talaria induit.

Prouerb. 149.

P E R P E R A M P A R T I S
non gaudet tertius hæres. In hunc modum per ora virum sententia uolitat, quemadmodum illa, Malè parata, malè dilabuntur. quam retulit enarrator Hesiodi, ubi is ait quoque aptissime:

Εἰ γὰρ ἕς ἐ χειρὶ βίη μέγαν ὄλβον ἔληται,
 Ἡ ὄγ' ἀπὸ γλώσσης ληίσσεται (οἷά τε πολλὰ
 Γίνεται, οὗτ' αὖ δὴ κέρδος νόστ' ἐξαπατίσῃ
 Ἀνθρώπων, αἰδῶ δέ τ' ἀναιδέϊν κατοπάσῃ)
 Ρεῖά τε μητ' μαυρῶσι θεοῖ, μινύθῃσι δέ οἶκοι.
 Ἀνέειπ' ἔ, παῦρον δέ τ' ὅπι χρονον ὄλβος ὀπιδῆϊ.

Prouerb. 150.

P E T I T E, E T A C C I P I E-
tis. Verbum Christi est, relatum in Evangelio Ioannis cap. 16. prouerbialiter usurpatum in eos, qui cum re aliqua egeant, eamque postulatione opportuna & cura diligenti obtinere possint, de genere pudore silentes, aut neglectu a-

lioquin peruerso cunctates, sibiipsis obstant quomunus habeant. sic apud Homerum Odiseæ lib. 17. Telemachus iubet Vlysssem patrem, sub habitu mendici latentem, petere uictum ab omnibus procis qui in domo eius erant, subiiciens αἰδῶ δ' ἔκ ἀγαθῶ ἐμμεταί αἰδρὶ ποίη. Ex quo præcipit in Lachete Plato, ut ne grandiores natu discere, ac ludum literariū ingredi pudeat. Ad quod pertinet etiam illud Hesiodi, Αἰδῶς δ' ἔκ ἀγαθῶ κερχημένον αἰδρα κομίζε. Facit huc quoque illud poëtae uetustissimi, quod ut prouerbium citauit Baptista Pius in Sidonũ lib. 8. epist. 6, Loquus uolo: nam scio Amyclas taendo periisse.

Prouerb. 151.

PHOCENSIVM DESPERATIO. Græco prouerbio dicitur, cum extremo conatu difficilimis rebus consulitur: ut sibi quõdam consuluerunt summo in periculo aduersus Thessalos ipsi Phocenses, desperati illis occurrentes, domi uerò quosdam spectatæ fidei relinquentes uiros, qui si quid durius contigisse sibi audirēt, ne quid reliqui esset, quo hostis potiretur, omne pretiosum cum mulieribus igne consumerent, ut retulit Thomæus uariæ histo-

riæ lib. 2. cap. 4. sicque ueteri prouerbio dicitur, Non esse cum desperatis certandum. nec ab re docetur à prudētibus, hosti fugienti esse quoque pontem aureum faciendum.

Prouerb. 152.

PILI CVIVS QVE coloris est degener bestia. Dicitur hoc in hominem pulchri quidem habitus, ac inualidis uiribus & prauis moribus. ut conerà quidam sunt specie contemptibiles, uirtute autem præcællentes homines. atque quorumuis animalium constitutioni non semper respondent signa extrinseca: suntque omnium colorum bona & mala. sic quidam in equis album laudāt, alij atrum, alij glaucum, alij puniceum. contingit autem & aliorum colorum bonos equos esse, teste Constantino de agricultura lib. 16. cap. 2. unde & dixeris, pili cuiusque coloris bonum animal.

Prouerb. 153.

PISCATUR IN A QVA turbida. Hoc uulgari prouerbio significatur astutia cuiuspiam, qui dum alij rixantur inter se, ipse accepta occasione suis studet, & prospicit commodis, quem nihil moratur, sed ualdè iuuat aliorum incommoditas, ut sibi commo-

lx.ij.

det, qui ex aliorum incommodis dissimulanter sua comparat commoda. perinde ac obseruans aquam turbidam, ex ea decipuli magis nesciam facilius captat prædam.

Prouerb. 154.

PLACENTA MALE CO-
cta. Dicitur opus haud planè animaduer-
sum, nec satis perfectum. quale uidetur dam-
natum etiam ipsi quidè auctori, egregio uidelicet
Maroni. in cuius laudem serio dictū putamus,
Arma uirūm: nōne hoc spumofum & cortice
pingui?

Ut ramale uetus prægrādi subere coctum. Sic
Oseas cap. 7. panem subcinericiū non uersum
dicit populum Dei temerè agentem. sicque
uulgo notatur utcunque transacta causa male
scissa ueste.

Prouerb. 155.

PLANVS SEMEL CRVRA
fregit. Porphyrio interpres Horatij in epist.
docet ortum prouerbium ab insigni quopiam
impostore, qui sæpè fingens crus sibi fractum,
aliquandiu multos irrisit, quorum in uehicula
tollebatur: dein uerè fracto crure, quasi etiam
tum luderet, neglectus est. hæc est pœna hominis

mendacis, ut si quando coeperit uerum dicere, haud facile adhibeatur ei fides, ut habent Hebraei. D. quoque Hierony. in epistola ad Iulianum diaconum, antiquus sermo est, inquit, Mendaces faciunt, ut nec uera dicentibus credatur.

Prouerb. 156.

PLENVS ES. Prouerbialiter dicitur in eum qui diues opum nullius gratiam promereri studet, & nihil alteri impertiri curat. qualem etiam sic notat Petrarcha de remediis utriusque fortunæ lib. 1. Plenus es? Caue ne rumparis. Omnis enim plenitudo exitum querit. Tum è re sinistros humanæ communionis suggillatores, de passerum natura probe arguit Tyaneus apud Philostratum lib. 4. opportunè nimirum subiiciens, Quod si bona aliis communicandi facultas adimatur, quid aliud superest, nisi ut se quisque domo ocludens, uelut aues, quas pinguefaciendi causa in tenebris passimus, usque ad uentris diruptionem pinguescat?

Prouerb. 157.

PLVRES OCCIDIT GVLA, quàm gladius. Hoc uulgari prouerbio admonemur temperantiæ cibi & potus, longè utilissimæ, & ita colendissimæ, dum admonemur in-

tēperātiæ & ingluuiei inutilissimæ, sicq; sum-
 mopere cauendæ. quam quidem etiam abhor-
 ruit is, cuius deus uenter fuit & gloria, nempe
 Plinius Thnetophychus testatus & eò mores ue-
 nisse, ut homo maximè cibo percat. eòque respe-
 xisse uidetur sapiens cùm præcipit, Quando se-
 deris ut comedas cum principe, diligēter attende
 quæ posita sunt ante te: & statue cultrū in gut-
 ture tuo, si tamen habes in potestate animam tuā.

Prouerb. 158.

P O S T P L U U I V M S E-
 renum tempus uenit. Vulgare prouerbiū est,
 quo calamitosorum spes erigitur, & admonen-
 tur mortales ut fortes sint, confidant, & meliora
 sperent. sic apud Theocritum super dura for-
 tuna dolentem Battum consolatur Corydon:

Θαρσῖν χεὶ φίλε βάττι· τί χ' αὔριον ἔσεται ἄμεινον
 Ἐλπίδες ἐν ζωῖσιν, ἀνέλπισοι δὲ θανόντες.

Χὸ ζῶς ἄλλοκα μὲ πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.
 Similitérque habet uersus à Phauorino lau-
 datus:

Ἄλλοτε μητρυὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Simile quoque illud est, de quo meminisse Auso-
 nius, sequitur uer hyemem.

Prouerb. 159.

POST TONITRVA PLV-
 uia uenit. Dicitur hoc uulgo, cum aliquis sepe
 minatus, tandem minus opus et uerba adicit.
 de quo etiam illud imprimis dicere conuenit,
 quod habet Ieremias cap. 10, Fulgura in pluuiam
 facit. hocq; ipsum quod uulgus dicit, plane ue-
 tus apparet, ex eo quod D. Hierony. lib. 1. in Io-
 uinianum, retulit Socratem Xantipæ uxori post
 multa conuicia aqua ipsum perfundenti, respon-
 disse: Sciebam futurum, ut ista tonitrua imber
 sequeretur.

Prouerb. 160.

PRAESTAT ALIQUAN-
 do, quam nunquam. Prouerbialiter hoc dici-
 tur de eo, quod iam diu quidpiam desiderauit,
 aut optare debuit, necdum tamen affectus est.
 potest autem consequi uel extremo tempore uitæ
 suæ, ut imprimis uirtutem, de qua Socrates ait
 in Xenophontis œconomico: ἀγαθὴ βίη ἡμῶν ἐξ
 ὧν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀρχαί.

Prouerb. 161.

PRO QUARTANA, NON
 pulsatur campana. Prouerbij meminit Go-
 mesius interpres beneficiarum iuris, quod inscri-

bitur de infirmis resignantibus, quæstione 28. docet quartanam febrem minime letiferam esse solere, cuius causa nemo moritur. inde nec mortuo parètatur, nec, ut moris religiosi est, sacra càpana pulsatur. quippe qua non nisi media ætas, quæ bili atra abundat, qua illa constat, infestatur: & ea purgatur ita, ut qui quartanam passus conualuerit, uirèsq; integras recuperauerit, fidelius constantiùsq; postea sit ualiturus, ut tradunt Hippocrates lib. de natura humana, & Gellius lib. 17. cap. 12. tum exprimit Cornel. Celsus lib. 3. cap. 15. quartana neminem iugulari.

Próuerb. 162.

PYRI FINEM FACIES. Comune eloquium est, memoratum à Cyno interprete Codicis Iustiniani lib. 3. tit. 32. cap. 22. tantundem ualens, quantum illud, Collum in laqueum inferes, suspenderis, suspendio finem uitæ accipies, ut pendens de arbore summaque acuminata parte ueluti collo obligato maturescit & consummatur pyrum: hoc item habens commune cum cæteris fructibus, ut quandiu decerptum non est & perceptum, locoque cui naturaliter hæret, motum, pendens dicatur, non tantùm quòd de arbore pendeat, sed & quia ar-

bori innitatur & differatur eius perceptio. Quæ ratione utique etiam alij fructus pendere dicuntur, quandiu solo cohæreant. et si hoc ille negat, sed uel Africanus docet Digest. lib. 47. tracta. de furtis, cap. 62. obiurgamus autem hoc proverbio facinosum hominem, deterremus à malo, & cohortamur ad melius uitæ institutum capeſcendum, dum de præſenti uitæ ominamur illi, & prædicimus laqueum, quem emendans se, adhuc uitare possit: iuxta illud, Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. si autem malum feceris, time. non enim sine causa gladium portat. Dei minister est iudex in iram ei qui malum agit.

Prouerb. 163.

QVADRIGA BOVEM SÆPIS-
sime dicit. Hoc proverbio dici solitum
testatur Lucianus in dialogis mortuorum, quod
etiamnum uulgus dicitur, cum aliquid perpe-
ram fit aut dicitur, utque habet schema Græ-
cum ὕστρον αἰθέρον.

Prouerb. 164.

QVI AMAT ME, AMAT
& canem meum. Hoc proverbio comprobatur

amicitia uera, tum falsa coarguitur: quum uere amicitiae sit, quae sunt amico commoda unum cum ipso diligere et curare: atque inde intelligatur fictus amicus esse, qui quae amici sunt, negligit, iuxta illud Christi apud Lucam, euangelij cap. 10, Qui uos audit, me audit: et qui uos spernit, me spernit. tum Leonis Papae uerbum relatum à Gratiano 25. q. 1, Quoties quis negligenter pascit dominicum gregem commendatum, toties conuincitur summum non amare pastorem.

Prouerb. 165.

QVI COGNOSCIT LOCUM suum. Sapientum Hebraeorum uerbum est, prouerbiale, ut adnotat Fagius, de eo qui sibi bene notus est, qui sua probe moderatur, laetus sorte sua uiuit, nec ampliorem quam conueniat, ambit honorem, nec scilicet abiectius se habet, quam oporteat.

Prouerb. 166.

QVID CANI ET BALNEO commune est? Admonemur hoc prouerbio nihil esse contra naturae uel moris habitum praesumendum. quomodo usus uidetur ille, de quo Aëtius medicus tetrabibli 2. sermo. 2. cap. 24,

Omnes qui à rabioso cane morfi sunt, si neglecti fuerint, aut malè curati, in affectionem timoris aquæ incidunt: quidam statim, alij post quadraginta dies, alij post longius tempus. & ut enim in ea vident faciem suam iniucundam, aut imaginem canis, ut Philosophus quidam à rabioso cane morsus: qui quidem tamen timorè expulit, ac bibit, generoso animo affectioni resistens, & secum ita locutus, Quid cani & balneo commune est?

Prouerb. 167.

QUI INTERROGANT, INTERROGANT IN ABELA. Hoc ueteri prouerbio dictum scribitur in sacris Regum libris. quandoquidem Abela, ciuitas erat, quam expugnare & dissipare uelle uidebatur Ioab, quærens tamen solum Sebam rebellem apprehendere, qui ingressus erat Abalam ipsam: nec sciscitabatur Ioab ex ea, num uellent Sebam eradere. unde redarguitur à muliere, opportunè commemorante Abalam, & uetus Dei præceptum in prouerbium uersum referente, quod habet primum offerendam pacem, euertendæ ciuitati si renuerit. quemadmodum & Comicus ait, Omnia prius experiri consilio, quàm armis sapientem decet.

Prouerb. 168.

QVI NESCIIT ORARE,
ascendat mare. Vulgè prouerbiū est, traditum à Gomeſio interprete iuris ſacerdotiorum, tractatu de infirmis reſignantibus, quæſtione 8. docet adeò periculoſam eſſe nauigationē, ut ſæpe omni ſpe humana deſtituti, cogantur diuinum implorare ſubſidium. nimirum ea dicitur ab Heſiodo δουρέμελος, à δὺς ἔσ' πέμπω, quòd uel ægrè remittat afflictos, uel omnino nō remittat nauigantes, ut commodè Philippus paraphraſtes cenſuit. atque hūc pertinet illud Laodamantis Homericæ:

ὅ γδ' ἔγω δ' ἔπι φημι κακώτερον ἄλλο θαλάσσης,
 αἴθρα τε συγχῦσαι, εἰ καὶ μάλα κάρτερος εἶη.

Prouerb. 169.

QVI NIMIVM FESTI-
nat, caldum edit. Dicitur hoc de uoracibus moræ impatientibus, diūmque cibos adpoſitos adhuc feruentes ſtatim captant, os lædentibus, ac ita cibum aſſumptum repellentibus, ἔ magis deinceps in edendo cunctantibus. in eos ſimiliter qui dum imprudēter accelerare quicquam ſtudent, re ipſa impediunt ἔ tardant. ut eſt in fabulis de eo, qui anſerem habens ſin-

gulis diebus singula ova aurea ponentem, ratus Gazam in visceribus habere, ut subito fieret dives, iugulauit, nec quicquam in visceribus reperit. Sicque poeta Hetruscus cecinit:

E per troppo spronar la fuga è tarda.

ac uetus est illud quod è re dicitur, Festinatione festinationem tolli. Hinc et illud prouerbiale, cuius meminit Sidonius lib. 2. epis. 6, Sæpe mora melior.

Prouerb. 170.

QVI POTEST CAPERE,
capiat. Verbũ Christi est prouerbialiter usurpatum in re uel intellectu difficili, ut à Placentino interprete Codicis Iustiniani, tractatu, si quis alteri uel sibi sub alterius nomine, uel aliena pecunia emerit.

Prouerb. 171.

QVI TEMPVS PRÆSTO-
latur, tempus ei deest. Prouerbiũ est in negligentes, cunctabundos, et futurorum fiducia nimium innitentes. Huc spectat illud Chrysostomi relatum à Gratiano de consecratio. distinct. 4. c. quando. si quis ad hoc baptismum distulerit, ut amplius delinquat, ipsum ferit negligentiae causa.

Prouerb. 172.

QVI TOTVM VVLT,
totum perdit. Hoc prouerbio docemur cohibere auaritiã, uel eo quòd ipsa se puniat, & dũ multũ uult, parũ aut nihil sæpe habere faciat. Itaque sic habet sacrũ Maguncie habitũ conciliũ, Admonemus, & præcipimus, ut decima de omnibus dari non negligatur, quia Deus ipse sibi dari cõstituit, quia timendũ est, ut quisquis Deo debitũ abstrahit, per peccatũ perdat necessaria. sic omnia cum uita pessimè perdiderunt Sodomitæ, qui licet omnibus abundarent, & multũ sine suo malo & dãno alteri benefacere & gratificari possent, tamen nolebant, & sibi sua omnino retinebant, ut docent Hebræi. unde & prouerbio dictũ est in eiusmodi inhumanos, Sodomitarum ingenium imitantur.

Prouerb. 173.

REGIONES ALBÆ SVNT
ad messem. Hoc uerbo euangelico & prouerbiali nimirũ cauillantur senes propter canos scilicet & messem mortis, ut docet Theophylactus in D. Ioannis euangelium cap. 4.

Prouerb. 174.

REGIO QVÆ QVÆ SVAS
leges habet. Sic se habet Græcum memoratum &

Murmelio in Boëthium de cōsolatione philosophiæ lib. 2. & ab enarratore operum & dierum Hesiodi: νόμος καὶ χάρις. sic unaquæque ecclesia, pro locorum varietate, prout cuique usum est priuatis cōstitutionibus & propriis informationibus & subsistere & regi dicitur à D. Augu- stino relato apud Gratianū dist. 11. c. catholica. Et certè permittitur à summo pontifice, D. Hieronymo, apostolo, & aliis, ut unaquæque pro- uincia, quin unusquisque (quando diuersitatem corporū diuersitas sequitur animorum) in in- differentibus suo sensu abundet.

Prouerb. 175.

RISVS CAUPONIS. Prouer- bio dicitur de simulato, & ad fraudem compo- sito cuiuspiam risu, qualis est cauponis & meri- torij hospitis. cuius nunc fermè est usus, atque ideo necessarius, etsi parum fidelis. de quo illud ex sacris cōmodūm dixeris, Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius non erit tecum. unde hoc quoque prouerbialiter dicitur: simus ab hospite tuti. similiterq; dictus est ab antiquis risus sar- donius, de quo Thomæus uariæ historiæ lib. 1.

Prouerb. 176.

SATIVS EST FUGERE, quàm malè manere. Manifestum est, quod in

peste frequentissimè usurpatur. cuius lue corruptum aerem domesticum & urbanum protinus & longius fugendū, & tardiùs redeundū prudentissimi docent. in quo etiam illud citatur ex sacris, Dediisti domine, metuentibus te significationē, ut fugiant à facie arcus, & liberentur dilecti tui. Hūc item pertinet uersus relatus à Cellio lib. 17. cap. 21:

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχίσεται.

Tum ille Homeri Iliad. lib. 14:

Βέλτερον, ὅς φεύγων παρφυγή κακὸν, ἢ εὐλώη.

Aequè illud, quod diffidens iudicio Atheniensium perhibetur dixisse Alcibiades, ut est relatum ab AELIANO uariæ historiæ lib. 13. Stultum esse iudicium quærerere, non fugæ tibi consulere, cum fugere possis.

Prouerb. 177.

SCHOLAE ITER FACIT.

Dicitur de eo, qui operis cuiuspiam pertæsus, ægrè illud aggreditur, & dum ad id se accingere & properare dicitur, tamen, quantum potest, cunctatur, ambages & diuerticula quærit. quæ admodū pueri primùm inuiti, propterea quòd sunt radices amarissimæ literarum, & uapulæ à præceptoribus, ad ludum literarium pergunt;

ita ut quam longam quærant uiam, quò tardiùs eo ueniant, & citiùs inde recedant.

Prouerb. 178.

SEMEL IN OMNI VITA
 cuique arridet fortuna. Hoc est quod dicunt
 Hebræi, Non est homo, cui non sit hora sua: &
 nulla res est, quæ non habeat locum suum. Et
 habet Ecclesiastes, Omni negotio tempus est, &
 opportunitas. ita admonetur quātumuis infelicis
 uitæ & neglecti artificij homo, ut confidat ali-
 quando se futurum felicem & iusti pretij. itaque
 consolètur se, uel hoc nomine, studiosi literarum
 & disciplinarum, in egestate manentes. quando
 etiã ut exprimit ex Lycurgo P. Rutilius in sche-
 matibus, haudquaquam temerè diligens studiũ
 uirtutis fructus fortunæ fallit. euenit sanè ut a-
 liquãdo opus sit omnino uiri eruditi industria,
 unde illũ rogēt, uelint nolint, eoque utãtur ma-
 gno cum eius prouentu & decore. tum ita mone-
 tur unusquisque uel oblata semel opportunita-
 tis captandæ, ne serò queratur auolasse. iuxta
 quod Scythæ dicunt, autore Curtio lib. 7. sine pe-
 dibus esse fortunam, quæ manus & pinnas tan-
 tũm habet: cùm manus porrigit, pinnas quoque
 comprehendere non sinit.

Prouerb. 179.

SERPENS EST EIICIENDUS è dumo. Dicimus hoc, cum quiescens malum uel latens periculum, ne quando nos incogitantes & incautiores noceat, palàm facere & cōficere protinus malumus. quod frequēter auditur à cordatis uiris, uel sensibus in iudiciis litigantibus, lites uel concordiae futurae specie interquiescentes mox finire, & aleam omnem experiri cupiētibus, ne fortè postea iisdē impa-
ratoribus uel liberis eorū incōmodiores sint.

Prouerb. 180.

SIMIA SENEX NON capitur laqueo. Prouerbiū est, ut adnotat in genialibus Alexander, de eo qui perspicacis est ingenij, adeò ut nulli occasione fraudis pateat. ueteratorē aduocatū dicere potes ex Budæo, qui diu ac multum in foro uersatus, omnes litiū trahendarū anfractus, omnes ambagiosas fugiendi ludificationes, omnes prehensiones, nexūque lubrici litiū certaminis tenet, qui in ancipiti forensium salebrarum Marte, bellissimè insidias disponere atque providere nouit.

Prouerb. 181.

SVA CUIQUE ARS PRO reditu & uiatico est. Admonet hoc prouerbij,

non pecunias, non opes, ad uitæ huius subsidium mortalibus cōducere omnino, sed magis artē et eruditionē, quam nemo hominū, nullusq; humanorum casuū, ut illa auferre possit. ex quo Bias philosophus patriā relinquēs, unā cū illis omnibus, quæ uulgò bona dicuntur, omnia sua secum ferre dicebat. et Theophrastus doctū in omni ciuitate esse ciuē, difficilēsq; fortunæ sine timore posse despiciere casus, aiebat. ita Hermodorus eiectus ab Ephesiis, Romæ etiā ferēdarū legū duodecim tabularū autor extitit. Aristippus quoque naufragio nudus Rhodū perueniēs, protinusque ibi de philosophia disputās, muneribus est donatus, ut non tantūm se ornaret, sed etiā eis, qui unā fuerāt, uestitum, et cætera, quæ opus essent ad uictū, præstaret. Cūque ij, comites scilicet in patriam reuerti uoluissent, ipsūque rogarēt, quidnā uellet domū renūtiari: tunc ita mādauit dicere, eiusmodi possessiones et uaticæ liberis oportere parari, quæ etiā è naufragio unā possent enatare. per hoc planissimè innuēs quod prouerbio dicitur, Suam cuique artem maximè reditum et uaticum esse. Proinde item Alexi ait, Athenienses præ cæteris Græcis oportere laudari, quòd non ut illi legibus cogant parētes ali à liberis, sed quòd parentes eos ali

à liberis cogant, qui ipsos liberos literis & artibus erudiri curarint. itaque Vitruuius se parentibus maximas infinitasque agere atque habere gratias dicit, quòd Atheniensium legem probantes, eum arte erudiendum curarunt, & ea quæ non potest esse probata sine literatura, encyclicoque doctrinarum omnium disciplina.

Prouerb. 182.

SVO GLADIO IUGVLA-
tur. De eo dicitur, qui suis in alium paratis uel intetatis armis, factisue aut dictis perit, uel un-
citur & redarguitur. exemplum sumere licet im-
primis à Goliath, qui singulari certamine uictus
à Dauide, suomet trucidatur gladio. deinde à
philosophis, qui dum uerum perperam quæsie-
runt, foedissime aberrarunt, dum inuenisse ipsum
putauerunt, & se sapientes dixerunt, suismet
scriptis stultissimi fuisse conuincuntur. ex quo La-
etantius diuinarum institutionum lib. 3. cap. 28.
sic ait, Quid igitur pugnes aduersus homines
eos, qui suo sibi gladio pereunt? quid labores, ut
eos destruas, quos sua ipsos destruit atque af-
fligit oratio? huc facit etiã illud Eehrufci poetæ:
Tal biasma altrui, che se stesso condanna.

Prouerb. 183.

SYLOSONTIS OPERA

Ayuntamiento de Madrid

spatium est atque latitudo. Prouerbij meminisse Heraclides in politis, orti à Sylofonte, qui Samiorum adeptus imperiũ, eorum tempu. expilauit & desolatus est. Competit in simlẽ imperiosius & auarius agentem dominum, qui quãta potest à subditis aufert, & facit ut nemo quicquam habeat. unde ab omnibus fugitur, & latè patens inhabitata eius regio linquitur.

Prouerb. 184.

TENEDIA SECVRI PER-
cussus. De eo dicitur, cuius mox delictum & præcipitanter punitum est, de præcipitiis, ut habet Heraclides in Tenediorũ politia, ex eo quòd rex eorũ nomine Tennes legem posuit, ut si quis adulterum deprehendisset, eum securi necaret: ac cum is qui deprehēderat eius filium, quid faciendum rogaret, respondit, ut lege uteretur. itaque in altera parte murismatum suorum securim insculpsit, in altera uiri ac mulieris facies ex uno collo surgentes, denotans hoc quoque paratam & propinquam esse illis lethiferam undictam, statim ac se ita improbè iungerent.

Prouerb. 185.

TINNIENT AVRES EIVS.
Prouerbialiter hoc dicimus, cum minamur alicui

rom ualde graue nos facturos uel dicturos: quod soleant conterritis casu emotis spiritibus per aures erumpentibus tinnitus fieri. sic Hieremie cap. 19. dicitur præceptum à Deo loqui Hebræis, Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis qui audierit illam, tinniant aures eius. Regum quoque lib. 1. cap. 3. narratur dominus dixisse ad Samuelem, Ecce ego facio uerbum in Israel, quod qui cuique audierit, tinnient ambæ aures eius. in bique Munsterus scribit notandum id dici prouerbialiter, pro consternari et obstupesceri in re graui et horrenda.

Prouerb. 186.

TRANSGRESSIO TRANS-
gressionem trahit. Prouerbiale hoc apud Hebræos, significat ea natura esse peccatum, eo magis cauendum, quod non solum maneat, sed mox ad se aliud trahat; ut usum est in Dauide aliquo optimo, et Deo gratissimo uiro, qui adulterio peccato non multo post ex eo in homicidium incidit.

Prouerb. 187.

VBI DE HOC? Prouerbialiter dicimus, inuuentes nullibi mentionem aut probationem idoneam esse eius quod tanquam uerum

dicitur, & incredibile uidetur. ut si quis asserat se cum mandatis secretis principis uenisse, ei, quantum dignitate præstet, non esse credendum, legibus ciuilibus expressum constat.

Prouerb. 188.

VBI VBER, IBI TVBER.
Prouerbij meminit L. Apuleius Floridorum lib. 4. ita docens nihil quicquam homini tam diuinitus datum, tam prosperum omnino in hac uita contingere posse, quin & cum admixtum sit aliquid difficultatis: ut etiam in amplissima quaque lætitia subsit quæpiam uel parua querimonia, coniugatione quadam melus & felis.

Prouerb. 189.

VESPARVM EXAMEN
metuit Phryniscus, uelut gallus gallinæus. Et si gallus gallinæus pugnax, & longè animosus sit, atque leonem regem bestiarum fortissimum cantu terreat, tamen uel multitudini apud cedit. etiam licet Phryniscus tragicus Mileti captiuitatē fortiter ageret, Athenienses tamen commoti & collachrymantes, eum metuentem & perhorrescentem eiecerunt. Prouerbiū conuenit in eos quodamnam patiuntur, ut adnotatū est ab AELIANO uariæ historiæ lib. 13. ita scilicet ut subito, & præter spem, à multisque quatiatur: in quo &

*vulgari proverbio dicitur, nimios multos esse. hūcque detorsit, insignis poëta canens impri-
mis oppressos paucos milites gallos repentina
irruptione multorū Ligurū, hoc ita quidem:*

Mais comme dit le proverbe commun,
Dix ouuriers fōt en tout œuure plus qu'ū.

Prouerb. 190.

VETVS NOMEN AVXILIO
*est, antiquum scēlus nocumento. Sæpe euenit,
ut debitū, cuius solutionē uel iniquitate uel ege-
state debitoris desperaueris, cū non putaueris,
quia uel te ipsi debitori alia in causa opus sit,
uel is soluendo factus sit, consequaris. etiam si
quando deliqueris, & pœnas eluseris, fiet non-
nunquā multo post, & cū minime cogitaueris,
ut iustum iudiciū eiusdem delicti subeas, uel
hīc, uel tādē cū exæsseris è uita, iuxta illud,
quod & proverbialiter dicitur, Nullum malum
impunitum, & nullum bonum irremuneratum.*

Prouerb. 191.

VINEAM NON LVCRA-
*bitur. Fingunt uulgares uineam esse domino
uacua, illis cōiugibus destinata, quos nuptia-
rum non pœnituerit. unde hoc dicunt uidentes
aliquem gestientem se ex animo uxorē duxisse,
aut mulierē uiro nupsisse longē gratissimo, si-*

gnificantes id quantumvis amore nexū matrimo-
niū, aliquando tandē pœnitentiã sequi, propter
miram animorū diuersitatem, suspicionem uar-
riã, multimodã imbecillitatē, tum ipsius matri-
monij incōmoditates, quas à mortalibus igno-
rari uoluit Deus, ne sciētes omnes auersarētur
matrimoniū, et genus humanū successione ca-
reret, ut quidã dixerūt. quorū tamen hac parte
fidem abrogāt iteratæ nuptiæ bonæ partis ho-
minum, qui quondã sunt eas molestias experti,
à Deo quoque iam olim permissæ.

Prouerb. 192.

VIR NON FVNDVS IN
pretio habendus. Docet hoc unumquēque suo
esse æstimandū, hoc est ingenio, eruditione, uir-
tute, non alieno, quod est quicquid facultatū le-
uissimis fortunæ casibus fragiliū. Proinde quo-
que dicebat Alexander Magnus in epistula ad
Aristotelem, cuius meminit Gellius lib. 20. cap.
4. Quippe ego doctrina antequam malim, quàm
copiis, atque opulētis. Tum illud poëticum com-
modè habet:

Ἐάντις φρενῶν μοι μάλλον, ἢ βέρος τύχης.

Prouerb. 193.

VNVS LANIVS NON TI-
met multas oues. Verbū est Alexandri Magni,

prolatum, cum se cum paucis pugnaturū animaret aduersus Darium multis myriadibus militum stipatum. utimur in consimili quaque, vel literaria scribendo uel dicendo in multos uictoria fortiter sperata.

Prouerb. 194:

VNVS VIR MILLE VIROS sepe ualet. Clarū hoc, tum nostræ ætatis, tum superiorum temporum infinitis exemplis. sic apud Hebræos celebratus est Rabbi Eliezar, de quo dictū, Si fuerint omnes sapiētes Israël in lance statera, & Rabbi Eliezar filius Hircani in lance altera, superabit omnes. apud Romanos Scipioni iuueni comparati cæteri umbrae sunt aestimati. Græcis unus Achilles multis milibus præstitit. de quo & hoc memorabiliter Agamemnon Homericus ait: αὐτὸν πολλῶν λαῶν ὄσιν αἰήρ; ὅν τε ζῶς κῆε φιλήσει.

Prouerb. 195.

VNVS VIR NULLVS VIR. Huius prouerbij sepe meminuit Philippus enarrator operum & dierum Hesiodi. admonet unumquēque modestiæ, ut imbecillitatem humanā agnoscat, neque suæ nimium innitatur prudentiæ uel potestati. sicut & illud Rabbi Ismaëlis Hebræi, Ne sis iudex unicus; non est enim u-

nicus iudex, nisi unus, deus scilicet. neque dicas, suscipite meam sententiam: quoniam penes illos, & non penes te est potestas. hoc est, quod & proverbialiter dicitur, vota sunt libera, hoc est desideria & opinionationes in censendo & iure terminando controuersias.

Prouerb. 196.

V O X I A C O B, M A N V S A V-
tem Esau. Dicitur cum quis alterius causa tacita, expresso nomine suo, quicquam tanquam sua causa agit, aut sua causa uerè quicquā agit dissimulata alterius nomine. ut quōdam Iacob indutus ueste Esau fratris, & ascita hœdina pelle, tanquā Esau, manibus hispidus, eius nomine, etsi uocæ propria suspectus, patri illudit, benedictionem petit & accepit, ut habetur sacrae Genesew cap. 27.

Prouerb. 197.

V T P L A N C A P U T R I D A
infidus. Dicitur de homine prauo & fraudulento, cuius nullis tutum sit credere blāditiis, uel ostentationibus fidere: perinde ac putridæ plācæ quantumuis extrinsecus integræ, & firmæ, quicquid imposueris, quod sit alicuius ponderis, aut perdidideris plane, aut deieceris, ipsa onerā cedente & fatiscente illi.

Prouerb. 198.

V T Q V I M V S, Q V A N D O
ut uolumus, non licet. Prouerbij nomine usur-
patur à Terentio, tum similiter à Platone, sa-
nè frequētissima vox mortaliū debiliū, & nun-
quam contentorū, cū immortales habeāt ani-
mos super hæc omnia elatos, ad altiora &
maiora tendētes, nempe ad ipsum deū, princi-
plum & finem omniū, scire & habere auentes
semper, donec meruerint ad ipsum peruenire,
& ita planè uiuere, ipsum perfectè agnoscen-
tes, & in eo sciētes ac habētes omnia, iuxta il-
lud diuino loqui, Satiabor cū apparuerit glo-
ria tua. sicque Paulus, Nam uelle adiacet mihi:
perficere autem bonum non inuenio. non enim
quod uolo bonum, hoc facio, sed quod nolo ma-
lum. Tū paulò post, Infelix homo ego, quis me
liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei
per Iesum Christum dominum nostrū. hac uerò
aliàs etiam ita fretus est, & cōsolatur se ipsum
iā ut dicat, Omnia possū in eo qui me cōfortat.

Prouerb. 199.

V V L P E S P I L O S, N O N
mores, mutat. Admonet hoc magnam uim esse
tum naturæ, tum consuetudinis prauæ, quæ ne
tempore uel canis homini nascentibus mutatur.

unde & dicitur, Puer ætatum annorum. & illud, Quam viam ingressus fuerit iuuenis, non recedet ab ea. ac ita hoc dicitur ab Eethrusco poeta, Vero e' l prouerbio, Chaltri cangia il pelo anzi, chel vezzo.

Prouerb. 200.

VXORIS PROBRVM VLTIMUS QUI RESCIAT EST MARITUS. Vulgus hoc docet quorumuis probra sæpe à coniunctissimis diutissimè ignorari: ut à principe marito reipublicæ, eius mala & damna, quæ à subpræfectis & magistratibus eius inferuntur, uel dissimulantur: non secus quàm uir adulteriũ uxoris suæ aut nescit unquam, aut rescit post omnes, quòd uix quisquam tantum amicum habeat, qui eius rei tam inuisæ admonere uelit, aut monitorem idoneũ & gratum se iudicet, uel inimicũ adeò quemquam habeat, qui id exprobrare uelit uel audeat. sic L. Syllæ Metellæ cõiunx palàm erat impudica, & quia nouissimi mala nostra discimus, id Athenis cantabatur, & Sylla ignorabat, secretaque domus suæ primùm hostiũ conuicio didicit, ut ait D. Hierony. lib. I. in Iouinianum. Idemque in Sabinianũ diaconum, Quãto magis episcopus, qui te ordinauit, probabilis est, tanto tu amplius detestandus, qui talem homi-

nem fefellisti. solemus mala domus nostræ scire nouissimæ, ac liberorum & coniugum uitiâ uicinis canentibus ignorare.

F I N I S.

Animaduertat lector erratum, cùm in uirgulis, & punctis aliquot, uel omisus, uel positus perperam, tum Pag. 36. li. 1. ubi pro natura, legendum, naturam. Pag. 44. li. 4. Perillũ. Pag. 50. li. ult. quæ. Pag. 58. li. penul. eodem. Pag. 60. li. 11. iurisperito. Pag. 84. li. 2. faueri. Pag. 113. li. ult. quem. Pag. 119. Scholiastes. Pag. 147. li. ult. degenerere. Pag. 153. li. 16. quispiam.

Ayuntamiento de Madrid

El Ayuntamiento de Madrid